

LIETUVOS RESPUBLIKOS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL PAGALBOS SMURTAŲ ARTIMOJE APLINKOJE PATIRIANTIEMS VAIKAMS IR JŲ ŠEIMOMS

2021-06-30 Nr. (6.7.-2020-62)PR-85

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, atsižvelgdama į individualių tyrimų metu stebimas vaikų, gyvenančių aplinkoje, kurioje smurtaujama, neidentifikavimo bei pagalbos krizinėje situacijoje atsidūrusioms šeimoms neužtikrinimo problemas, siekdama išsiaiškinti priežastis, sąlygojančias savalaikės ir efektyvios pagalbos vaikams, smurto artimoje aplinkoje liudininkams, gyvenantiems aplinkoje, kurioje smurtaujama ar tiesiogiai patiriantiems smurtą, nesuteikimą, atliko tyrimą.

Šiuo tyrimu taip pat norima atkreipti institucijų dėmesį į ankstyvų smurto apraiškų fiksavimo ir operatyvių bei efektyvių veiksmų bei sprendimų priėmimo būtinybę, siekiant užkardyti tolimesnius smurto veiksmus artimoje aplinkoje, kurioje auga vaikai, teikiant individualizuotai šeimai patrauklias paslaugas.

Pažymėtina, kad smurtas artimoje aplinkoje daugeliu atvejų būna slepiamas, pašalinių asmenų dažnai nepastebimas ar nenorimas pastebėti. Smurtą patyręs asmuo kreipiasi pagalbos dažniausiai tik po daugkartinių smurto atvejų, ar po smurtinių veiksmų atsiradusių sunkių padarinių sveikatai. Smurtas artimoje aplinkoje kenkia ne tik aukos fizinei sveikatai, bet ir jos psichologinei gerovei bei psichikos sveikatai.

Neginčytina ir visuotinai priimtina, kad šeima yra svarbiausia terpė, kurioje vaikas gali sėkmingai augti, vystytis ir tobulėti. Tačiau aplinka, kurioje auga vaikas, turi būti saugi, patikima, be smurto apraiškų.

Smurtas artimoje aplinkoje įtakoja neigiamų pasekmių vaikui rizikos susiformavimą. Vaikai, ne tik patirdami tiesioginį šeimos narių ar artimoje aplinkoje gyvenančių asmenų smurtą, bet ir gyvendami aplinkoje, kurioje smurtaujama ar / ir būdami smurto artimoje aplinkoje liudininkai, yra traumuojami psichologiškai, neskaitant atvejų, kuriais jie patiria įvairaus lygio fizinės sveikatos sutrikdymą ar seksualinio pobūdžio veiksmus. Atkreiptinas dėmesys, kad vaiko patirtas smurtas šeimoje, ateityje gali lemti jo elgesio sutrikimus, pačiam naudojant smurtinius veiksmus artimųjų ar kitų asmenų atžvilgiu.

Smurtas artimoje aplinkoje dėl jo žalos visuomenei priskiriamas prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų, į kurį privaloma greitai reaguoti, taikyti apsaugos priemones ir teikti tinkamą ir efektyvią pagalbą, o taip pat ieškoti veiksmingų ir savalaikių prevencijos priemonių. Institucijų veiksmais siekiant suteikti smurto aukai reikiamą pagalbą ir apsaugą, ne mažiau svarbu imtis efektyvių poveikio priemonių teigiamiems smurtautojo elgesio pokyčiams.

Svarbu pažymėti, kad ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas vaikų su negalia apsaugai nuo smurto artimoje aplinkoje, nes jų pažeidžiamumas, lyginant su įvairaus amžiaus grupių vaikais, yra pats didžiausias, o išsiaiškinti prieš juos naudojamą smurtą itin sunku.

Geriausių vaiko interesų užtikrinimo kontekste pažymėtina, kad valstybės pareiga imtis efektyvių, veiksmingų ir savalaikių prevencijos priemonių, siekiant užkirsti kelią bet kokio pobūdžio smurtui prieš vaikus, kad ateityje nereikėtų vaikui taikyti apsaugos mechanizmo bei teikti paslaugų, jau įvykus smurto atvejui. O tam, manytina, būtinas kasdienis visuomenės švietimas smurto netoleravimo tema bei tinkamų paslaugų šeimoms užtikrinimas, joms susiduriant su sunkumais.

Tyrimo metu nustatyta:

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė dėl informacijos pateikimo kreipėsi į Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinius skyrius, visas savivaldybes, atvejo vadybą savivaldybėse vykdančias institucijas, specializuotus kompleksinės pagalbos centrus.

Tyrimo metu naudoti Lietuvos Statistikos departamento, Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos teikiami oficialūs statistiniai duomenys, kitų institucijų viešai skelbiami duomenys / informacija bei institucijų tyrimo metu vaiko teisių apsaugos kontrolieriui teikti duomenys.

SMURTAŲ ARTIMOJE APLINKOJE PATIRIANTYS VAIKAI

Užregistruota asmenų, nukentėjusių nuo nusikaltimų artimoje aplinkoje¹

	Vaikų (0-17 m.)	Suaugusiųjų (18 m. ir vyresni)
2018 m.	1235	9297
2019 m.	979	8286
2020 m.	772	6560

Užregistruota asmenų, nukentėjusių nuo nusikaltimų artimoje aplinkoje, susijusių su:

	Vaikų (0-17 m.)/suaugusiųjų (18 m. ir vyresnių)			
	grasinimu	nesunkių sveikatos sutrikdymu	sunkių sveikatos sutrikdymu	nukentėjusių nuo seksualinės prievartos
2018	39/994	1086/8163	4/37	55/11
2019	36/672	842/7447	4/26	39/11
2020	19/308	664/6079	1/29	50/8

2019 m. artimoje aplinkoje šeimos narių ir kitų artimos aplinkos asmenų buvo nužudyti 3 vaikai (0-17 m.), 2020 m. - 2 vaikai (0-17 m.).

Asmenys, įtariamai (kaltinami) padarę nusikaltimus artimoje aplinkoje

	vyrų	moterų
2018 m.	5065	546
2019 m.	4508	514
2020 m.	5118	697

Smurtautojai (asmenys, įtariamai (kaltinami) padarius nusikaltimus artimoje aplinkoje, kuriems paskirtos kardamosios priemonės)

	vyrų	moterų
2018 m.	2136	249
2019 m.	1588	180
2020 m.	1480	207

¹ Statistikos departamento duomenimis (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=fc7286e7-b05e-4b1e-84d6-87e73c94d9f9#/>)

Vaikų, 2020 m. galimai patyrusių smurtą, skaičius²

	Iš viso		vaikas prieš kurį galimai smurtas panaudotas		vaikas tapo galimo smurto liudininku		vaikas auga aplinkoje kurioje galimai smurtaujama (smurtauta)	
	vaikų skaičius	atvejų skaičius	vaikų skaičius	atvejų skaičius	vaikų skaičius	atvejų skaičius	vaikų skaičius	atvejų skaičius
	4174	4935	2474	2862	724	757	1179	1316
Pagal lytį:								
berniukai	2251	2655	1374	1582	353	373	628	700
mergaitės	1923	2280	1100	1280	371	384	551	616
Pagal amžių:								
0-3 m.	648	764	251	313	138	141	294	310
4-6 m.	594	696	271	316	153	165	199	215
7-9 m.	682	785	383	431	134	137	193	217
10-14 m.	1415	1666	938	1055	202	212	345	399
15-17 m.	873	1024	656	747	99	102	153	175
Vaikų, kuriems nustatytas neįgalumas, skaičius	184	214	127	141	25	26	40	47

Prieš vaiką artimoje aplinkoje 2020 m. galimai panaudotas smurtas pagal rūšis³:

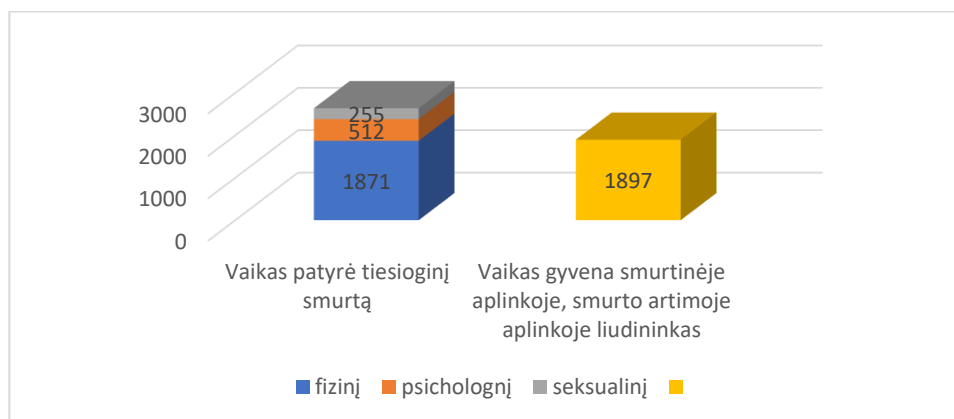
Galimai panaudotas smurtas prieš vaiką artimoje aplinkoje	Iš viso atvejų	Seksualinis	Fizinis (išskyrus fizinės bausmės)	Fizinės bausmės	Psichologiniai	Vaiko ne priežiūra
	1254	46	527	88	97	496
Pagal lytį: berniukai	636	13	273	50	41	259
mergaitės	618	33	254	38	56	237
Pagal amžių: 0-3 m.	181	4	38	3	4	132
4-6 m.	173	0	68	18	7	80
7-9 m.	208	8	73	28	18	81
10-14 m.	405	20	193	30	40	122
15-17 m.	287	14	155	9	28	81
Vaikai, kuriems nustatytas neįgalumas	67	5	26	4	0	32
Pagal globos (rūpybos) formą:						
šeima	37	3	25	2	1	6
šeimyna	5	0	5	0	0	0
globos institucija	16	5	8	0	3	0
globos centras	7	0	4	1	0	2
Pagal vertintą vaiko situaciją:						
galimi vaiko teisių pažeidimai nenustatyti	44	1	23	3	3	14
nustatyta būtinybė vertinti pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikį	754	27	321	63	76	267
nustatytas vaiko apsaugos poreikis:						
nustatyta vaiko laikinoji priežiūra	231	5	82	9	9	126
vaikas paimtas iš jo atstovų pagal įstatymą	110	7	47	5	3	48

² Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) pateiktais duomenimis (<http://vitrinos.spis.lt:8080/vtas.html>)

³ Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) pateiktais duomenimis (<http://vitrinos.spis.lt:8080/vtas.html>)

Tarnybos teritorinių skyrių pateikti duomenys apie smurtą artimoje aplinkoje patiriančius vaikus

2019 m. Tarnybos teritoriniuose skyriuose gauta pranešimų apie smurto atvejus

2019 m. Skyriuose dėl patirto fizinio, psichologinio, seksualinio smurto artimoje aplinkoje atvejų buvo gauti 2638 pranešimai. Iš jų: 1871 atveju vaikas patyrė fizinį smurtą, 512 – psichologinį, 255 - seksualinį. 2019 m. Skyriuose fiksuota, kad 1897 atvejais vaikai buvo smurto artimoje aplinkoje liudininkai ar gyveno aplinkoje, kurioje smurtaujama.

Daugiausia fizinio smurto artimoje aplinkoje atvejų fiksuota Šiaulių apskr. skyriuje (254), Marijampolės ir Tauragės apskr. skyriuose (po 226), Panevėžio apskr. skyriuje (159). Psichologinio smurto atvejų daugiausia fiksuota Šiaulių apskr. skyriuje (183), Vilniaus apskr. skyriuje (79), Telšių apskr. skyriuje (45), Marijampolės apskr. skyriuje (42). Seksualinio smurto atvejų daugiausia fiksuota Tauragės apskr. skyriuje (64), Vilniaus m. skyriuje (37), Panevėžio apskr. skyriuje (23), Telšių apskr. skyriuje (22).

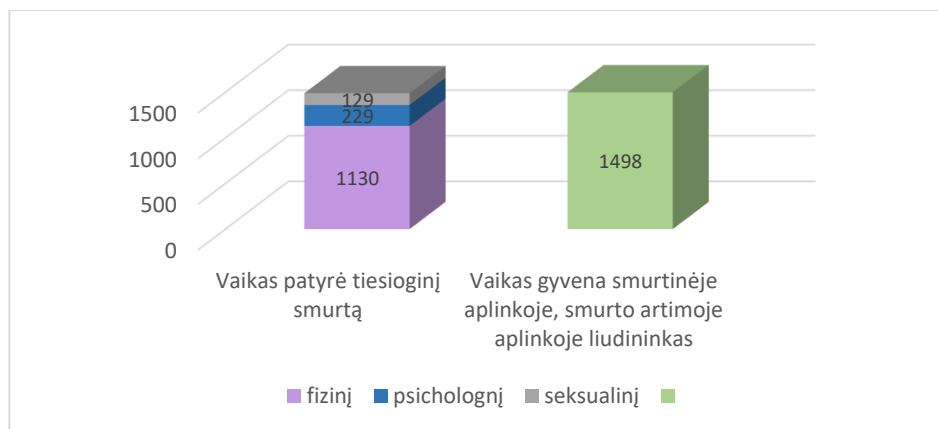
Mažiausiai smurto artimoje aplinkoje atvejų fiksuota Alytaus apskr. skyriuje: fizinio – 51, psichologinio ir seksualinio - po 1.

Vaikų, smurto artimoje aplinkoje liudininkų ar gyvenusių aplinkoje, kurioje buvo smurtaujama, daugiausia atvejų fiksuota Šiaulių apskr. skyriuje (397), Marijampolės apskr. skyriuje (260), Telšių apskr. skyriuje (171), Kauno m. skyriuje (154).

Mažiausiai atvejų vaikų, smurto artimoje aplinkoje liudininkų ar gyvenusių aplinkoje, kurioje buvo smurtaujama, fiksuota Vilniaus m. skyriuje (61).

Lyginant 2019 m. su 2020 m. I-III ketv. ir vertinant pagal 2019-2020 m. apytikrius ketvirčių vidurkius, stebimas pranešimų dėl smurto artimoje aplinkoje atvejų skaičiaus mažėjimas, o vaikų, smurto artimoje aplinkoje liudininkų ar gyvenusių aplinkoje, kurioje buvo smurtaujama - atvejų didėjimas.

2020 m. I-III ketv. Tarnybos teritoriniuose skyriuose gauta pranešimų apie smurto atvejus

Per 2020 m. tris ketvirčius Skyriuose dėl patirto fizinio, psichologinio, seksualinio smurto artimoje aplinkoje atvejų buvo gauti 1488 pranešimai. Iš jų: 1130 atvejų vaikas patyrė fizinį smurtą, 229 – psichologinį, 129 - seksualinį. Per 2020 m. tris ketvirčius Skyriuose fiksuota, kad 1498 atvejais vaikai buvo smurto artimoje aplinkoje liudininkai ar gyveno aplinkoje, kurioje smurtaujama.

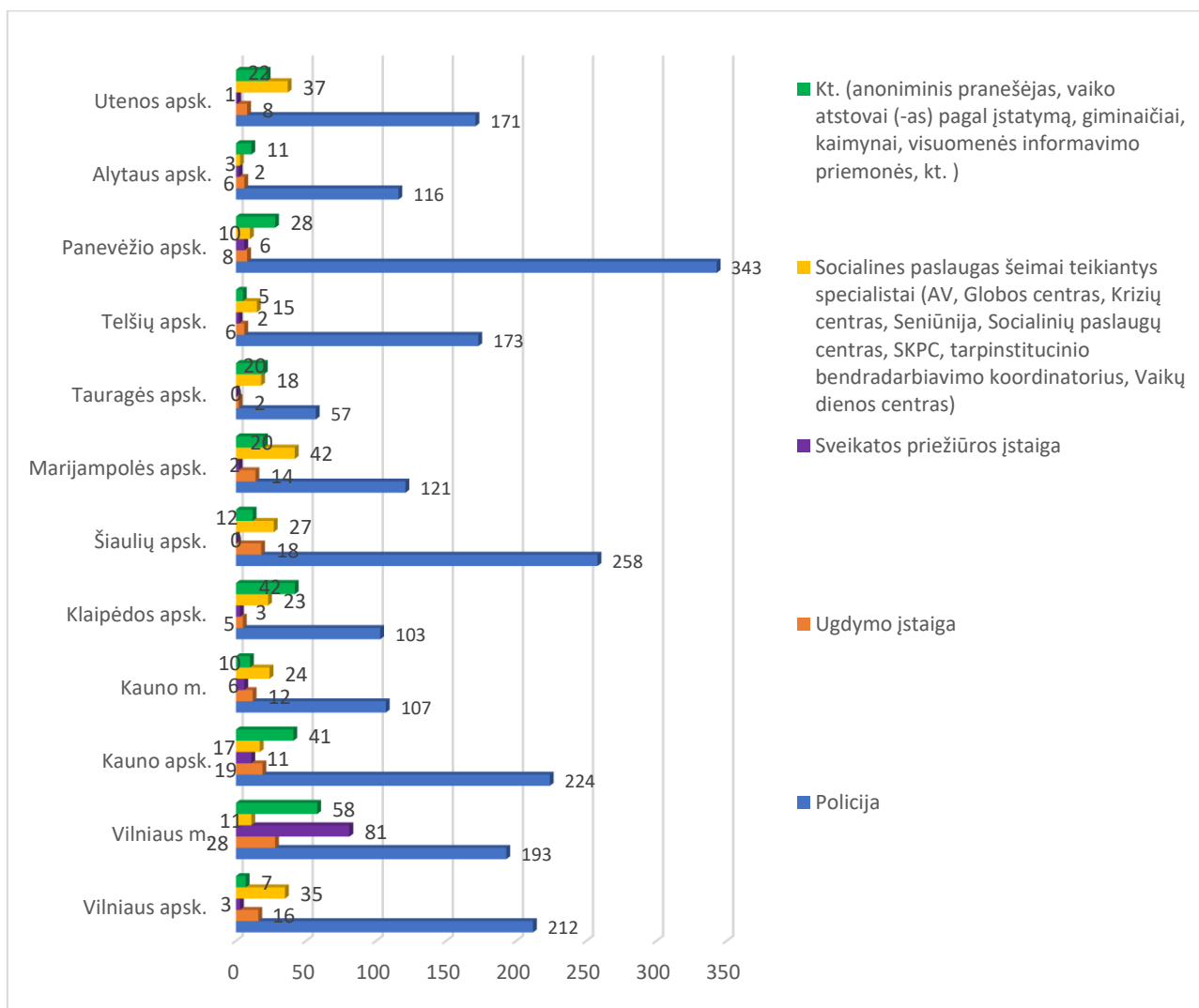
Daugiausia fizinio smurto artimoje aplinkoje atvejų fiksuota Vilniaus m. skyriuje (163), Šiaulių apskr. skyriuje (160), Vilniaus apskr. skyriuje (107), Telšių apskr. skyriuje (101). Psichologinio smurto atvejų daugiausia fiksuota Šiaulių apskr. skyriuje (98), Marijampolės apskr. skyriuje (24), Utenos apskr. skyriuje (21), Vilniaus m. skyriuje (20). Seksualinio smurto atvejų daugiausia fiksuota Kauno apskr. skyriuje (17), Panevėžio apskr. skyriuje (16), Vilniaus m. ir Marijampolės apskr. skyriuose (po 14).

Mažiausiai smurto artimoje aplinkoje atvejų fiksuota Alytaus apskr. skyriuje: fizinio – 30, psichologinio – 2, seksualinio - 4.

Vaikų, smurto artimoje aplinkoje liudininkų ar gyvenusių aplinkoje, kurioje buvo smurtaujama, daugiausia atvejų fiksuota Marijampolės apskr. skyriuje (263), Šiaulių apskr. skyriuje (230), Vilniaus m. skyriuje (181), Kauno apskr. skyriuje (151).

Mažiausiai atvejų vaikų, smurto artimoje aplinkoje liudininkų ar gyvenusių aplinkoje, kurioje buvo smurtaujama fiksuota Alytaus apskr. skyriuje (34).

Tarnybos teritoriniams skyriams apie vaiką, patyrusį tiesioginį smurtą⁴ šeimoje, gyvenantį smurtinėje aplinkoje, smurto artimoje aplinkoje liudininką 2019 m. pranešė⁵:

galimi netikslumai dėl socialines paslaugas šeimai teikiančių specialistų ir kitų asmenų skaičiaus, nes kai kurie Skyriai specializuotą pagalbos centrą priskyrė prie socialines paslaugas teikiančių specialistų, kai kurie – prie kitų asmenų.

Iš Skyrių, pateikusių detalesnę informaciją išskirtina, kad apie SAA praneša ir vaikai. 2019 m. Vilniaus m. skyriui apie tiesioginį smurtą vaiko atžvilgiu pranešė 6 vaikai, Kauno apskr. skyriui – 1 vaikas. Apie vaiką, gyvenantį smurtinėje aplinkoje, smurto artimoje aplinkoje liudininką Kauno apskr. skyriui pranešė 1 vaikas. Per 2020 m. I-III ketv. į Kauno apskr. Skyrių kreipėsi 4 vaikai dėl tiesioginio smurto šeimoje.

Lyginant 2019 m. ir 2020 m. I-III ketv., institucijų (atstovų) pranešimų Skyriams skaičius išlieka proporcingai analogiškas. T. y. daugiausia pranešimų gauta iš policijos – 1291, iš kitų asmenų gauta 244, iš socialines paslaugas šeimai teikiančių specialistų – 221, iš ugdymo įstaigų – 42, sveikatos priežiūros įstaigų – 25.

⁴ smurtas (fizinis, psichologinis, seksualinis, nepriežiūra)

⁵ atvejai

Pažymėtina, kad per 2020 m. I-III ketv. negauta nei vieno pranešimo: iš sveikatos priežiūros įstaigų - Klaipėdos, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Alytaus apskričių skyriuose; iš ugdymo įstaigų - Marijampolės apskr. skyriuje.

Daugiausia pranešimų iš policijos gauta Panevėžio apskr. skyriuje – 202, Kauno apskr. skyriuje – 192, Vilniaus m. skyriuje – 182. Mažiausiai – Kauno m. skyriuje – 36.

Daugiausia pranešimų iš ugdymo įstaigų gauta Telšių ir Alytaus apskr. skyriuose – po 8.

Daugiausia pranešimų iš sveikatos priežiūros įstaigų gauta Kauno apskr. skyriuje – 10, Marijampolės apskr. skyriuje – 6, Panevėžio apskr. skyriuje – 5.

Daugiausia pranešimų iš socialines paslaugas šeimai teikiančių specialistų gauta Panevėžio apskr. skyriuje – 64, Utenos apskr. skyriuje – 41, Marijampolės apskr. skyriuje – 37. Mažiausiai – Alytaus apskr. skyriuje – 1.

Daugiausia pranešimų iš kitų asmenų gauta Kauno apskr. skyriuje – 65, Vilniaus m. skyriuje – 45, Utenos apskr. skyriuje – 31. Mažiausiai – Kauno m. skyriuje – 2.

PAGALBA IR PASLAUGOS TIESIOGINĖ IR NETIESIOGINĖ SMURTA ARTIMOJE APLINKOJE PATYRUSIEMS VAIKAMS IR JŲ ŠEIMOMS

Veiksmai, kurių imamasi atvejo vadybos proceso metu paaiškėjus, kad vaikai gyvena smurtinėje aplinkoje

Beveik visų savivaldybių atvejo vadybą (toliau – AV) vykdančios institucijos⁶ nurodė, kad AV procesu metu sužinojus, kad vaikai gyvena aplinkoje, kurioje smurtaujama, specialistai informuoja Tarnybą ir policiją. 5 savivaldybių AV vykdančios institucijos (Vilniaus r., Lazdijų, Alytaus m., Alytaus r., Širvintų r.) nurodė, kad visada informuoja Tarnybą, o dėl policijos informavimo sprendžia individualiai, priklausomai, ar turi pakankamai informacijos.

Neringos savivaldybės AV vykdančios institucijos nurodė, kad darbo praktikoje iki šiol neturėjo atvejų, kai taikant AV procesą būtų nustatyta, kad vaikai gyvena smurtinėje aplinkoje.

Atkreiptinas dėmesys į tyrimo metu Pagėgių savivaldybės AV vykdančio subjekto pateiktą informaciją, kad *atvejo vadybos procesu metu sužinojus, jog vaikai gyvena aplinkoje, kurioje smurtaujama, nieko nesiimama (t. y. neinformuojama Tarnyba ar (ir) policija), toliau vykdoma AV.*

Išskirtini keli gerosios praktikos pavyzdžiai:

1) esant realiai grėsmei ir pagalbos poreikiui, nedelsiant telefonu kontaktuojama su Tarnyba. Turint pagrįstos informacijos, kad vaikui namie neužtikrinamas saugumas, raštu informuojama Tarnyba. Turint pagrįstos informacijos, ji raštu perduodama policijai. Buvo atvejis, kai socialiniam darbuotojui (toliau – SD) nepavyko susisiekti su šeima, vyro atsakymai kėlė įtarimų, todėl SD vyko į moters tėvų namus, kur rado pabėgusią, smurtą patyrusią moterį. Šeimos artimieji ir pati moteris neinformavo policijos dėl baimės ir grasinimų, tačiau kartu su SD iškvietė policiją, vaikas buvo smurto artimoje aplinkoje (toliau – SAA) liudininkas.

Jeigu smurtas įtariamas, tačiau šeima nepripažįsta smurto, slepia, vykdomi SD pokalbiai su smurtaujančiu asmeniu ir smurto auka, siekiant pripažinti problemą. Jeigu moteris patiria smurtą, ji motyvuojama kreiptis į SKPC, policiją, teikiama pagalba surašant pareiškimą, kviečiama dalyvauti emocinės paramos grupėje, stiprinama moters savivertė, skatinama priimti atitinkamus sprendimus. Jeigu yra priešiškas, vengimas, į SKPC kreipiasi AV ar SD su prašymu padėti aukai. Smurtaujantis asmuo nukreipiamas konsultacijoms smurto mažinimo tema pas vyresnįjį SD (Trakų r. sav.).

2) be to, kad informuojama Tarnyba ir policija, taip pat :

tarpininkaujama dėl vaiko ir motinos laikino apgyvendinimo, kur organizuojama psichologinė pagalba, pagal poreikį teikiamos kitos soc. paslaugos. Organizuojama psichologinė bei

⁶ informaciją pateikė 53 savivaldybių atvejo vadybą vykdančios institucijos

SD pagalba smurtautojui. Inicijuojama pagalbos plano peržiūra, pagal poreikį nukentėjęs ir smurtautojas kviečiami atskirai, kviečiami įvairių sričių specialistai (Anykščių r. sav.);

informacija teikiama seniūnijai. Socialinių paslaugų teikimas šeimai suintensyvinamas, numatomos papildomos priemonės. Į vaikų situacijos stebėseną įtraukiamos švietimo, sveikatos priežiūros įstaigos (Kretingos r. sav.);

prevencijai pasitelkiama bendruomenė, bendruomenės pareigūnai (Kaišiadorių r. sav.).

Vaikams (ir jų šeimų nariams), gyvenantiems smurtinėje aplinkoje, smurto artimoje aplinkoje liudininkams ar patyrusiems tiesioginį smurtą šeimoje teikiama pagalba

Tyrimo metu savivaldybės pateikė informaciją apie vaikui (šeimai) teikiamą pagalbą. Toliau tekste savivaldybėse paslaugas teikiančiomis įstaigomis laikomi visi paslaugas savivaldybėje teikiantys subjektai (savivaldybių įstaigos, NVO).

Kai kurios savivaldybės prie savivaldybėje teikiamų paslaugų nurodė ir kitų savivaldybių įstaigas, teikiančias paslaugas jų savivaldybės gyventojams. Kitos savivaldybės neįtraukė tokių įstaigų, todėl teikiami apibendrinti duomenys nebus tikslūs.

Tyrimo metu savivaldybių pateiktais duomenimis, paslaugų⁷ tinklas, lyginant panašaus dydžio (pagal gyventojų skaičių) savivaldybes, išvystytas labai nevienodai.

Apibendrinant tyrimo metu savivaldybių pateiktą informaciją, dažniausiai paslaugos teikiamos nemokamai. Tačiau yra ir mokamų paslaugų, pagrindu tai apgyvendinimo (apnakvandinimo) paslaugos, kurių apmokėjimas priklauso nuo asmens (šėimos) pajamų, t. p. psichologo paslaugos. Galimybė paslaugas asmenims gauti operatyviai sudarytos beveik visose savivaldybėse bent vienoje paslaugas teikiančioje įstaigoje. Tačiau neaišku, ar esant didesniai paslaugų poreikiui, visada išlieka paslaugų suteikimo operatyvumas, ypač tokių būtinų paslaugų kaip psichologo pagalba, apnakvandinimo paslauga ir pan.

Alytaus m. sav. paslaugas teikia 1 įstaiga. Psichologo pagalba, soc. įgūdžių ugdymas, palaikymas, atkūrimas teikiamos iš karto, esant krizinei situacijai, paslaugos yra mokamos. Kitos paslaugos – nemokamos.

Toliau teikiamoje apibendrintoje informacijoje savivaldybėse teikiamos paslaugos yra neatlygintinos, teikiamos operatyviai (pagal poreikį), todėl prie kiekvienos savivaldybės informacija nebus kartojama, išimtyis išvardintos skliaustuose.

Birštono sav., Klaipėdos r. sav., Kazlų Rūdos sav., Pakruojo r. sav., Elektrėnų sav. paslaugas asmeniui (šeimai) teikia po 1 įstaigą.

Alytaus r. sav., Jonavos r. sav., Neringos sav. paslaugas teikia 2 įstaigos.

Jurbarko r. sav., Telšių r. sav., Prienų r. sav. – 3 įstaigos.

Lazdijų r. sav., Ignalinos r. sav., Skuodo r. sav., Šilalės r. sav. – 5 įstaigos.

Panevėžio r. sav., Šiaulių r. sav. – 6 įstaigos.

Plungės r. sav. – 3 įstaigos (2 įstaigos paslaugas teikia operatyviai).

Varėnos r. sav. – 8 įstaigos (2 įstaigose apmokėjimas priklauso nuo asmens (šėimos) pajamų (apgyvendinimo ir soc. paslaugų teikimas bei psichologo, psichiatro paslaugos).

Druskininkų r. sav. – 13 įstaigų (2 įstaigose paslaugos mokamos).

Kauno r. sav. – 4 įstaigos (apgyvendinimo paslaugos mokamos; bendrosios ir soc. įgūdžių ugdymo paslaugos teikiamos nedelsiant, psichologinė pagal poreikį suderintu laiku).

Kėdainių r. sav. – 5 įstaigos (2 įstaigose paslaugos (psichologo konsultacija; intensyvi krizių įveikimo pagalba) suteikiamos per 1-2 d.).

⁷ kai kurių savivaldybių, nurodžiusių kaip paslaugų teikėjus PK, Tarnybos teritorinius skyrius, savivaldybės administracijos skyrius, ugdymo įstaigas, Maisto banką ir pan., pateikta informacija apibendrinant tyrimo pažymoje neįtraukta. Taip pat neįtrauktos kai kurių savivaldybių nurodytos Probacijos tarnybos, Globos namų „Užuovėja“ Vaikų, nukentėjusių nuo seksualinės prievartos pagalbos centras ir pan., nes šių įstaigų paslaugomis gali naudotis visų savivaldybių gyventojai, tačiau vienos savivaldybės jas įtraukė prie teikiamų paslaugų, kitos – ne.

Kaišiadorių r. sav. – 5 (teikiamos nuolat).

Raseinių r. sav. – 6 įstaigos (1 įstaigoje paslaugos teikiamos nedelsiant, kitose – per keletą dienų ar susidarius grupei).

Kauno m. sav. – 9 įstaigos (2 įstaigose už apgyvendinimo paslaugas mokama t. a. nustatyta tvarka, 1 įstaigoje apgyvendinimo paslaugos suteikiamos atsiradus laisvai vietai, kitoje – nedelsiant).

Klaipėdos m. sav. – 3 įstaigos (apgyvendinimo paslauga mokama pagal asmens (šeimoms) pajamas).

Kretingos r. sav. – 2 įstaigos (apnakvandinimo paslauga teikiama nedelsiant, kitos – pagal vidaus tvarkos taisykles; iš anksto suderintu laiku).

Palangos m. sav. – 4 įstaigos (nemokamai, išskyrus krizių įveikimo pagalbos paslauga, įvertinus asmens (šeimoms) finansines galimybes; 1 įstaigoje paslaugos teikiamos operatyviai, kitose – užsiregistravus, bendra tvarka).

Šilutės r. sav. – 7 įstaigos (apgyvendinimo paslauga operatyviai, kitos – ne vėliau kitą d. d.; per 5 d. d.).

Marijampolės sav. – 1 įstaiga (registruojantis tariamasi dėl konkretaus laiko; nepateikta informacija ar paslaugos teikiamos operatyviai).

Kalvarijos sav. – 3 įstaigos (1 įstaigoje, teikiančioje intensyvią krizių įveikimo pagalbą, psichosocialinę pagalbą, apgyvendinimą krizių centre, kt. paslaugas 3 pirmąsias k. d. paslaugos teikiamos nemokamai, vėliau – atsižvelgiant į asmens (šeimoms) pajamas).

Vilkaviškio r. sav. – 3 įstaigos (1 įstaigoje paslaugos apmokamos pagal asmens (šeimoms) pajamas).

Šakių r. sav. – 4 įstaigos (1 įstaigoje paslaugos apmokamos pagal asmens (šeimoms) pajamas; 1 įstaigoje paslaugos teikiamos užsiregistravus telefonu, nepateikta duomenų kaip operatyviai galima gauti paslaugas; kitoje įstaigoje pagalba pasiūloma per 10 d. d.).

Panevėžio m. sav. – 6 įstaigos (1 įstaigoje psichologo konsultacijos reikia palaukti, kitoje įstaigoje psichologo, psichiatro konsultacijos – užsiregistravus).

Pasvalio r. sav. – 4 įstaigos (1 įstaigoje paslaugos apmokamos pagal asmens (šeimoms) pajamas).

Rokiškio r. sav. – 7 įstaigos (operatyviai paslaugos teikiamos tik 1 įstaigoje)

Kupiškio r. sav. – 4 įstaigos (1 įstaigoje laikino apnakvandinimo paslauga 3 pirmąsias k. d. teikiama nemokamai, kitos – pagal asmens (šeimoms) pajamas; 3 įstaigose paslaugas galima gauti operatyviai).

Biržų r. sav. – 3 įstaigos (kaip operatyviai galima gauti paslaugas nenurodyta).

Šiaulių m. sav. – 5 įstaigos (2 įstaigose paslaugas galima gauti per 3-5 d., 2 įstaigose paslaugų operatyvumo teikimo operatyvumas nenurodytas; 1 įstaigoje paslaugos teikiamos pagal poreikį, jos mokamos).

Akmenės r. sav. – 6 įstaigos (1 įstaigoje mokamos, 1 įstaigoje reikia derinti laiką, kitose – operatyviai).

Joniškio r. sav. – 2 įstaigos (laikas derinamas su specialistu).

Kelmės r. sav. – 6 įstaigos (1 įstaigoje mokama pagal asmens (šeimoms) pajamas).

Radviliškio r. sav. – 3 įstaigos (1 įstaigoje pirmas 7 paras apgyvendinimo paslaugos nemokamai).

Tauragės r. sav. – 3 įstaigos (1 įstaigoje paslaugas galima gauti ne vėliau kaip per savaitę).

Pagėgių sav. – 2 įstaigos (apgyvendinimo, psichologo pagalba suteikiama nedelsiant, kt. paslaugos 1 įstaigoje – per savaitę).

Mažeikių r. sav. – 5 įstaigos (2 įstaigose kai kurios paslaugos mokama pagal asmens (šeimoms) pajamas); 3 įstaigose paslaugos teikiamos pagal poreikį, operatyviai).

Rietavo sav. – 1 įstaiga (individuali krizių įveikos paslauga – mokama).

Utenos r. sav. – 18 įstaigų (1 įstaigoje teikiant apgyvendinimo paslaugą moka už komunalines paslaugas; dažniausiai operatyviai, keletyje įstaigų paslaugos teikiamos susidarius grupei).

Anykščių r. sav. – 8 įstaigos (2 įstaigose paslaugos mokamos).

Visagino r. sav. – 4 įstaigos (2 įstaigose paslaugos teikiamos pagal patvirtintus soc. paslaugų įkainius savivaldybėje; 1 įstaigoje paslaugos pradedamos teikti per 3 d. d., kitoje įstaigoje – per 7 k. d.).

Molėtų r. sav. – 6 įstaigos (1 įstaigoje apgyvendinimo paslaugų apmokėjimas priklauso nuo asmens (šeimos) pajamų; 1 įstaigoje paslaugos teikiamos pagal išankstinę registraciją).

Zarasų r. sav. – 6 įstaigos (1 įstaigoje būtina išankstinė registracija; 3 įstaigose nenurodyta kaip skubiai galima gauti paslaugas).

Vilniaus r. sav. – 7 įstaigos (2 įstaigose apgyvendinimo paslaugos 1 mėn. nemokamos, vėliau – mokamos. 1 įstaigoje paslaugos teikiamos susidarius grupei).

Šalčininkų r. sav. – 9 įstaigos (1 įstaigoje paslaugos pradedamos teikti per 1 mėn.).

Širvintų r. sav. – 3 įstaigos (1 įstaigoje intensyvi krizių įveikimo pagalba 7 paras teikiama nemokamai).

Ukmergės r. sav. – 7 įstaigos (1 įstaigoje paslaugos dalinai mokamos).

Trakų r. sav. – 3 įstaigos (2 įstaigose paslaugos teikiamos susidarius grupei, trečioje įstaigoje psichologinės pagalbos paslauga organizuojama per 5 d. d., kitos paslaugos – operatyviai, pagal poreikį).

Švenčionių r. sav. – 6 įstaigos (4 įstaigose kai kurių paslaugų gavimui reikalinga išankstinė registracija; 1 įstaigoje paslaugas galima gauti per savaitę).

Vilniaus m. sav. – 21 įstaiga (6 įstaigose paslaugos mokamos. 4 įstaigose paslaugų reikia laukti iki 1 mėn., 2 įstaigose – 2, 4 sav., 1 įstaigoje – 10 mėn., 1 įstaigoje galimybių operatyviai gauti paslaugų nėra).

Tarnybos skyrių identifikuotas paslaugų vaikui (šeimai) trūkumas smurto artimoje aplinkoje atvejais savivaldybėse

1. Psichologų, psichiatrų, psichoterapijos paslaugų trūkumą ir prieinamumą, skubios psichologinės pagalbos trūkumą bei psichologinės pagalbos prieinamumo problemas atokiau nuo rajono centrų įsikūrusiems gyventojams akcentavo net 9 Skyriai (Panevėžio apskr., Vilniaus m., Klaipėdos apskr., Šiaulių apskr., Kauno apskr., Tauragės apskr., Telsių apskr., Kauno m., Alytaus apskr.).

2. Vilniaus apskr. skyrius pasigenda šeimoms ir (ar) vaikams, ypač turintiems negalią, būtinų paslaugų, jų neišvystymą ir (ar) neprieinamumą; paslaugų, kuriomis būtų siekiama efektyvios emocijų ir elgesio sutrikimų turinčių vaikų elgesio korekcijos; neformalaus užimtumo paslaugų paaugliams.

3. Paauglių užimtumo paslaugų problemą išvelgia ir Utenos apskr. skyrius, kuris taip pat akcentavo paslaugų pasiekiamumo iš nuošalių kaimiškų vietovių problemą: organizuojamas pavėžėjimas į gydymo įstaigas, kartais klientai atsivežami, kai vyksta projektinė veikla, tačiau tai retesni atvejai. Lieka nemaža dalis tėvų, kuriems nėra galimybių pasiūlyti platesnio spektro paslaugų (lieka tik socialinio darbuotojo pagalba). Daliai žmonių ir nuotolinis ryšys su socialiniu darbuotoju, psichologu ar kt. specialistais yra neįveikiama problema, nes yra klientų nevaldančių informacinių technologijų.

Skyrius taip pat nurodė, kad sveikatos priežiūros ir skubios pagalbos suteikimas vaikui galimas ne visose mažesnėse savivaldybėse. Skyrius siūlė pozityvios tėvystės kursus vesti tėvus grupuojant pagal jų vaikų amžių (vienos temos aktualios ikimokyklinukų tėvams, kitos – paauglių tėvams).

4. Kauno m. skyrius akcentavo nemokamos ir kokybiškos antrinės teisinės pagalbos nukentėjusiems nuo smurto asmenims trūkumą. Dažnai susiduriama su problema dėl profesionalios teisininko pagalbos stygiaus ir prieinamumo, ypač skyrybų ar smurto atveju. Kauno apskrities moterų krizių centras teikia tik pirminę teisinę pagalbą, esant poreikiui nukreipia konsultacijai pas advokatą, bet ta konsultacija yra mokama. Kai kur sudaroma galimybė už paslaugą išsimokėti dalimis, tačiau ne visos moterys gali atsiskaityti ir tokiu būdu. Moteris dažnai tenka nukreipti į nemokamą teisinę pagalbą, bet ten procesas užtrunka gana ilgai, ne visos pagal pajamas gali ją gauti, taip pat abejojama dėl tokios paslaugos kokybės.

5. Panevėžio apskr. skyrius nurodė programų turintiems įvairias priklausomybes, netinkamo elgesio koregavimo ilgalaikių programų, pagalbos vaikui specialistų ugdymo įstaigose, socialinio darbo su jaunimu gatvėje, NVO išitraukimo trūkumą.

6. Vilniaus m. skyrius išskyrė specializuotos pagalbos trūkumą bei siūlė įkurti specializuotą centrą, kuriame būtų atliekamas ištyrimas ir vertinimas vaikų, galimai nukentėjusių ne tik nuo seksualinio smurto, bet ir nuo fizinio ar psichologinio.

Skyrius pažymėjo, kad ne visi vaikai motyvuoti priimti specialistų teikiamą pagalbą, todėl trūksta paslaugos, kai specialistai atvyksta konsultuoti nepilnamečių į jų namus. Trūksta antimurtinės elgsenos programų / kursų vaikams bei jų įstatyminiams atstovams - specializuotų ugdymo įstaigų, skirtų delinkventiniams paaugliams.

Stinga savitarpio pagalbos grupių vaikams, kurie tapo SAA liudininkais. Tokių programų nėra daug ir vaiko įstatyminiams atstovams, kurie patyrė smurtą ar smurtavo, dažnu atveju smurtavusiajam, jei smurtas pasitvirtina, programos pasiūlo probacijos tarnyba. Socialinės priežiūros paslaugas teikiantys specialistai negali pasiūlyti specializuotų paslaugų smurtaujančiam asmeniui.

Stinga mediacijos, kuri reikalinga spręsti tėvų (globėjų) ginčus su vaiku, arba globėjo ir tėvų ginčus dėl bendravimo su vaiku. Globos centrai kartais nepajėgūs išspręsti tokio pobūdžio ginčų. Ši paslauga reikalinga ir kai vaikas buvo paimtas dėl galimo smurto, tačiau informacijai nepatvirtinus vaikas grąžinamas į šeimą (santykių gerinimui tarp tėvų (globėjo) ir vaiko).

Skyrius akcentavo paslaugų prieinamumo problemą. Užsiregistravus psichologo konsultacijai ar į pozityvios tėvystės įgūdžių kursus, eilėje tenka laukti apie porą mėnesių. Be to, dalis vaikų, kuriems anksčiau buvo teikta psichologinė pagalba, karantino laikotarpiu nebegauna šios paslaugos.

7. Klaipėdos apskr. skyrius nurodė vaiko, turinčio psichikos negalią, tinkamos pagalbos ar gydymo užtikrinimo problemą.

8. Kauno apskr. skyriaus nuomone, savivaldybėse turėtų būti prieinamas platesnis paslaugų tinklas (dažniausiai apsiribojama tėvystės įgūdžių mokymu, psichologo konsultacijų teikimu). Turėtų būti organizuojami tęstiniai tėvystės įgūdžių mokymai. Psichologo konsultacijų reikėtų daugiau, jos turėtų būti nesunkiai pasiekiamos (esant poreikiui intensyviau turėtų būti organizuojamas vaiko ir/ar tėvų atvykimas iš atokesnių vietovių arba psichologas dažniau vykėtų pas gyventojus). Taip pat turėtų būti sudaromos galimybės dalyvauti terapiniuose užsiėmimuose. Galėtų būti numatytos specializuotos paslaugos paaugliams, specializuoti mokymai tėvams bendraujant su sudėtingo elgsio vaiku. Taip pat atkreiptas dėmesys į alkoholio ir narkomanijos prevenciją, ankstyvąją intervenciją, resocializaciją.

9. Marijampolės apskr. skyrius stebi programų prieš smurtinį elgesį tiek nepilnamečiams, tiek suaugusiesiems trūkumą.

10. Tauragės apskr. skyriaus nuomone, savivaldybės nesprendžia kompleksinės pagalbos teikimo problemos, dažnai apsiribojama pasakymais - trūksta specialistų.

11. Telšių apskr. skyriui trūksta aiškumo, kokios paslaugos turėtų būti suteiktos kiekvienam vaikui / asmeniui SAA atvejais, o savivaldybės būtų įpareigtos jas užtikrinti.

Skyrius įvardijo šeimoms skirtų konsultacijų trūkumą, nes dažniausiai vaikai ir tėvai paslaugas gauna atskirai. Trūksta individualių mokymų tėvams kaip elgtis su vaiku, kuris turi elgsio problemų, nes smurto prieš vaikus priežastimi dažnai būna ir tai, kad tėvai paprasčiausiai

nebesusitvarko su netinkamu vaiko elgesiu, jo agresijos priepuoliais ir pan., todėl, kaip jo suvaldymo būdą, naudoja fizines bausmes ir pan.

Trūksta pozityvios tėvystės individualių mokymų, pritaikytų negalią turintiems tėvams, nes dažnai vykdomos programos yra tik bendro pobūdžio, gana trumpos, todėl ne visada atliepia tikruosius šeimų poreikius, kaip spręsti konkrečias jų turimas problemas, kaip elgtis su vaiku konkrečiu atveju ir pan. Tėvai dažnai tik „užsideda pliusą“ prie jiems numatytų uždavinių pagalbos šeimai plane, bet negauna ir neįsisavina būtent jiems reikalingų žinių ir neįgyja būtent jiems reikalingų įgūdžių. Trūksta savipagalbos grupių tėvams, kurie pvz. susiduria su vaiko elgesio problemomis, agresija ir pan.

Skyrius akcentavo stipraus nevyriausybinio sektoriaus, kuris galėtų pasiūlyti kokybiškas paslaugas šeimai ir joje augančiam vaikui regionuose trūkumą. Taip pat pažymėjo mokymų poreikį gebėjimų ir įgūdžių stiprinimui specialistams, dirbantiems su nemotyvuotais klientais.

ARTIMOJE APLINKOJE SMURTAUJANTYS VAIKAI

2020 m. galimai smurtavę⁸ vaikai⁹:

Galimai smurtavusių vaikų skaičius, iš jų:		Seksualinis smurtas	Fizinis smurtas	Psichologinis smurtas
	Iš viso: 344	24	298	28
Pagal lytį: berniukai mergaitės	273 71	21 3	239 59	17 11
Pagal amžių: 0-3 m. 4-6 m. 7-9 m. 10-14 m. 15-17 m.	1 2 33 145 164	0 0 6 9 9	1 2 24 122 149	0 0 3 17 8
Pagal globos (rūpybos) formą: šeima šeimyna globos institucija globos centre	13 1 40 3	2 0 3 0	10 1 35 3	1 0 2 0
Pagal vertintą vaiko situaciją: <i>galimi vaiko teisių pažeidimai nenustatyti</i> <i>nustatyta būtinybė vertinti pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikį</i> <i>nustatytas vaiko apsaugos poreikis: nustatyta vaiko laikinoji priežiūra</i> <i>vaikas paimtas iš jo atstovų pagal įstatymą</i>	39 163 8 7	4 14 0 0	35 135 7 6	0 18 1 1

Miestų (rajonų) savivaldybių pateiktais duomenimis, artimoje aplinkoje smurtavusiam nepilnamečiui 2019 m. - 2020 m. I-III ketvirtį vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonės skirtos

Minimalios priežiūros priemonės skirtos vaikams	Vidutinės priežiūros priemonės skirtos vaikams
201	12

⁸ kokioje aplinkoje vaikai galimai smurtavo nenurodoma

⁹ Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) pateiktais duomenimis (<http://vitrinos.spis.lt:8080/vtas.html>)

Kompleksinės pagalbos vaikui ir šeimai skyrimas, kai būna neveiksmingas vaikui paskirtos minimalios priežiūros priemonės vykdymas¹⁰,

Iš informaciją šiuo klausimu pateikusių savivaldybių matyti, kad didžiojoje dalyje savivaldybių (20) nereikėjo vaikui ir šeimai teikti kompleksinės pagalbos dėl vaikui paskirtos minimalios priežiūros priemonės (toliau – MPP) neveiksmingumo. Dažnai vaikui ir šeimai kompleksinė pagalba dėl MPP neveiksmingumo teikta 16 savivaldybių, retai – 11 savivaldybių.

Šiaulių r., Vilniaus r., Varėnos r., Klaipėdos m. savivaldybės nurodė, kad skiriant MPP vertinama šeimos aplinka. Dažnai iš karto skiriama kompleksinė pagalba.

Panevėžio r. savivaldybė pateikė detalius specialistų veiksmus / sprendimus, kurių imamasi esant neveiksmingoms vaikams paskirtoms MPP:

1) gavus informaciją, kad MPP neduoda rezultatų, jei šeimai taikoma AV, skubiai organizuojamas AV posėdis, kuriame dalyvauja tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius. Posėdžio metu nustatoma problema ir sprendžiama dėl paslaugų šeimai poreikio, MPP keitimo tikslingumo;

2) gavus informaciją, kad neveiksmingas vaikui paskirtos MPP vykdymas ir šeimai nėra taikoma AV, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius organizuoja atvejo peržiūrą ir priimamas sprendimas ar keisti planą, priemones, vykdytoją, tęsti ar kreiptis į Vaiko gerovės komisiją (toliau – VGK). Esant poreikiui, arba kai bendradarbiavimas apsunkintas, klausimas svarstomas VGK dėl koordinuotai teikiamų paslaugų šeimai projekto teikimo, ieškoma alternatyvų atsižvelgiant į situaciją. Šeimos konsultuojamos, pagalbos planas išplečiamas;

3) visais atvejais šeimai teikiama kompleksinė pagalba, kurios priemonės numatomos individualiame vaiko MPP plane. Paaiškėjus, kad vaikui paskirtos MPP vykdymas neveiksmingas, pagalbos priemonės pervertinamos ir siūlomi atitinkami sprendimai, aptariami su šeima, priemonės vykdytoju ir vaiku.

Pagalba artimoje aplinkoje smurtaujančiam nepilnamečiui

1. 5 Skyriai nurodė, kad kai nepilnametis smurtauja artimoje aplinkoje, Skyrius tokiais atvejais vertina vaiko situaciją ir sprendžia dėl pagalbos vaikui ir šeimai reikalingumo, esat poreikiui, inicijuoja AV procesą, kurio metu yra sudaromas pagalbos vaikui ir šeimai planas bei numatomos konkrečios pagalbos priemonės. Vykstant AV, šeimai ir nepilnamečiui teikiamos socialinės paslaugos, kurios apima socialinių darbuotojų pagalbą, psichologo konsultacijas, mediacijos paslaugas, įtraukiant ugdymo įstaigoje dirbančius specialistus (socialinius pedagogus, psichologus). (Kauno apskr., Kauno m., Utenos apskr., Panevėžio apskr., Telšių apskr. skyriai).

2. Panevėžio apskr. skyrius išskyrė, kad, jei nustatomas vaiko apsaugos poreikis, nepilnamečiui nustatoma laikinoji priežiūra, ar priimamas sprendimas paimti vaiką iš atstovų pagal įstatymą, su šeima ir vaiku dirba Tarnybos mobili komanda (toliau - MK). MK teikiama pagalba smurtaujančiam nepilnamečiui: individualus pokalbis užmezgant kontaktą, pasitikėjimo įgavimas, individualus psichologo konsultavimas, netinkamo elgesio analizė: su nepilnamečiu, šeimos nariais (specialistų pagalba jiems) ir artimos aplinkos, su ugdymo įstaigos specialistais.

Atsižvelgiant į smurtaujančio nepilnamečio amžių ir priežastis, kas sukelia agresiją (sveikatos diagnozės, psichotropinių medžiagų vartojimas, neigiama draugų įtaka, konfliktiški santykiai šeimoje, tėvų piktnaudžiavimas alkoholiu ir pan.) sudaromas individualus pagalbos planas ir įtraukiami kitų sričių specialistai (šeimos gydytojas, psichiatro konsultacijos, Vaiko raidos centras, Vaikų ir paauglių krizių intervencijos skyriai, specializuoti pagalbos centrai, PPT, Pagalbos linijos teikiančios pagalbą nuotoliniu būdu ir kt.).

3. Šiaulių apskr. skyrius paaiškino kad po gauto pranešimo Skyrius dalyvauja pagalbos smurtaujančiam vaikui bei šeimai teikimo procese. Su vaiku ir tėvais kalbamas apie socialines

¹⁰ Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 7 straipsnio redakcija, galiojusi iki 2021-01-01

elgesio normas. Šeimai rekomenduojama: šeimos terapija ir konsultavimas; individualios psichologo konsultacijos vaikui; vykdyti psichiatro nurodymus (jeigu yra poreikis ir (ar) paskirtas gydymas); pozityvios tėvystės įgūdžių ugdymo užsiėmimai, skirti tėvams auginantiems emocijų ir elgesio sutrikimus turinčius vaikus.

4. Marijampolės apskr. skyrius nurodė, kad nepilnamečiui taip pat gali būti skiriamos priežiūros priemonės pagal Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymą bei koordinuotai teikiamos švietimo pagalbos, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos.

Tarnybos teritorinių skyrių stebimos problemos teikiant pagalbą artimoje aplinkoje smurtaujančiam nepilnamečiui

1. Kauno m. skyrius nurodė, kad kai kurie PK nesiunčia informacijos apie nepilnamečių padarytas nusikalstamo pobūdžio veikas, todėl nėra galimybių taikyti priežiūros priemonės, įpareigoti juos keisti elgesį, priimti teikiamą pagalbą.

Kartais stebimas nepakankamas teisėsaugos institucijų (policijos, prokuratūros, teismų) bendradarbiavimas ir bendradarbiavimo inicijavimas sprendžiant smurtaujančių vaikų klausimą.

Policija ne visada perduoda informaciją atitinkamoms institucijoms, nesikreipia dėl poveikio priemonių į savivaldybės VGK, neskiria poveikio priemonių BK, ANK padarytų veikų atvejais smurtaujantiems nepilnamečiams (pvz. įpareigojant dalyvauti ankstyvosios intervencijos programoje, tarpiniuose grupiniuose užsiėmimuose, lankantis pas specialistus ir pan.).

2. Utenos ir Telšių apskr. skyriai išskyrė šeimos atsisakymą aktyviai dalyvauti priimant teikiamą pagalbą (nepakankama motyvacija); smurtaujančio nepilnamečio atsisakymą priimti pagalbą, ignoravimą siūlomos pagalbos. Telšių apskr. skyrius akcentavo, kad kartais ir patiems pagalbą teikiantiems specialistams pritrūksta lankstumo ir motyvacijos „pasiekiant“ smurtaujančius nepilnamečius, ypač, kai jie nebūna motyvuoti priimti pagalbą, neateina į paskirtas konsultacijas, t. y. specialistai nurodo, kad paslaugos vaikui neteikiamos, nes „pats vaikas neateina į konsultacijas“, tačiau neskiriama pakankamai laiko ir pastangų vaiką prisikviesti.

3. Utenos apskr. skyrius akcentavo prevencinių korekcinė programų, susijusių su pagalba smurtaujantiems nepilnamečiams, neveiksmingumą/nebuvimą, delikventinio elgesio vaikų įtraukimą jose dalyvauti; specializuotų mokymų tėvams, kurių vaikai turi polinkį smurtauti artimoje aplinkoje trūkumą; paslaugų prieinamumo arčiau vaiko gyvenamosios vietos nebuvimą; vaikų ir paauglių psichiatro konsultacijų pasiekiamumo problemą (dėl psichiatrų trūkumo rajonuose ir jų darbo grafiko).

4. Nepakankamą specialistų kiekį (ugdymo įstaigose, poliklinikose, priklausomybių ligų centruose ir kt.), negalėjimą operatyviai patekti pas specialistus (pagalba reikalinga čia ir dabar, o ne po mėnesio), pagalbos ribotumą ir paslaugų trūkumą, ypatingai pandemijos metu išskyrė ir Panevėžio apskr. skyrius.

5. Vilniaus m. skyrius nurodė, kad stinga psichoterapinių paslaugų (individualios psichoterapijos bei šeimos psichoterapijos); trūksta specializuotų paslaugų smurtaujantiems nepilnamečiams (pvz.: specializuotų elgesio korekcijos programų, multidimensinės šeimos terapijos); trūksta specializuotų paslaugų nepilnamečių įstatyminiams atstovams, kurios neapsiribotų pozityvios tėvystės įgūdžių kursais ar psichologiniu konsultavimu.

6. Klaipėdos apskr. skyrius akcentavo, kad smurtaujančiam nepilnamečiui nėra jokios specializuotos pagalbos, kuri pasiteisintų. Mokyklose organizuojamos VGK, šiai nepasiteisinus, smurtaujantis nepilnametis yra siunčiamas į VGK savivaldybėje, kurioje sudaromas individualus pagalbos planas.

7. Smurtaujančio nepilnamečio veiksmų stebimus rizikos veiksnius Šiaulių apskr. skyrius išskyrė: galimą SAA, tėvystės įgūdžių stoką, tarpusavio santykių problemas (nesusikalbėjimą, pasitikėjimo stoką, pagarbos vienas kitam trūkumą, didelę/mažą kontrolę vaikų atžvilgiu), nepilną vaikų poreikių patenkinimą.

8. Šiaulių ir Kauno apskr. skyriai pažymėjo, kad vaikas nesutinka priimti pagalbą (psichologo, socialinio darbuotojo) ir (ar) gydytis nuo priklausomybių; dažnai tėvai pasižymi vidutine motyvacija keisti esamą situaciją, galimai jų motyvacija yra išorinė (daugiau nulemta aplinkos reikalavimų nei vidinių paskatų).

9. Esant plačiam teikiamų paslaugų spektrui savivaldybėse, Kauno apskr. skyrius pasigenda: specifinių paslaugų - visuomeninių organizacijų, dirbančių su jaunimu, organizuojančių jaunų žmonių užimtumą, siūlančių ir įtraukiančių jaunimą į aktualias veiklas; paslaugų smurtaujantiems ir nusikalsti linkusiems vaikams.

10. Kauno ir Telšių apskr. skyriai išsakė nuomonę, kad būtų efektyvu ir veiksminga, teikiant pagalbą smurtaujančiam nepilnamečiui ir jo šeimai, jei kiekviena savivaldybė savo teritorijoje turėtų specializuotą pagalbos centrą smurtaujantiems ir nusikalsti linkusiems nepilnamečiams, kuriame jiems ir jų įstatyminiams atstovams būtų nuolat ir intensyviai teikiama kvalifikuota specialistų pagalba.

11. Kauno apskr. skyrius nurodė, kad tikslinga būtų sudaryti ir įgyvendinti programas kiekvienoje savivaldybėje, skirtas nepilnamečių bei jų įstatyminių atstovų smurtinio elgesio keitimui. Programų rengėjas galėtų būti kiekvienos savivaldybės administracijos tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius, savivaldybių socialinių paslaugų centrai, visuomenės sveikatos biurai, visuomeninės organizacijos ar kitos institucijos pagal kompetenciją.

12. Telšių apskr. skyrius pažymėjo, kad visos paslaugos, kurios yra prieinamos vaikui ir šeimai savivaldybėje, dažnai jau būna išbandytos ir neduodančios teigiamo rezultato. Pasigendama kompleksiskai teikiamų paslaugų tiek vaikui, tiek jo šeimos nariams, t. y. dažniausiai paslaugas tėvams teikia vieni specialistai, vaikui - kiti, jie tarpusavyje nesikeičia informacija ir nebendradarbiauja pagalbos teikimo procese arba apskritai dirbama galbūt tik su vaiku, lygiagrečiai nedirbant su jo tėvais, šeima, kas yra labai svarbu, nes vaiko smurtinis elgesys dažnai būna susijęs ir su šeimoje egzistuojančiomis problemomis, tėvų ar artimųjų elgesiu, nemokėjimu bendrauti su vaiku, nustatyti jam ribas, suprasti jo poreikius ir pan.

13. Telšių apskr. skyrius nurodė, kad paslaugos būna epizodiškos, neužtikrinamas jų tęstinumas, nuoseklumas, sudėtingesnis paslaugų prieinamumas po darbo valandų šeimoms, kuriose tėvai dirba; kartais AV per daug greitai nutraukiama bei akcentavo, kad trūksta paslaugų vaikams, kurie turi psichikos ar proto negalią. Stebima vaikų psichiatrų stoka regionuose, nes dažnai vaikų agresyvumas būna susijęs ir su jų psichinėmis problemomis, turimomis priklausomybėmis. Ilgai, kartais po kelis mėnesius, tenka laukti specialistų konsultacijų.

14. Psichoterapijos paslaugų, vaikų psichiatrų, kompetentingų darbuotojų, dirbančių su į nusikalstamas veiklas linkusiais vaikais / paaugliais trūkumą, psichologų didelius darbo krūvius bei jų mobilumo poreikį (kad psichologai pagalbą galėtų teikti kuo arčiau vaiko gyvenamosios vietos) akcentavo ir Alytaus apskr. skyrius.

Pagal Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos pateiktą darbo su nepilnamečiais, esančiais Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje 2020 m. statistinę ataskaitą, nepilnamečių, dalyvavusių elgesį keičiančiose programose¹¹ – 54. Iš jų dalyvavusių:

programoje „Elgesys – Pokalbis – Pasikeitimas“ – 34;

dalyvavusių programoje „Equip“ – 6;

dalyvavusių programoje „Jaunimas ir psichoaktyvios medžiagos“ – 3;

dalyvavusių programoje „Ankstyvoji intervencija“ – 5;

dalyvavusių kitose elgesį keičiančiose programose – 6.

Iš aukščiau nurodytų programų 54 dalyvių, baigė programas – 49.

¹¹ bendra informacija, neišskirta atskirai apie artimoje aplinkoje smurtavusių nepilnamečių dalyvavimą elgesio keitimo programose

SMURTINIO ELGESIO KEITIMAS

Statistikos departamento duomenimis, Probacijos tarnybos priežiūroje 2020 m. buvę asmenys, kurie buvo nuteisti už smurtą artimoje aplinkoje¹²

	Laisvės apribojimas	Lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų	Paskirta auklėjimo poveikio priemonė	Viešieji darbai
14-17 m.	1	1	13	1

Asmenys, nuteisti už smurtą artimoje aplinkoje, išklause smurtinį elgesį keičiančią programą

	vaikai (0-17 m.)	suaugę (18 ir vyresni)
2018	3	1793
2019	4	2112
2020	2	1888

Asmenys, nuteisti už smurtą artimoje aplinkoje, kuriems paskirta dalyvauti smurtinį elgesį keičiančioje programoje

	vaikai (0-17 m.)	suaugę (18 ir vyresni)
2018	4	2113
2019	2	2534
2020	1	2218

Pagal Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos pateiktą darbo su asmenimis, esančiais Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje 2020 m. statistinę ataskaitą¹³, asmenų, 2020 m. dalyvavusių elgesį keičiančiose programose – 3883¹⁴. Iš jų dalyvavusių:

programoje „Intervencinė programa smurtaujantiems šeimoje“ – 446;

programoje „Elgesys – Pokalbis – Pasikeitimas“ – 2299;

programoje „Tik tu ir aš“ – 106;

programoje „Jaunimas ir psichoaktyvios medžiagos“ – 3;

programoje „Ankstyvoji intervencija“ – 7;

smurtinį elgesį keičiančioje programoje – 770;

kitose elgesį keičiančiose programose – 252.

Iš aukščiau nurodytų programų 3883 dalyvių, baigė programas – 3602.

Tyrimo metu, savivaldybių pateiktais duomenimis, daugumoje savivaldybių, teismui skyrus įpareigojimą asmeniui dalyvauti Smurtinio elgesio keitimo programoje, jas vykdo Probacijos tarnyba (jos teritoriniai skyriai).

Keletoje savivaldybių teismui skyrus dalyvauti Smurtinio elgesio keitimo programoje, jas vykdo krizių centrai (Alytaus m. moterų krizių centras, Raseinių krizių centras, Kauno apskr. Vyrų krizių centras, Marijampolės apskr. moterų veiklos centras, Marijampolės apskr. Vyrų krizių centras, Telšių krizių centras, Utenos apskr. vyrų krizių centras, VšĮ vyrų krizių ir informacijos centras), socialinių paslaugų centrai (Skuodo socialinių paslaugų šeimai centras, Jonavos r. socialinių paslaugų centras, Pasvalio šeimos gerovės centras) ar kitos organizacijos (Lietuvos raudonojo kryžiaus draugija, VšĮ Žmogiškųjų išteklių stebėsenos ir plėtros biuras, VšĮ Senamiesčio vaikų dienos centras).

¹² <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=fc7286e7-b05e-4b1e-84d6-87e73c94d9f9#/>

¹³ bendra informacija, neišskirta atskirai apie artimoje aplinkoje smurtavusių asmenų dalyvavimą elgesio keitimo programose

¹⁴ http://www.kaldep.lt/lt/kalejimu-departamentas/administracine_informacija/ataskaitos/metu.html

Kai kuriose savivaldybėse, teismui skyrus dalyvauti Smurtinio elgesio keitimo programoje, jas vykdo psichikos sveikatos centrai (pvz., Šiaulių r, sav. sutartys paslaugų teikimui sudarytos su Šiaulių centro poliklinika ir Pirminės sveikatos priežiūros centru), Visuomenės sveikatos biurai, ar švietimo centrų pedagoginės psichologinės tarnybos (Joniškio r.), Kauno pedagogų kvalifikacijos centras.

6 savivaldybės (Kauno r., Kėdainių r., Pakruojo r., Radviliškio r., Rokiškio r., Neringos) smurtinio elgesio keitimo programų smurtinio elgesio šeimose atvejais (kai buvo smurtauta vaiko atžvilgiu, ar vaikas nukentėjęs nuo netiesioginio smurto) nevykdo. Neringos savivaldybė paaiškino, kad SAA labai mažai, o atvejų, kad būtų nukentėję vaikai nuo tiesioginio ar netiesioginio smurto per 10 m. savivaldybėje nebuvo gauta nei 1 pranešimo, todėl savivaldybė nėra parengusi smurtinio elgesio keitimo programų.

Kiti (ne teismo įpareigojimu) savivaldybių nurodyti atvejai, kai Smurtinio elgesio keitimo programos vykdomos smurtinio elgesio šeimose atvejais:

- ✓ asmens arba artimųjų prašymu;
- ✓ rekomendavus Tarnybai, SD, AV;
- ✓ gavus informaciją apie įsisėjęsį konfliktą, galimą smurtą;
- ✓ gavus policijos pranešimą;
- ✓ Probacijos tarnybos nukreipimu (nesant teismo įpareigojimo).

Tokiais atvejais Smurtinio elgesio keitimo programas vykdo krizių centrai, socialinių paslaugų centrai, psichikos sveikatos centrai, visuomenės sveikatos biurai, bendruomeniniai šeimos namai.

Lazdijų r. savivaldybėje - Tarnybos mobili komanda, Mažeikių r. savivaldybėje – rajono ugdymo įstaigos.

POZITYVIOS TĖVYSTĖS UGDYMAS, BENDRAVIMO SU VAIKAIS ĮGŪDŽIŲ TOBULINIMAS

Daugelyje savivaldybių pozityvios tėvystės, bendravimo su vaikais tobulinimo kursai (toliau – kursai) yra nemokami. Keletoje savivaldybių minėti kursai mokami (išskyrus gaunantiems socialinę pašalpą), tačiau toje pačioje savivaldybėje, priklausomai nuo įstaigos, yra ir mokami ir nemokami kursai (pvz., Šiaulių m., Kelmės r.).

Mokėti už bendravimo su vaikais tobulinimo kursus reikia, kai jie paskiriami tėvams kaip administracinio poveikio priemonė. 15 savivaldybių (Alytaus m., Kauno r., Jonavos r., Birštono, Marijampolės, Šakių r., Panevėžio r., Akmenės r., Kelmės r., Radviliškio r., Jurbarko r., Pagėgių, Plungės r., Trakų r., Švenčionių r.) tokie kursai kaip administracinio poveikio priemonė nebuvo skiriama. Iš jų Kauno r. ir Kelmės r. savivaldybės nurodė, kad institucijos neskiria tokios priemonės, tačiau galimybės, esant reikalui, yra sudarytos.

Daugelyje savivaldybių minėtas paslaugas (kursus, programas) teikia keletas įstaigų (dažniausiai nuo 2 iki 4 įstaigų). Didžiosiose savivaldybėse tokių įstaigų yra daugiau: Vilniaus m. – 13, Kauno m. – 7, Panevėžio m., Šiaulių m – po 4, Klaipėdos m.- 3.

Tačiau yra ir mažesnių savivaldybių, kuriose gana gerai išplėtos tokio pobūdžio paslaugos: Utenos r. – 7 įstaigos, Kėdainių r. – 5, Raseinių r., Anykščių r. – po 4, Palangos m., Rokiškio r. - po 3.

Keliose savivaldybėse yra po 1 įstaigą, teikiančią tokias paslaugas: Alytaus m., Jonavos r., Birštono, Marijampolės, Šakių r., Joniškio r., Pakruojo r., Tauragės r., Pagėgių, Telšių r., Rietavo, Širvintų r., Švenčionių r. savivaldybėse.

Didžiojoje dalyje savivaldybių paslaugos teikiamos tėvų prašymu (išskyrus Jonavos, Birštono, Tauragės savivaldybes) ir /ar specialistų, dirbančių su šeima (SD, AV) bei Tarnybos siūlymu / sprendimu (išskyrus Tauragės, Telšių savivaldybes).

19 savivaldybių kursai organizuojami operatyviai, pagal poreikį, likusiose savivaldybėse – susidarius grupei.

SPECIALIZUOTA KOMPLEKSINĖ PAGALBA

Smurtą artimoje aplinkoje patyrę asmenys, gavę specializuotą kompleksinę pagalbą¹⁵

	Iš viso asmenų	Vaikų (0-17 m.)	
		iki 7 m.	7-17 m.
2017	11635	229	426
2018	12758	154	278
2019	11164	1	75

Tyrimo metu SKPC¹⁶ pateiktais duomenimis, laikotarpyje 2019 m. – 2020 m. I-III ketv.:

- *policijos pranešimų* apie smurto artimoje aplinkoje atvejį (kai šeimoje vaikai buvo smurto artimoje aplinkoje liudininkai ir (ar) vaikai gyvena aplinkoje, kurioje buvo smurtauta, ir (ar) buvo smurtauta tiesiogiai prieš juos) iš viso buvo gauta 6299;
- *asmenų kreipimusi* (kai šeimoje vaikai buvo smurto artimoje aplinkoje liudininkai ir (ar) vaikai gyvena aplinkoje, kurioje buvo smurtauta, ir (ar) buvo smurtauta tiesiogiai prieš juos) buvo gauta 410.

INSTITUCIJŲ BENDRADARBIAVIMAS SPRENDŽIANT SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PROBLEMAS IR STEBIMI VEIKLOS TRŪKUMAI

1. Tarnybos teritorinių skyrių išskirta geroji bendradarbiavimo su institucijomis (policija, atvejo vadybininkais, specializuotos pagalbos centrais, kitais specialistais) praktika sprendžiant SAA patyrusio ar (ir) gyvenusio SA vaiko problemas

Gerosios bendradarbiavimo praktikos pavyzdžiai

1. 8 Skyriai (Kauno m., Kauno apskr., Marijampolės apskr., Utenos apskr., Panevėžio apskr., Klaipėdos apskr., Telšių apskr., Alytaus apskr.) nurodė, kad bendradarbiavimas su institucijomis vyksta sklandžiai. Problemos sprendžiamos kompleksiškai, į sprendimo procesą įsitraukia visos atsakingos institucijos, keičiamasi informacija, organizuojami bendri pasitarimai, siekiant konstruktyvaus bendradarbiavimo ir efektyvių rezultatų.

2. Vaikui ir jo įstatyminiams atstovams siūlomos ne paslaugų pakete esančios paslaugos, o paslaugos bei specialistai, geriausiai atitinkantys vaiko poreikius (Vilniaus m.).

3. Sklandus bendradarbiavimas su Krizių centru, šeimai socialinės priežiūros paslaugas teikiančiais specialistais bei Skyriaus MK, kai vaikui nustatomas apsaugos poreikis bei taikoma laikinoji priežiūra socialines paslaugas teikiančioje įstaigoje (Vilniaus m.).

4. Užtikrinant vaiko teisę į sveikatą, labai svarbios iš gydymo įstaigų gaunamos epikrizės, rekomendacijos dėl tolimesnės pagalbos vaikui užtikrinimo, BĮ globos namų „Užuovėja“ Vaikų, galimai nukentėjusių nuo seksualinės prievartos centro teikiamos išvados bei rekomendacijos (Vilniaus m.).

5. Šeimai socialinės priežiūros paslaugas teikiantys specialistai informuoja Skyrių apie šeimoje įvykusius pokyčius (Vilniaus m.).

¹⁵ Statistikos departamento duomenimis (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=fc7286e7-b05e-4b1e-84d6-87e73c94d9f9#/>)

¹⁶ duomenis pateikė 15 organizacijų

6. Tarpinstituciniai pasitarimai aptariant SAA mažinimo temas (Vilniaus apskr., Marijampolės apskr.).

7. Institucijos Skyriui operatyviai pateikia informaciją apie vaiką ir šeimą (Vilniaus apskr.);

8. Sutarta su teisėsaugos institucijomis dėl skubaus informavimo apie taikomas kardomasias priemones, jei artimoje aplinkoje yra nepilnamečių (Utenos apskr.).

9. Iškilus problemai, skambinamasi, aptariama situacija ir galimi veiksmai, pasirenkamas geriausias išdiskutuotas pagalbos modelis (Utenos apskr., Panevėžio apskr.).

10. Bendradarbiaujama su policija, pagalbą teikiančiomis įstaigomis, specializuotu pagalbos centru (toliau - SPC), kuris visada susisiekiama su nukentėjusiais asmenimis, siūlo savo teikiamą pagalbą, konsultuoja socialinių paslaugų centro specialistus (Kauno m.).

11. Informaciją apie galimą smurtą prieš vaiką praneša ugdymo įstaigos, NVO, gydymo įstaigos, kt. (Kauno m.).

12. AV posėdžio metu į sprendžiamas problemas įtraukiami įvairių institucijų atstovai (gydymo, švietimo, policijos, probacijos, Tarnybos, bendruomenių ir kt. atstovai), visada derinamas paslaugų teikimo šeimai planas (Panevėžio apskr.).

13. Organizuojami tarpinstituciniai pasitarimai, kurių metu sprendžiamas vaikui reikalingos pagalbos teikimas ir organizavimas, jos mastas, vertinamos priemonės, reikalingos vaiko saugumui užtikrinti (Panevėžio apskr., Telšių apskr.).

14. Policijos pareigūnai įsitraukia į AV procesus, pagalbos teikimo planus, įsitraukia į bendruomenines veiklas, jai padeda ir stiprina, o ne pasirodo baudėjo vaidmenyje (Šiaulių apskr.).

15. Policijos pareigūnai Skyrių nedelsiant informuoja apie galimai prieš vaiką artimoje aplinkoje panaudotą smurtą, derina veiksmus dėl vykimo į šeimą, siekiant išvengti vaiko neigiamos reakcijos (Marijampolės apskr.).

Neigiami bendradarbiavimo aspektai

1. Šeimos atsisako bendradarbiauti su specialistais (vengia priimti siūlomas paslaugas pilna apimtimi ir pan.) (Vilniaus apskr.).

2. Neretai vaikui patiriant smurtą iš artimųjų (tėvo, motinos), bet tėvams tai neigiant, sudėtinga užtikrinti vaikui reikiamą pagalbą. Nors pradedamas ikiteisminis tyrimas, tačiau tėvai, neigdami problemą ir galimai bijodami, jog smurtas prieš vaiką pasitvirtins, nenukreipia laiku vaiko pas psichologą, nebeleidžia į darželį, vaikų dienos centrą, teigia susirasiantys specialistus privačiai ir pan. Tokiais atvejais labai svarbu, jog šeimos privalėtų užtikrinti vaikui reikiamą pagalbą ir būtų gaunamas grįžtamasis ryšys apie ją specialistams (Kauno m.).

3. Būtinųjų paslaugų šeimoms ir (ar) vaikams trūkumas, neišvystymas ir (ar) neprieinamumas (Vilniaus apskr.).

4. Dažnai vaikui, gyvenusiam aplinkoje, kurioje buvo smurtauta, reikalinga psichosocialinė pagalba, tačiau savivaldybėje esanti MK apsiima dirbti su nedideliu skaičiumi šeimų, todėl ne visų šeimų ir vaikų poreikis tokią pagalbą gauti patenkinamas (Vilniaus m.).

5. Smurtaujantys tėvai neįpareigojami dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose, pozityvios tėvystės kursuose, padedančiuose išmokyti taikyti nesmurtines drausminimo priemones (Kauno m.).

6. NVO, savivaldybės institucijos, teikiančios paslaugas, ugdymo įstaigos, vaiko dienos centrai, kt. ne visada praneša apie galimą smurtą policijai ar Tarnybai, bet informuoja SD ar AV, Taip ilgėja reagavimo grandinė, didėja tikimybė, jog bus pakartotinai smurtaujama prieš vaiką, vaikui bus daromas smurtautojo neigiamas poveikis, slepiami įkalčiai (Kauno m., Tauragės apskr.).

7. Iškyla sunkumų Tarnybai bendradarbiaujant su policija, trūksta grįžtamojo ryšio iš policijos. Tarnyba, nežinodama ar įstatyminiam atstovui skirtos kardamosios priemonės, negali užtikrinti geriausių vaiko teisių ir teisėtų interesų. (Utenos apskr., Vilniaus m., Alytaus apskr.).

8. Nustačius SAA, ne visais atvejais pritaikoma baudžiamoji atsakomybė, o neretai smurtaujantys asmenys išvengia netgi administracinės atsakomybės. Labai retai yra patvirtinamas psichologinis SAA, o už ekonominio smurto taikymą – nebaudžiama. Siūlytina dažniau psichologinio ar ekonominio smurto atvejus nagrinėti taikant administracinę, baudžiamąją arba civilinę atsakomybę (Vilniaus m.).

9. Pranešus policijai apie vaiką, galimai patyrusį smurtą arba augantį aplinkoje, kurioje smurtaujama, tyrėjai dažnai atvejais nepradeda ikiteisminio tyrimo, neapklausia vaikų, o apsiriboja tik jų tėvų apklausomis, nes pateiktame prašyme nėra nurodyta, kiek kartų vaikui buvo suduota, kada ir kokiomis aplinkybėmis (Vilniaus m.).

10. Fizinio smurto atveju teisėsaugos institucijos neretai gauna iš Tarnybos informaciją apie praeityje buvusį fizinį smurtą. Atlikdami ikiteisminį tyrimą pasikliauja faktu, kad žymių nėra (net jeigu visai neseniai smurtas įvyko), bet neatlieka veiksmų, leidžiančių ištirti psichologinę fizinio smurto žalą (pvz., atliekant ekspertizę (Vilniaus m.).

11. Vengiama nukentėjusiems nuo psichologinio smurto vaikams skirti psichologines ekspertizes, kurios patvirtintų tokio smurto galimybę ir galimai padarytą žalą vaikams (Vilniaus m.).

12. Ne visais atvejais prieš vaiką galimai smurtavusiam asmeniui paskiriamos kardomosios priemonės (Marijampolės apskr.).

13. Policija nelinkusi pritaikyti vaiko įstatyminiams atstovams kardomasias priemones nesiartinti prie vaiko, tapusio SAA liudininku. Be to, dažnai kyla sunkumų vaiko įstatyminiam atstovui pritaikius kardomasias priemones nesiartinti prie kito vaiko įstatyminio atstovo, laikytis šių įpareigojimų. Vaiko įstatyminis atstovas, kuriam pritaikytos kardomosios priemonės, reikalauja pasimatyti su vaiku, nes kardomosios priemonės jam pasimatyti su vaiku nepritaikytos, nors vaikas buvo SAA liudininku (Vilniaus m.).

14. Per ilgai trunka ikiteisminio tyrimo procesas, ne visais atvejais galimai tinkamai ir laiku smurtautojui taikomos kardomosios priemonės ar Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme numatytos priemonės. Pasitaiko, kad smurtautojo atskyrimas nuo aukos tampa neefektyvus, nes jis grįžta į aplinką kurioje smurtavo, smurtą patyrę asmenys tai toleruoja, neinformuoja ikiteisminio tyrimo pareigūnų. Nėra pakankamai efektyvaus kontrolės mechanizmo (Kauno apskr.).

15. Ilgos laukimo eilės atlikti teismo psichiatrijos - psichologijos ekspertizę (Kauno apskr.).

16. Analizuojant globojamų vaikų situaciją pastebėti atvejai, kai paslaugų teikėjai (globos centro koordinatoriai) žino apie galimą nepriežiūrą ir (ar) psichologinį smurtą, tačiau nepraneša apie tai Tarnybai, policijai), bet patys bando spręsti situaciją. Globos centrai kreipiasi į Tarnybą, kai situacija yra nebevaldoma, tuomet ji sunkiau išsprendžiama, o ir vaikui yra padaroma didesnė trauma (Vilniaus m.).

17. Vaiko situacijos vertinimo anketoje nurodžius, kad į šeimos AV procesą būtina įtraukti SKPC, AV minėto centro atstovus į AV posėdžius ne visuomet pakviečia (Marijampolės apskr.).

18. Manytina, jog sveikatos priežiūros įstaigos neturi pasitvirtinę bendro veiksmų algoritmo galimo smurto prieš vaiką atveju, teikiant policijai ir Tarnybai informaciją dėl pranešimų apie galimus vaikų teisių pažeidimus, nes sveikatos priežiūros įstaigos dažnai policiją ir Tarnybą informuoja ir apie tuos atvejus, kai akivaizdu, jog smurto šeimoje vaiko atžvilgiu nebuvo (pvz., vaikas žaisdamas dėl neatsargumo pargriuvo, paslydo ir panašūs nelaimingi atsitikimai) (Marijampolės apskr.).

Siūlymai bendradarbiavimo gerinimui

1. Nuolatos dalintis aktualia informacija apie vaiką/šeimą su socialinės priežiūros paslaugas teikiančiais specialistais, organizuoti tarpinstitucinius atvejų aptarimus, intervizių grupes.

2. Organizuoti periodinius susitikimus su teisėsaugos institucijų atstovais, siekiant užtikrinti informacijos sklaidą apie Skyriaus darbo specifiką (Vilniaus m.).

3. Organizuoti bendrus mokymus, bendrai vykdyti smurto prevencijos priemones / veiklas (Alytaus apskr.).

4. Operatyvaus informacijos dalijimosi problemas dėl duomenų apsaugos reikalavimų padėtų išspręsti aiški, teisės aktais reglamentuota, informacijos dalijimosi tarp institucijų tvarka (Panevėžio apskr.).

5. Bendrų projektų įgyvendinimas padėtų dar labiau stiprinti bendradarbiavimą (Panevėžio apskr.).

II. Bendradarbiavimo su institucijomis teigiami ir neigiami aspektai, koordinuojant atvejo vadybos procesą, teikiant socialines paslaugas

Bendradarbiavimas su Tarnyba

Teigiami aspektai

1. Operatyvus reagavimas, vaiko situacijos vertinimas, geranoriškas bendradarbiavimas. Informuoja apie galimą vaiko teisių pažeidimą. Aktyviai dalyvauja AV posėdžiuose, siūlo pagalbos priemones šeimai, teikia informaciją (Šiaulių m., Mažeikių, Druskininkų, Kauno raj., Šilutės, Kelmės, Biržų, Prienų, Telšių, Palangos, Anykščių, Kėdainių, Trakų, Kauno m., Radviliškio, Molėtų, Klaipėdos m. sav.).

2. Pozityvus bendradarbiavimas, keitimasis informacija, bendras darbas su atskirais atvejais (Šalčininkų, Akmenės, Pagėgių, Utenos sav.).

3. Teikia metodinę pagalbą, dalyvauja AV posėdžiuose, dalinasi informacija (Varėnos, Panevėžio, Alytaus r., Ukmergės, Rietavo sav.).

4. Kai vaikas patiria smurtą, Tarnyba imasi veiksmų užtikrinti vaiko saugumą ir gerovę (Jonavos, Visagino, Jurbarko, Vilniaus m., Kaišiadorių sav.).

5. Tarnybos specialistas, kartu su SD ar AV vyksta į šeimą nepriklausomai nuo darbo krūvio. Teikia konsultacijas telefonu dėl tolesnių veiksmų ir pagalbos teikimo šeimai. Suteikia pagalbą operatyviai. Jeigu aptarnaujančios teritorijos specialistas negali suteikti konsultacijos nedelsiant, ją suteikia kitas Tarnybos atstovas. Į problemą reaguojama laiku, kartu ieškoma sprendimų būdų. Informaciją galima pateikti el. paštu, kas labai palengvina darbą (Vilniaus r. sav.).

Neigiami aspektai

1. Trūksta didesnio įsitraukimo analizuojant individualius atvejus (Biržų sav.).

2. Epizodinis dalyvavimas posėdžiuose, skirtingai suprantama atsakomybė, skiriasi tikslai (Prienų sav.).

3. Ne visada skubiai reaguojama (kai vaikas gyvena smurtinėje aplinkoje, tiesioginio smurto nepatiria), todėl negali tinkamai įvertinti kilusios grėsmės. Nepranešama visa informacija apie situaciją. Vaikui nustatius laikinąją priežiūrą (kai vaikas patyrė tiesioginį smurtą), vaiko apgyvendinimui parenkama ne pati tinkamiausia aplinka, asmuo. Esant daugiau vaikų šeimoje, paimamas tik tas, prieš kurį smurtauta. Likusiems vaikams Tarnyba nesiūlo pagalbos. Psichologo pagalba reikalinga jau vykstant į šeimą, gavus informaciją apie galimai panaudotą smurtą (Tauragės sav.).

4. Dažnai susikoncentruojama tik į vaiko apsaugą, neįvertinant, kad smurto aukomis tampa ir kiti šeimos nariai. Esant Tarnybos dideliame darbo krūviui, sulėtėja pagalbos teikimo procesas (Šalčininkų sav.).

5. Vaikui gyvenant smurtinėje aplinkoje, trūksta didesnio įsitraukimo priimant sprendimus dėl pagalbos teikimo, galimos atsakomybės tėvams taikymo, kai situacija šeimoje nesikeičia. Vaikui patyrus tiesioginį smurtą, vaiko situacijos vertinime ne visada pateikiama išsami vaiko nuomonė, todėl AV procese vaikas vėl klausiamas apie įvykį (Palangos sav.).

6. Ne visada atsižvelgia į AV siūlymą dėl vaikų gražinimo į šeimą (Anykščių sav.).

7. Nepateikia siūlymų kaip padėti užkirsti kelią smurtui šeimoje, kad vaikas gyventų nesmurtinėje aplinkoje (Panevėžio m. sav.).

8. Susiduriama su mažomis galimybėmis įrodyti psichologinį smurtą. Atvejo nagrinėjimo posėdžiuose aptariami pastebėti psichologinio smurto aspektai, tačiau Tarnyba į tai dažnai nereaguoja, nes žino, kad sunku įrodyti (Panevėžio m. sav., Raseinių r. sav.).

9. Kai vaikas gyvena smurtinėje aplinkoje retais atvejais reaguoja į pranešimus apie smurtą, jeigu nėra fiksuota policijos. Nepasitiki SD, AV teikiama informacija. AV posėdžių metu ne visais atvejais išvelgia žalą vaikams, kai jų artimoje aplinkoje yra smurtaujama (ypač, jei tai neįrodytas psichologinis, seksualinis smurtas). Silpnas Tarnybos specialisto pasiruošimas AV posėdžiui, kuomet posėdžio metu sprendžiamoms problemoms, susijusios su smurtinėje aplinkoje augančiais vaikais.

Kai vaikas patiria tiesioginį smurtą nepasitiki SD, AV teikiama informacija. Socialinio darbo metu fiksuojama informacija ar įvykiai nėra traktuojami kaip „faktiniai“. Buvęs atvejis, kai AV siuntė raštą su aplinkybėmis dėl vaiko patiriamo smurto, Tarnyba persiuntė informaciją ištyrimui policijai ir papildomi veiksmai ar prevencinis pokalbis su šeima nebuvo vykdomas.

Nustačius vaiko apsaugos poreikį ir taikant laikinosios priežiūros priemonę, tėvai dažnai atvejais pasirašo dokumentus, tačiau negauna informacijos dėl tolimesnių veiksmų ar pasekmių. Tarnybos teigimu, viskas yra surašyta (Trakų sav.).

10. Informavus apie vaiką, gyvenantį smurtinėje aplinkoje ar patyrusį smurtą, negaunama duomenų apie tolimesnę eigą: ar pradėtas ikiteisminis tyrimas, paskirtos kardomosios priemonės, kt. Pasitaiko atvejų, kad smurtavęs asmuo, kuriam taikomos kardomosios priemonės, pvz. moters sutikimu, grįžta į šeimą. Tarnyba nesiima papildomų veiksmų, nevertina galimos grėsmės vaiko atžvilgiu, neklausia vaikų nuomonės dėl smurtaujančio asmens (pvz. tėvo, patėvio) grįžimo į namus.

Pasitaikė atvejis, kai raštu pranešus apie smurtą prieš vaiką, Tarnyba nesureagavo, kol įvykis nepasikartojė antrą kartą. Neretai skirtingai reaguoja į smurto prieš vaikus atvejus, pvz. vienu atveju vaiką atskiria nuo tėvų, kitu - ne, neatsižvelgiant į vaikų amžių ir galimą riziką smurtaujančių asmenų bandymams daryti poveikį vaikui paneigti smurto faktą. Rekomenduoja organizuoti vaikų ir smurtavusių tėvų susitikimus dalyvaujant psichologui, kai tėvai to reikalauja, neatsižvelgiant, kad vaikas to nenori ar net bijo smurtautojo (Kauno m. sav.).

11. Jei smurto atveju (vaikui gyvenant smurtinėje aplinkoje) vaiko nebuvo šeimoje, informacijos nepateikia (Elektrėnų sav.).

12. Kai vaikas gyvena smurtinėje aplinkoje laiku neinformuojama apie nutrauktą ikiteisminį tyrimą, kardomasias priemones. Kai smurtą patiria vienas iš suaugusiųjų (dažniausiai motina), Tarnyba akcentuoja vaiko interesus ir tėvų pareigą tinkamai juos užtikrinti. Dažniausiai ši pareiga atitenka motinai, kuri patyrusi sisteminių smurtą, o smurtautojas tėvystės pareigų išvengia, nes atsisako dalyvauti AV posėdžiuose, neįsitraukia į pagalbos procesus. Pasitaiko atvejų, kai smurto auka Tarnybos nuolatos tikrinama dėl melagingų skundų, patiria spaudimą, deda pastangas išpildyti visus išpareigojimus, gyvena nuolatinėje įtampoje. Skundžiantis asmuo jokių teisinių pasekmių nepatiria ir toliau psichologiškai smurtauja, pats nedėdamas pastangų keistis (Kauno r. sav.).

13. Neinicijuoja išpėjimų tėvams ar administracinių baudų, poveikio priemonių taikymo (Šilutės r., Raseinių r. sav.).

14. Vaikui gyvenant smurtinėje aplinkoje, šeimai pradėjus taikyti AV procesą dėl nustatyto smurto, Tarnyba per ilgai neatsižvelgia į teigiamus šeimos pokyčius, užkerta kelią AV proceso užbaigimui. Kai vaikas patiria tiesioginį smurtą - per mažai reaguojama į vaikų nepriežiūrą kaip vieną iš smurto formų, labiau akcentuojamas fizinis, skausmą sukeliantis smurtas (Radviliškio r. sav.).

15. Informacija apie galimą smurtą (jei smurtas įvyko ne paslaugų teikėjo akivaizdoje) nepasiekia AV iš karto po fakto. Tarnyba išklauso vaiko nuomonę, tačiau pagalbos neorganizuoja. Atsiunčia vaiko/šeimos situacijos vertinimo anketą remdamasi jų nustatytais terminais. Pagalba vaikui dažniausiai suteikiama tik po AV posėdžio, jei tai šeima, kuriai socialinės paslaugos ir AV dar nėra taikoma. Jei šeimai jau vykdoma AV - pagalbą paslaugų teikėjai stengiasi suteikti iš karto gavę informaciją apie situaciją šeimoje (Marijampolės sav.).

16. Pasitaiko atvejų, kai dėl didelio darbo krūvio, laiku nereaguojama į gaunamą informaciją dėl smurto, laiku neatliekamas vaiko situacijos vertinimas. Kartais AV pateikus konfidencialią

informaciją, ją perduoda paslaugų gavėjui, taip pakenkiant AV, SD santykiui su paslaugų gavėju. Nepakankamai reaguoja į psichologinį besiskiriančių tėvų smurtą vaikų atžvilgiu. AV ir SD neturi Tarnybos specialistų (atsakingų už atvykimą į įvykio vietą) kontaktų. Kad galėtų operatyviai iškviešti, tenka bendradarbiauti su policija, kuri atsakinga už Tarnybos iškvietimą (Vilniaus m. sav.).

17. Kartais AV posėdyje pateikiama abstrakti nuomonė apie šeimos įgalinimą spręsti problemas. Šeima nemotyvuojama, galima pagalba įvardijama kaip rekomendacinio pobūdžio, o tai nepadeda užtikrinti geriausių vaiko interesų. Kyla abejonų dėl Tarnybos veiksmų grąžinti vaikus į šeimą tikslingumo ir skyriaus nurodymo peržiūrėti pagalbos planą bei tęsti pagalbą, kai jau akivaizdžiai išnaudoti visi galimi pagalbos būdai, o šeimoje situacija nesikeičia ir akivaizdu, kad vaikams augti šeimoje nėra galimybių ir sąlygų (Ignalinos sav.).

18. Minimaliai ištraukia į pagalbos šeimai teikimo procesą. Rekomendacijos bendro pobūdžio, neįsigilinus į konkrečią šeimos situaciją. Menkai susipažinusi su rajone teikiamomis paslaugomis bei šeimų galimybėmis jomis naudotis (Širvintų r.).

19. Ne visada įžvelgia kitų rūšių smurto formas (išskyrus fizinį smurtą) (Ukmergės sav.).

20. Kai vaikas gyvena smurtinėje aplinkoje nesiima jokių veiksmų, nurodo tęsti AV. Po atvejo nagrinėjimo posėdžio nebėra linkę padėti vaikui, šeimai. Jeigu smurtauja vaikas prieš tėvus, nesiima jokių veiksmų, traktuoja tai kaip nesamą vaiko teisių pažeidimą. Jeigu vaikas smurto šeimoje liudininkas, vaikui siūloma psichologo paslauga, kurios dažniausiai atsisakoma ir pagalbos vaikas negauna. Posėdžių metu pateikia sunkiai įgyvendinamas rekomendacijas, tokias kaip pykčio valdymo kursai (pvz. smurtautojui), kurie mieste nevyksta. Paslaugų gavėjams retai paaiškina dėl kokių priežasčių rekomenduoja vienas ar kitas pagalbos priemones arba rekomenduoja tik šabloninius variantus, visiškai neįsigilinę į problematiką šeimoje. Didelis Tarnybos užimtumas, neskiriama laiko prevenciniams pokalbiams su suaugusiais šeimos nariais. Kai vaikas patiria smurtą - ne iš karto reaguoja į pranešimą, nori, kad AV, užfiksavęs problemą/smurtą šeimoje teiktų Tarnybai motyvuotą siūlymą tam, kad būtų imamasi veiksmų (Klaipėdos m. sav.).

Bendradarbiavimas su policija

Teigiami aspektai

1. Operatyvus reagavimas, geranoriškas bendradarbiavimas. Aktyviai dalyvauja AV posėdžiuose, siūlo pagalbos priemones šeimai, veda individualius prevencinio pobūdžio pokalbius, lankosi šeimose, teikia informaciją (Šiaulių m., Druskininkų, Palangos, Anykščių, Telšių, Biržų, Radviliškio, Alytaus m., Molėtų sav.).

2. Reaguoja operatyviai (Jonavos, Tauragės, Panevėžio m., Kelmės, Kauno m., Vilniaus r. sav.).

3. Įvertina situaciją, jei reikia nustato/fiksuoja girtumą, pagal poreikį pašalina smurtautoją iš šeimos aplinkos (Jurbarko, Akmenės, Vilniaus m. sav.).

4. Kviečiant atvyksta į vietą, aukai suteikia informaciją apie SKPC, bendruomenės pareigūnai palydi į šeimą, kuomet AV ar SD turi informacijos, kad vienam lankytis nesaugu (Vilniaus m. sav.).

5. Glaudus bendradarbiavimas prevencijos klausimais (Ignalinos, Utenos sav.).

6. Geranoriškas bendradarbiavimas (Pagėgiai, Kaišiadorių, Kėdainių sav.).

7. Imasi priemonių vaiko saugumui šeimoje užtikrinti, kai vaikas patiria smurtą – operatyviai reaguoja, šalina smurtautoją iš vaiko gyv. aplinkos, esant poreikiui bendradarbiauja užtikrinant vaiko saugų perdavimą į saugią aplinką (Kėdainių sav.).

Neigiami aspektai

1. Informaciją apie smurtą perduoda tik Tarnybai, AV tiesiogiai negauna (Mažeikių, Švenčionių, Marijampolės, Alytaus r., Švenčionių, Raseinių, Trakų, Šilutės r., Telšių r. sav.).

2. Negaunama informacija apie kardomasias priemones, pradėtus/baigtus ikiteisminius tyrimus, todėl kyla problemų organizuojant pagalbą, darbą su šeima (Jonavos, Raseinių, Šalčininkų, Kauno m., Kauno r., Radviliškio, Alytaus m., Vilniaus m., Kėdainių, Šakių, Panevėžio r., Vilkaviškio sav.).

3. Ne visada reaguoja į kylančias grėsmes ar pranešimus dėl psichologinio smurto ar kt. smurto (išskyrus fizinį) (Tauragės, Joniškio r., Vilniaus m., Ukmergės sav.).

4. Vaikui gyvenant smurtinėje aplinkoje informacija AV neteikiama. Jeigu informacija apie smurtą kelių dienų senumo arba asmuo nepateikia pareiškimo ar tyrimo eigoje susitaiko, teisinis procesas nėra pradedamas. Kai prieš vaiką smurtaujama tiesiogiai, neteikia informacijos, tik pasibaigus ikiteisminiam tyrimui, todėl pagalbos organizavimas užtrunka (Elektrėnų sav.).

5. Ribotas dalinimasis informacija (Palangos, Skuodo, Šalčininkų, Visagino, Alytaus m., Jurbarko, Utenos, Širvintų, Panevėžio r., Klaipėdos m. sav.).

6. Trūksta intensyvesnio prevencinio lankymosi šeimose, kurioms taikoma AV procesas, kuriose buvo smurtaujama, piktnaudžiaujama alkoholiu (Anykščių, Šalčininkų sav.).

7. Kai kurių pareigūnų kompetencijų trūkumas, išvyksta iš iškvietimo neišsiaiškinus aplinkybių dėl SAA (Varėnos sav.).

8. Trūksta informacijos apie šeimą norint taikyti šeimai mediaciją dėl tėvų nesutarimų bendraujant su vaiku, trūksta informacijos apie fiksuotus girtumus šeimoje. Pasitaiko atvejų, kad pritaikius kardomąją priemonę negyventi šeimoje, policija lanko smurtautoją ir motyvuoja nesirodyti, pasislėpti kai šeimoje lankosi AV ar SD (Raseinių sav.).

9. Ne visada pasako smurto aukoms apie galimybę gauti pagalbą, motyvuoja, kad šeimos nariai susitaikytų. Ne visais atvejais siekia bendradarbiauti, klausia, ką jiems daryti (Trakų sav.).

10. SAA atvejais neretai linkę nurodyti, kad smurtavimo metu nepilnamečiai vaikai buvo savo kambaryje, nieko nematė ir negirdėjo, nelaikoma, kad vaikas smurto auka (Elektrėnų, Kauno m. sav.).

11. Pasitaiko atvejų, kai atvykę dėl SAA pranešimų netikrina smurtaujančio asmens girtumo, nors turima duomenų, kad asmuo galimai neblaivus (Kauno m., Šilutės r., Ukmergės sav.).

12. Per mažai tikrinama, ar asmenys laikosi kardomųjų priemonių. Asmeniui, kuriam paskirtos kardamosios priemonės, nesilaikant paskirtų apribojimų, grįžus gyventi į namus, neretai netaikomos jokios poveikio priemonės už nurodymų nevykdymą (Kauno m., Šilutės r., Telšių r. sav.).

13. Kai kurie PK linkę nebendradarbiauti, neteikti raštu informacijos, prašomi nevyksta į šeimą. Yra atvejų, kai raštu pranešus apie smurtą prieš vaiką, daugiau kaip mėnesį policija nesusisiekė su vaiko tėvu (smurtautoju) (Kauno m. sav.).

14. Grįžtamojo ryšio ir pagalbos stoka (Šalčininkų, Pakruojo, Vilniaus m. sav.).

15. Kviečiami nedalyvauja AV posėdžiuose (Kauno r. sav.).

16. Vaikui gyvenant smurtinėje aplinkoje operatyviai nereaguoja į pranešimus. Po AV posėdžių neįsitraukia į pagalbos plano įgyvendinimą, neprisiima išipareigojimų. Turi mažai informacijos kas vyksta smurtaujančiose šeimose (Šilutės r. sav.).

17. Neoperatyviai atvyksta į vietą, dažnai smurtautojas per tą laiką pasišalina ar kt. (Jurbarko, Vilniaus m. sav.).

18. Neišskeldinamas smurtautojas, saugios gyvenamosios vietos tenka ieškoti smurto aukai ir vaikui. Nepadrąsina smurto aukos rašyti pareiškimą, siūlo aukai ieškoti sprendimo būdų su smurtautoju (Vilniaus m., Telšių r. sav.).

19. Dažnai ikiteisminis tyrimas dėl SAA nutraukiamas, ar net nepradedamas, retai skiriamos kardamosios priemonės (Vilniaus m. sav.).

Bendradarbiavimas su SKPC

Teigiami aspektai

1. Teikia specializuotą kompleksinę pagalbą smurto aukai, dalyvauja AV (Anykščių, Kauno r., Vilniaus m. sav.).
2. Operatyviai susisiekiama su smurto auka, siūlo pagalbą (Panevėžio, Vilniaus, Rietavo sav.).
3. Bendradarbiauja su SD, AV, konsultuoja pagalbos šeimoms teikimo klausimais SAA atveju, dalyvauja AV nagrinėjimo posėdžiuose, pateikia konkrečias rekomendacijas kaip padėti šeimai (Kauno m. sav.).
4. Specialistui greitai suteikiama konsultacija telefonu (Vilniaus r., Radviliškio sav.).
5. Suteikia išsamią informaciją apie teikiamą/suteiktą pagalbą nukentėjusiam nuo smurto (Kelmės sav.).
6. Bendradarbiauja, tarpininkauja, dalinasi informacija (Akmenės sav.).
7. Bendradarbiauja, išsako savo nuomonę, išvelgia konkrečias šeimų problemas, konkrečių soc. įgūdžių stoką, moko atliepti vaiko raidos poreikius (Ignalinos sav.).
8. Bendradarbiauja, supažindina su teikiamomis paslaugomis. Esant poreikiui, AV posėdyje atstovauja smurtą patyrusį asmenį. Vykdo SAA prevenciją. Kartu su Tarnyba bendradarbiauja siekiant įvertinti poreikį dėl būtinybės teikti pagalbą vaikui ir šeimai (Širvintų sav.).
9. Esant galimybei apgyvendina nukentėjusį asmenį ir vaikus, teikia specialistų pagalbą. Teikia AV procesui reikiamą informaciją, esant galimybei dalyvauja sudarant/peržiūrint pagalbos planą šeimai (Molėtų sav.).
10. Teikia kompleksinę pagalbą (Švenčionių, Panevėžio r. Jonavos, Prienų sav.).

Neigiami aspektai

1. Trūksta informacijos apie SPC bei glaudaus bendradarbiavimo (Prienų sav.).
2. Apskrities centre esančio SKPC teikiamų paslaugų šeimos dažniausiai atsisako dėl nepatogaus susisiekimo, darbo laiko nesuderinamumo (Vilkaviškio sav.).
3. Paslaugas teikia tik aukoms, neteikia paslaugų kitiems šeimos nariams (vaikams, smurtavusiems asmenims) (Tauragės sav.).
4. Konsultacijos vyksta telefonu, šeimai nesutikus konsultuotis, tolesnė pagalba nutrūksta (Elektrėnų sav.).
5. Rajone nėra SKPC (Skuodo, Druskininkų, Biržų, Jurbarko sav.).
6. Teikiama pagalba trumpalaikė. Jei asmuo atsisako pagalbos, niekur neperduodama dėl tolimesnės pagalbos (Panevėžio sav.).
7. Darbuotojų galimybės dalyvauti AV procese yra ribotos dėl užimtumo (Kauno m. sav.).
8. Susiduriama su atvejais, kai viešojoje erdvėje kai kurių apskričių SKPC atstovai skleidžia informaciją apie Tarnybos specialistų, AV, SD nekompetenciją, institucinį smurtą, tai trukdo konstruktyviam bendradarbiavimui, taip pat mažina visuomenės pasitikėjimą AV procesu (Kauno r. sav.).
9. Negaunama informacija apie organizuojamą pagalbą šeimai ar jos nutraukimą. Pagalba suteikiama tik suaugusiems šeimos nariams, nukentėjusiems nuo smurto (Šilutės sav.).
10. Dėl vietų trūkumo, į stacionarius pagalbos centrus nedelsiant ar nakties metu apsigyventi galima tik tarpininkaujant Tarnybai. Neteikiantys stacionarių paslaugų centrai dirba tik darbo dienomis, darbo valandomis. Konsultacijas teikia tik po kelių dienų po įvykio. Ilgos paslaugos laukimo eilės. Didelis darbo krūvis ir sunkiai prieinamos paslaugos (Vilniaus r. sav.).
11. Bendradarbiavimas nevyksta. Neturi galimybių teikti pagalbos asmens gyvenamojoje vietoje (Radviliškio sav.).
12. Stokoja veiklos, mokymų, užimtumo, kurie skatintų kliento sąmoningumą neslėpti smurto šeimoje. Nėra glaudaus bendradarbiavimo, jis epizodinis (Alytaus m. sav.).
13. Nežinoma paslaugų kokybė, nėra įstaigų žemėlapis (Pakruojo sav.).
14. Pagalbą siūlo šeimai tokią, kuria šeima jau naudojasi arba su šeima susisiekiama keletą kartų ir jei šeima nesutinka bendradarbiauti, savo paslaugų nebeteikia. Šeimos neskatina,

nemotyvuoja priimti pagalbos. Pagalba teikiama tik pilnamečiams šeimos nariams (Marijampolė sav.).

15. Kartais pavėluotai susisiekiama su aukomis (galimai dėl to, kad pavėluotai gauna informaciją iš policijos). Neteikia pagalbos vaikams. Konsultuoja darbo dienomis ribotą laiką. Neapima apgyvendinimo paslaugos (Vilniaus sav.).

16. Bendradarbiavimo stoka (Pagėgių, Alytaus r., Šakių sav.).

17. Tikslinė grupė pagalbai teikti – suaugusieji. Vaikams pagalba teikiama per projektinę veiklą. Dažna problema – mažas projektų finansavimas, dėl to mažiau galimybių suteikti psichologinę pagalbą vaikui (Rietavo sav.).

Bendradarbiavimas su ugdymo įstaigomis

Teigiami aspektai

1. Kai vaikas gyvena smurtinėje aplinkoje: dalyvauja AV posėdžiuose, įsitraukia į pagalbos teikimą. Apie neigiamus pokyčius šeimoje informuoja SD.

Kai vaikas patiria tiesioginį smurtą: telefonu ar raštu informuoja AV apie įtariamą emocinį, fizinį (ar kitos rūšies smurtą). Soc. pedagogai, kai su jais SD, AV pasidalina informacija, atidžiau reaguoja į vaiko situaciją šeimoje, stebi, bendrauja, dalinasi informacija su kitais specialistais (Trakų sav.).

2. Operatyvus reagavimas, geranoriškas bendradarbiavimas (Šiaulių, Alytaus r., Prienų, Kauno m., Akmenės, Panevėžio r. sav.).

3. Pastebėję, kad su vaiku/šeima kažkas negerai, praneša kitiems specialistams; apie įvykį praneša iš karto; bendradarbiauja, dalinasi informacija (Tauragės, Palangos, Alytaus m. sav.).

4. Aktyviai dalyvauja AV posėdžiuose, siūlo pagalbos priemones šeimai, teikia pagalbą vaikams pagal pagalbos plane numatytas priemones. (Druskininkų, Visagino, Anykščių, Telšių sav.).

5. Stebi vaiką ugdymo įstaigoje, informuoja apie esamą situaciją. Bendradarbiauja, teikia informaciją (Druskininkų, Visagino sav.).

6. Organizuoja skubią psichologinę, socialinę pedagoginę ar pedagoginę pagalbą ugdymo įstaigoje (Druskininkų, Visagino, Elektrėnų, Anykščių, Varėnos sav.).

7. Pastebėję smurto žymes imasi veiksmų teisės aktų nustatyta tvarka. Pedagogų įtraukimas ir informavimas duoda teigiamą postūmį sprendžiant SAA atvejus (Šalčininkų sav.).

8. Kai vaikas gyvena smurtinėje aplinkoje, SD, AV informuoja telefonu (Vilniaus r. sav.).

9. Organizuoja švietėjišką ir prevencinę pagalbą (Anykščių sav.).

10. Keičiasi informacija, bendradarbiauja, dalyvauja AV (Šilutės, Alytaus m., Biržų, Kauno r., Radviliškio, Pakruojo, Kelmės, Jurbarko, Vilniaus m., Utenos, Širvintų, Kėdainių, Rietavo, Klaipėdos m. sav.).

Neigiami aspektai

1. Vengia teikti būtiną psichologinę pagalbą smurtą patyrusiam vaikui, atsakomybę linkusios perduoti pagalbą vaikui ir šeimai teikiančioms institucijoms (Mažeikių sav.).

2. Ne visada įsitraukia į pagalbos šeimai procesą (Vilkaviškio sav.).

3. Ne visada pastebi, kad vaikas gyvena nesaugioje aplinkoje; kartais trūksta operatyvumo ir realių veiksmų; siūlomoms pagalbos iš ugdymo įstaigos (Tauragės, Radviliškio sav.).

4. Negaunama pranešimų apie SAA augančius vaikus, ugdymo įstaiga šiuo klausimu nedirba su tėvais (Elektrėnų sav.).

5. Informaciją apie galimą smurtą prieš vaiką perduodama SD, AV, tačiau nesikreipiama į Tarnybą, policiją (Elektrėnų, Jonavos, Kauno m., Šilutės, Klaipėdos m. sav.).

6. Informacija neperduodama (ypač kai vaikas gyvena smurtinėje aplinkoje). Nenori prisiimti atsakomybės dėl užfiksuotų problemų, nelinkę viešinti, atsakomybę „permeta“, SD, AV,

informuodami juos (Raseinių, Vilniaus r., Pakruojo, Marijampolės, Jurbarko, Akmenės, Vilniaus m., Ukmergės sav.).

7. Pateikiama informacija ne visada atspinti situacijos sudėtingumą (neformaliai pateikiama viena informacija, oficialiai - kita) (Palangos, Vilniaus m., Panevėžio r. sav.).

8. Smurto prieš vaiką atveju labai retai kreipiasi dėl AV proceso iniciavimo (Anykščių, Jurbarko sav.).

9. Konfidencialumo trūkumas, darbuotojų nelankstumas, kai kuriais atvejais bendradarbiavimo stoka, darbo funkcijų primetimas kitiems specialistams, išankstinės neigiamos nuostatos (Varėnos sav.).

10. Ne visada informuoja pastebėję galimą smurtą šeimoje (ypač psichologinį) (Skuodo, Panevėžio, Šilutės sav.).

11. Kartais vengia dalyvauti AV posėdžiuose, vengdami prarasti ryšį su šeima. Trūksta pagalbos teikimo procesui bei pagalbos vaikui svarbių specialistų (logopedų, psichologų, specialiųjų pedagogų). Ne visų specialistų pateikta informacija išsami, dalyvavimas posėdžiuose būna paviršutiniškas, neefektyvus. Ne visuomet laiku informuoja kitus dirbančius su šeima specialistus apie galimą smurtą prieš vaiką, neinformuoja Tarnybos (Trakų sav.).

12. Net esant įtarimui dėl seksualinio smurto prieš vaiką, administracija imasi „tyrimo“ ir pati „apklausia“ tėvus. AV, SD apie tai informuoja po jau įvykusio pokalbio su tėvais (Kauno m. sav.).

13. Trūksta žinių apie smurto požymių atpažinimą, įvairių rūšių smurto formas (pvz. nepriežiūra), ne visada žino kur kreiptis, kam perduoti informaciją. Apie smurtą nutyli, neinformuoja Tarnybos, nes vengia konflikto su vaiko tėvais (Kauno r. sav.)

14. Kai vaikas patiria smurtą, neinformuoja SD, apie įvykį sužinoma pavėluotai, iš Tarnybos, AV medžiagos ar kt. (Vilniaus r., Vilniaus m., Ignalinos sav.).

15. Bendradarbiavimo stoka, neteikia informacijos (Kaišiadorių, Molėtų, Šakių, Klaipėdos m. sav.).

Bendradarbiavimas su sveikatos priežiūros specialistais

Teigiami aspektai

1. Iš gydymo įstaigų gaunami pranešimai apie fizinį arba galimą fizinį smurtą vaiko atžvilgiu (Kauno r., Radviliškio sav.).

2. Konsultuoja, dalyvauja AV posėdžiuose (Telšių sav.).

3. AV posėdžiuose aktyviai dalyvauja psichiatrė. Teikia informaciją AV ir SD (Druskininkų sav.).

4. Pateikia išsamią informaciją, įsitraukia į pagalbos procesą (Pakruojo sav.).

5. Bendradarbiauja, teikia informaciją, dalyvauja AV, pastebėję smurto požymius operatyviai reaguoja, informuoja Tarnybą, policiją (Biržų sav.).

Neigiami aspektai

1. Nepateikia reikiamos ir išsamos informacijos apie vaiko sveikatos priežiūrą, apie kitų suaugusių šeimos narių sveikatą. Kartais į užklausas neatsakoma. Negaunama pranešimų apie vaiko nepriežiūrą (Kauno r., Telšių, Vilniaus r., Alytaus m. sav.).

2. Nepastebi neigiamos vaikų emocinės būsenos, kurią gali įtakoti aplinka, kurioje smurtaujama. Tik esant kritinėms situacijoms dalyvauja AV posėdžiuose. Dažniausiai net gavę užklausą nepateikia reikšmingos informacijos apie vaiko fizinę ir emocinę sveikatą (Radviliškio sav.).

3. Neteikiama reikalinga informacija iš Psichikos sveikatos centrų. AV posėdžiuose sveikatos priežiūros specialistai nenori dalyvauti (Rietavo sav.).

4. Bendradarbiavimo stoka dėl pagalbos tęstinumo (Utenos sav.).

Problemos, su kuriomis susiduriama koordinuojant atvejo vadybos procesą ir organizuojant pagalbą smurto artimoje aplinkoje aukoms

1. Problemos neigimas šeimoje, siekis nuslėpti smurtines situacijas, tėvų nesuvokimas dėl smurto daromos žalos vaikams, baimė ir motyvacijos stoka ką nors keisti, šeimai siūlomos socialinės ir kt. pagalbos nepriėmimas. Psichologinis smurtas dažnai pačių šeimų neįvardijamas ir nesuvokiamas kaip smurtas, todėl apsunkinamas pagalbos teikimas (Šiaulių m., Palangos, Švenčionių, Kelmės, Širvintų, Pagėgių, Kaišiadorių, Prienų, Tauragės, Šalčininkų, Elektrėnų, Palangos, Anykščių, Trakų, Kauno m., Kauno r., Šilutės, Vilniaus r., Radviliškio, Alytaus m., Pakruojo, Marijampolės, Vilniaus m., Ukmergės, Molėtų, Kretingos, Panevėžio m., Alytaus r. sav.).

2. SKPC trūkumas. Neretai dėl atstumo, nuo smurto nukentėję asmenys, atsisako SKPC siūlomos pagalbos. Trūksta specialistų, dirbančių su smurtą patyrusiais asmenimis. Nėra sukurtos tvarios, išplėtos, specializuotos kompleksinės pagalbos infrastruktūros, todėl nėra užkertamas kelias antriniam ir pakartotiniam smurtavimui (Kupiškio, Palangos, Biržų, Skuodo, Lazdijų, Mažeikių, Šilutės, Radviliškio, Šakių, Vilkaviškio sav.).

3. Trūksta stiprios teisinės pagalbos teikiant pagalbą smurto aukoms. Trūksta ilgalaikės psichoterapijos paslaugų, kitų (ypač paaugliams) patrauklių pagalbos priemonių smurto aukoms ir jų artimiesiems (Rokiškio, Raseinių, Kauno m. sav.).

4. Problema, kai ne smurtautojas privalo išsikelti, o smurto auka su vaikais privalo palikti gyvenamąją vietą (apsigyventi Krizių centre, kuriame paslauga teikiama neilgai dėl vietų trūkumo, ieškoti prieglobsčio pas giminaičius arba ieškoti būsto išsinuomoti) dėl to auka patiria finansinių ir psichologinių sunkumų (Vilniaus r.).

5. Paskirta kardomoji priemonė vykdoma netinkamai, dažnai pažeidžiama, nes smurtautojas ir auka dažnai lieka gyventi toje pačioje aplinkoje. Manipuliuojama, kad neturi kitos gyvenamosios vietos arba atsisako apsigyventi krizių centre (Ignalinos sav.).

6. Trūksta vaikų psichiatro, psichoterapeuto, vaikai nukreipiami pas suaugusiųjų psichiatrą (Tauragės, Jonavos, Radviliškio, Vilniaus m., Šakių sav.). Rekomendavus ilgalaikes psichoterapeuto konsultacijas šeimai (asmeniui), paslaugos sunkiai prieinamos, nes yra mokamos (Utenos sav.).

7. Psichologinės pagalbos trūkumas ir prieinamumas (Kupiškio, Anykščių, Kauno m., Radviliškio, Panevėžio m. sav.). Ypač minėtų specialistų trūksta kitakalbiamis paslaugų gavėjams ir vaikams iki 7 m. (Vilniaus m.). Vaikai atsisako lankyti psichologo konsultacijas, tėvai nemotyvuoti juos įgalinti (Ignalinos sav.).

8. Trūksta vieningo institucijų požiūrio į SAA bei vieningo matymo, kaip ši problema galėtų būti bendrais veiksmais sprendžiama efektyviau, trūksta bendradarbiavimo, situaciją apsunkina asmens duomenų teisinės apsaugos reglamentavimas, dėl ko pagalbą teikiančioms organizacijoms sudėtinga operatyviai dalintis informacija, kuri reikalinga numatant pagalbos procesus, bei priimant sprendimus (Šalčininkų, Kauno r. sav.).

9. Nėra specializuotų pagalbos centrų besiskiriančioms šeimoms, nes tėvai, nesugebantys susitvarkyti su susiklosčiusiomis situacijomis, psichologiškai smurtauja prieš savo vaikus (Vilniaus m. sav.). Skyrybas išgyvenančių šeimų problemos, kai į sunkiai valdomas situacijas įtraukiami vaikai, krizės atveju sunkiai priimama pagalba (Panevėžio m. sav.).

10. Trūkstant kitų institucijų iniciatyvos ir atsakomybės prisiėmimo, padidėja SD, AV darbo krūvis ir intensyvumas. Dažnai tenka spręsti visus su vaiku / šeima susijusius klausimus (dėl psichologo pagalbos, saugios aplinkos (apgyvendinimo) užtikrinimo, gydymo paslaugų organizavimo ir pan.) (Telšių, Radviliškio, Jurbarko sav.).

11. Skirtingas institucijų asmens duomenų apsaugą reglamentuojančių teisės aktų interpretavimas dėl šeimos duomenų konfidencialumo apsunkina darbą socialines paslaugas teikiančioms specialistams rinkti duomenis apie šeimą, apsunkintas keitimasis informacija tarp institucijų (Palangos, Šilutės, Kėdainių, Panevėžio r., Vilkaviškio sav.).

12. Pagalbos smurtautojui trūkumas. Neteikiamos laikino apgyvendinimo paslaugos, nėra reabilitacijos centro, nevyksta ilgalaikės psichoterapijos užsiėmimai, pasigendama efektyvių ilgalaikių, smurtinių elgesį keičiančių programų, pagalbos priemonių. Nėra specializuotų mokymų smurtaujančioms moterims. Paslaugų ir specialistų trūkumas darbui su agresyviais, nemotyvuotais smurtautojais. Dažnai elgesio keitimo programos prieinamos tik Probacijos tarnyboje, tokiu būdu jos tampa prieinamos tik probacijos įskaitoje esantiems asmenims (Anykščių, Rokiškio, Raseinių, Kauno m., Šilutės, Vilniaus r., Vilniaus m. sav.).

13. Paslaugų nepasiekiamumas šeimoms, gyvenančioms atokiose gyvenvietėse, tinkamų patalpų trūkumas teikti tam tikras paslaugas atokiose vietovėse, transporto paslaugų trūkumas (Anykščių, Pagėgių, Varėnos, Pakruojo sav.). Neatlygintinos paslaugos yra sunkiai prieinamos, tenka ilgai laukti eilėse, o esant smurto reiškiniui šeimoje, paslaugos/pagalba turi būti suteikta kuo operatyviau (Vilniaus m., Kretingos sav.).

14. Vaikui pranešus specialistams apie tėvų smurtą jo atžvilgiu, tėvams neigiant, kaltinant vaiką, kad pastarasis išsigalvojo, tuo atveju jeigu priimamas sprendimas, kad smurtas nepasitvirtino, kyla sunkumų dirbant su šeima. Vaikas nebekalba apie patiriamą smurtą šeimoje, neigia, kad kas nors blogai šeimoje (Vilniaus r. sav.).

15. Pripažinus moterį nukentėjusiąją smurto šeimoje atveju, jai skiriamos apsaugos priemonės, bet ne jos vaikams, nors jie taip pat yra smurtą ir prievartą patiriantys asmenys / smurto liudininkai (Vilniaus m. sav.).

16. Sprendžiant priklausomybės gydymo klausimus, problema - eilės gydymo įstaigose, reikia laukti po keletą savaičių ar net mėnesių (Marijampolės sav.).

17. Prevencijos paskaitų vaikams mokyklose apie SAA trūkumas. Šiuo metu viskas nukreipta į patyčias (Molėtų sav.).

18. Susiduriama su požiūriu, nuomone seniūnaičių, bendruomenės pirmininkų, kad „gerai jei tėvai fizinėmis bausmėmis“ auklėja vaikus. AV posėdžiuose seniūnai tiesiog išklauso ir neprisiima sau jokių įsipareigojimų kaip padėti šeimai (Raseinių sav.). Bendruomenės narių abejingumas ir nenoras net anonimiškai informuoti tarnybas apie smurto atvejus šeimose. Mokymų/paskaitų tėvams arčiau jų gyvenamosios kaimiškos vietovės nebuvimas. Įtraukiant bendruomenės narius (ne tik patyrusius smurtą) ir padedant organizuoti paskaitas, didelės įtakos turėtų ir vietos seniūnų, bendruomenių pirmininkų, bibliotekininkų įsitraukimas (Molėtų sav.).

19. Informacijos apie pagalbą SAA patyrusiems asmenims sklaida šalyje nėra pakankama, asmenys neretai nežino, kur kreiptis ir iš kur pagalbos sulaukti (Molėtų sav.).

20. Darbuotojų saugumo problema. Pasitaiko atvejų, kai smurtinį įvykį fiksuoja SD, o šeimos nariai apsvaigę nuo psichotropinių medžiagų, agresyvūs (Kretingos sav.).

III. SKPC išskirti teigiami ir neigiami bendradarbiavimo su institucijų specialistais aspektai teikiant pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiam asmeniui (kai šeimoje vaikai buvo smurto artimoje aplinkoje liudininkai ir (ar) vaikai gyvena aplinkoje, kurioje buvo smurtauta, ir (ar) buvo smurtauta tiesiogiai prieš juos):

Bendradarbiavimas su Tarnyba

Teigiami aspektai

1. Skubiai reaguoja į SKPC informaciją, kad vaikas gyvena smurtinėje aplinkoje (Koordinacinis centras „Gilė“).

2. SKPC teikia pagalbą nepilnamečiams tik išimtiniais atvejais ir vyresniems negu 16 m. Tačiau gavę policijos pranešimus apie smurto artimoje aplinkoje atvejus, kuriuose užfiksuoti nepilnamečiai vaikai, arba kreipiantis asmeniškai smurtą patyrusiems asmenims, kurių šeimose yra nepilnamečių vaikų, SKPC perduoda informaciją atitinkamos savivaldybės Tarnybai (Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras).

3. Dalyvauja bendruose renginiuose organizacijų/institucijų teikiančių pagalbą/paslaugas asmenims nukentėjusiems nuo SAA (Kauno apskrities moterų krizių centras, Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras).

4. Dalyvauja savivaldybės V GK, malonus bendravimas su vaikais ir šeima (Raseinių krizių centras);

Neigiami aspektai

1. Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras atkreipė dėmesį į gaunamus smurtą patyrusių moterų nusiskundimus, kad Tarnybos specialistai „atstovavo smurtavusių vyrų teises“, nepagarbiai bendravo, teko išgirsti tokias frazes, kaip „pati pasirinkai tokius vyrus, tai pati ir augink vaikus“, „eik dirbti“ ir pan. T. p. reikalavo surasti smurtaujančią sutuoktinę ir su juo susitarti, kad išsiblaivęs paskambintų Tarnybos specialistams. Buvo atvejis, kai smurtą patyrusi moteris pabėgo su mažamečiu vaiku iš smurtaujančio vyro namų (į naujuosius namus ją palydėjo policijos pareigūnai), tačiau Tarnybos specialistai nurodė naują moters adresą prieš ją smurtavusiam vyrui. Kitas atvejis – Tarnybos specialistai vienašališkai atstovavo abejotinos reputacijos tėvo poziciją (žalingai vartojančio alkoholi, ne kartą bausto už teisėtvarkos pažeidimus, mažamečių vaikų akivaizdoje demonstruojančio lytinius organus), nepaisė smurtą patyrusios moters teikiamos informacijos, SKPC teikiamos informacijos apie šį asmenį ir prašymo dar kartą įvertinti vyro elgesį nustatant mažamečių vaikų gyvenamąją vietą su vienu iš tėvų. Tik įsikišus žiniasklaidai Tarnybos specialistai pažadėjo dar kartą peržiūrėti turimą informaciją ir įvertinti vyro elgesį.

2. Asociacija moterų informacijos centras nurodė, kad SAA faktas ignoruojamas ir nesvarstomas. Moteriai, teikiančiai civilinį ieškinį dėl skyrybų, Tarnyba siūlo mediaciją, net žinant/nevertinant, kad yra buvęs SAA. Jei sutuoktiniai neplanuoja santuokos nutraukimo, tai mediacija - pagrindinis problemos sprendimo būdas, tačiau nėra teikiama informacija apie tai, kas vykdo mediaciją, kas yra mediatorius, kokiais principais. Nukentėję nesuvokia, kas yra teisminė mediacija ir mediacija siūloma kitu metu. Trūksta informacijos/išaiškinimo žmonėms bei informacijos dalinimosi tarp institucijų. SKPC specialistai nors ir dalyvauja AV posėdžiuose, tačiau glaudus bendradarbiavimas nevyksta.

3. Tauragės moters užimtumo ir informacijos centro nuomone, trūksta kompetencijų atstovauti moterims ir vaikams. Moterys nepasitiki Tarnyba. Įpareigojimų našta dažniausiai tenka moteriai.

4. Koordinacinio centro „Gilė“ duomenimis, klientai atsiliepia apie Tarnybos neprofesionalią reakciją ir elgesį. SKPC nėra tikras, ar pranešus Tarnybai, nebus padaryta daugiau žalos nei naudos šeimai. Vis dar pasitaiko atvejų, kai Tarnyba vertina, jog moteris, patyrusi smurtą, kalta ir nepajėgi pasirūpinti vaikais. Jaučiamas sumažėjimas kreipimusi į policiją, nes moterys bijo Tarnybos.

5. Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centrui trūksta, perdavus informaciją, atgalinio ryšio; nesidalinama patirtimi; retai nukreipia į SKPC, jei šeimoje smurtaujama.

6. Kauno apskrities moterų krizių centras nurodė, kad neatsižvelgiama į smurtinio atvejo aplinkybes ir kiekvieno atvejo individualumą, vaikai smurto liudininkai, patyrę stiprius emocinius išgyvenimus dėl matyto smurtinio įvykio, verčiami bendrauti su smurtavusiu tėvu. Tarnybos specialistai informuojami, kad būtina psichologo pagalba siekiant atstatyti vaiko ir tėvo ryšį, privalu atsižvelgti į vaiko būseną, ar matymasis su tėvu smurtavusiu prieš mamą nepablogins vaiko emocinės būsenos. Tarnybos specialistai, teigia, kad nepriklausomai nuo aplinkybių tėvas turi teisę matytis su vaiku. Tarnyba ignoruoja faktą, kad smurtautojai, pasibaigus teisminiam procesui, susitikimus su vaikais naudoja kaip galimybę susitikti su nukentėjusia, šių susitikimų metų vyksta psichologinis smurtas prieš moterį. Moterims ne visada pateikiama informacija apie alternatyvų tėvo bendravimą su vaiku (mamai saugioje aplinkoje).

7. Telšių krizių centras išskyrė: teorinį t. a. laikymąsi neatsižvelgiant į individualią vaikų situaciją; institucinės jėgos ir kontrolės demonstravimą; pasitaikantį antrinį moters, patyrusios vaikų tėvo smurtą, traumavimą; pasitaikantį smurtinius veiksmus naudojančio tėvo gynimą dėl teisės

matytis su vaikais, nors jo motyvas - persekioti ir kontroliuoti motiną; psichologinių žinių trūkumą; reikalavimą tėvams tenkinti vaikų norus, o ne poreikius; nepakankamą bendradarbiavimą su soc. darbuotojais, SKPC, psichologais.

8. Formalus bendradarbiavimas su SKPC, nedalyvauja savivaldybės organizuojamuose renginiuose (Raseinių krizių centras, Kauno moterų linija).

Bendradarbiavimas su policija:

Teigiami aspektai

1. Geras, sklandus bendradarbiavimas (Kauno moterų linija, Visagino šeimos krizių centras, Alytaus miesto moterų krizių centras, Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras).

2. Klaipėdos AVPK pareigūnai glaudžiai bendradarbiauja, kiekvieną mėnesį organizuoja pasitarimus, skirtus pasidalinti aktualia informacija ir aptarti einamąsias problemas; dažnai dalyvauja SKPC organizuojamuose mokymuose ir kt. renginiuose, kviečia dalyvauti SKPC atstovus veiklose, skirtose smurto prevencijai, policijos pareigūnų kvalifikacijos kėlimui. Smurtą patyrusios moterys vis dažniau pasidžiaugia, kad policijos pareigūnai pagarbiai bendrauja, palaiko ir suteikia saugumo jausmą tuo metu, kai po smurtinio epizodo jos jaučiasi ypatingai pažeidžiamos (Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras).

3. Informuoja apie SAA esančius vaikus (liudininkus ir nukentėjusius); nuolat rengia susitikimus aptarti įvairius atvejus (Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras).

4. Pranešimai gaunami operatyviai (Telšių krizių centras, Raseinių krizių centras).

Neigiami aspektai

1. Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras nurodė, kad moterys dažnai jaučia ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų spaudimą susitaikyti su smurtavusiais vyrais, argumentuojant, kad: jis gailisi, moteriai bus sunku išlaikyti mažamečius vaikus, neturės kur išeiti, vaikai liks be tėvo ir pan. Pateikė atvejį kai pirmo iškvietimo metu policijos pareigūnai tinkamai nesureagavo į moters suteiktą informaciją apie vyro turimą paslėptą nelegalų ginklą, dėl ko neilgai trukus vyras ketino moterį nušauti mažamečių vaikų akivaizdoje.

2. Asociacijos moterų informacijos centras teigimu, SKPC konsultantai neturi informacijos apie vaikus, tapusius SAA liudininkais ar gyvenančius aplinkoje, kurioje buvo smurtauta, kurie pripažįstami nukentėjusiais ikiteisminio tyrimo procese kartu su mama. Moterys slepia, kad vaikas buvo/matė (nes bijo Tarnybos), o procesinis vaiko statusas yra nežinomas.

3. Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras nurodė, kad daugiau dėmesio skiria į fizinį smurtą, nekreipia dėmesio į psichologinį smurtą. Jeigu įvykio vietoje nesimatė fizinio smurto žymių, nusprendžiama, kad SAA nepasitvirtino, tada gali nepranešti Tarnybai ir SKPC.

4. Kauno apskrities moterų krizių centro nuomone trūksta priežiūros kardomųjų priemonių pažeidimams, įvykio vietoje ne visada gebama identifikuoti SAA.

5. Telšių krizių centras nurodė, kad ne visada informuoja apie šeimoje augančius vaikus, jei smurto atveju vaikų nebūna namuose arba jei tėvai pasako, kad vaikai nematė konflikto - nelaikoma, kad vaikai yra nukentėję. Vaikai nepripažįstami nukentėjusiais jeigu gyvena smurtinėje aplinkoje nurodė ir Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras.

Netikslūs apklausų fiksavimai. Mediacijos siūlymas smurto atvejais. Netinkamos replikos, vertinimai, komentarai apklausų metu. Netinkamą tyrėjų požiūrį į klientą nurodė ir Alytaus miesto moterų krizių centras.

Bendradarbiavimas su atvejo vadybininkais

Teigiami aspektai

1. Kviečiami į AV posėdžius (Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras, Asociacija moterų informacijos centras).
2. SKPC įtraukiami į AV parengiamą veiksmų ir pagalbos priemonių planą, tik asmeniui, dėl kurio vyko AV posėdis, pageidaujant (Asociacija moterų informacijos centras).
3. Vilniaus r. ir Elektrėnų AV kviečia į posėdžius, geranoriškai dalinasi informacija, ieško pagalbos nukentėjusiems būdų (Asociacija moterų informacijos centras).
4. Kartais susisiekiama su SKPC dėl konkrečių atvejų, atsižvelgia į rekomendacijas (Kauno apskrities moterų krizių centras).
5. Greitai reaguoja į smurto atvejus, sudaro pagalbos šeimai planus, organizuoja pagalbą (Telšių krizių centras).
6. Dalyvauja prevencijoje, organizuojamose darbo grupėse (Raseinių krizių centras).

Neigiami aspektai

1. Bendradarbiavimo nėra, SKPC atstovai į AV posėdžius nekviečiami (Koordinacinis centras „Gilė“, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras, Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras, Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras).
2. Išskirtiniais atvejais AV susisiekiama su SKPC norėdami gauti informacijos apie konkrečiai moteriai SKPC teikiamą pagalbą. Smurtą patyrusios moterys skundžiasi, kad jaučia AV spaudimą susitaikyti su smurtavusiais vyrais, joms skiriami įvairiausi įpareigojimai neatsižvelgiant, kad jos yra nukentėjusios nuo smurto, o smurtavę vyrai dėl savo elgesio nepatiria jokių pasekmių. Moterys yra priverstos dalyvauti AV posėdžiuose kartu su smurtavusiais vyrais net ir tais atvejais, kai yra paskirtos kardamosios priemonės ir smurtavusiems vyrams draudžiama prie jų artintis (Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras).
3. AV posėdžiuose niekas neatstovauja moters SAA problemos rėmuose (AV ir SD nesusipažinę su problematika ir SAA nesvarsto ir nevertina kartu su kitais faktoriais). Skiriamas per mažas dėmesys pakartotinio smurto užkardinimui vaiko interesų ir teisių užtikrinimo srityje, esant nutrauktam IT. Didesnis dėmesys galėtų būti skiriamas aukos, kai yra vaikas, apsaugai, AV ir paslaugų teikimo procese, siekiant apsaugoti nuo tiesioginių kontaktų su smurtautoju. Kai kurie AV posėdžio metu sunkiai suvaldo posėdžio eigą. Aklai taiko/vykdo Tarnybos specialistų paruoštas neaptartas ir neišdiskutuotas rekomendacijomis.
- Vilniaus r. ir Elektrėnai išskiria – AV nesusipažinę su SAA problematika. Posėdyje Tarnyba pristato savo parengtą tvarką ir ja vadovaujamosi, neieškoma sprendimų, neišnaudojama tarpinstitucinio bendradarbiavimo galimybė, kai į problemą žiūrima ir ieškoma sprendimų kompleksiskai, įvertinus visus aspektus. Tarnyba neįvertina SAA aspekto, labiau dirba su tėvu ir vertina jo pokytį tik per darbo su juo laikotarpį, neatsižvelgia į jo elgesio ir SAA istoriją. Smurto problema realiai nesprenžžiama. Posėdžiuose daug aukos kaltinimo: moteris kažko nepadarė, nepasakė, t.t. Priemonių planas sudaromas nediskutuojant, neieškant kas efektyviau, pastatoma prieš faktą ir jis tvirtinamas. Su SAA nedirbama tiesiog ignoruoja šitą aspektą (Asociacija moterų informacijos centras).
4. Kompetencijos ir supratimo apie SAA trūkumas (Tauragės, Vilniaus).
5. Per daug įpareigojimų gauna nukentėjęs asmuo, o ne smurtautojas. Pvz. rekomenduojama psichologo pagalba visiems šeimose gyvenantiems nepilnamečiams, pačiai nukentėjusiai ir t.t. tačiau už visus įpareigojimų vykdymus atsakinga tampa mama (kuri patyrė smurtą). Moterys tam tikrais atvejais fiziškai nespėja vykdyti visų rekomendacijų, nes yra dirbančios, turi išlaikyti vaikus (Kauno apskrities moterų krizių centras).
6. Nėra sistemos, kad visais smurto atvejais AV posėdžiuose dalyvautų SKPC konsultantai, dirbantys su nekentėjusiais šeimos nariais. Daug formalaus dokumentų pildymo. Nukentėjusieji ir smurtavę sudėtingais ir sisteminio smurto atvejais pasitarimuose neturėtų būti kartu. AV per daug specialistų (Telšių krizių centras).

7. Trūksta bendradarbiavimo dėl dalyvavimo AV, kai šeimoje nukentėjo vaikas ar buvo smurto liudininkas (Raseinių krizių centras).

Bendradarbiavimas su pagalba vaikams ir (ar) šeimoms organizuojančiomis ir teikiančiomis įstaigomis/organizacijomis

Teigiami aspektai

Glaudus bendradarbiavimas su socialinių paslaugų centrais, kurie suteikia patalpas kai SKPC organizuoja psichologo konsultacijų teikimą smurtą patyrusiam asmeniui jo gyvenamojoje savivaldybėje. SD dažnai dalyvauja SKPC organizuojamuose mokymuose ir kt. renginiuose, noriai keičiasi informacija. Smurtą patyrę moterys atsiliepia, kad SD suteikia emocinę paramą, suorganizuoja materialinę paramą, kurios tuo metu labiausiai reikia (Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras).

Neigiami aspektai

1. Smurtą patyrusios moterys skundžiasi, kad kartais jaučia SD spaudimą susitaikyti su smurtavusiais vyrais, argumentuojant, kad: jis gailisi, nukentėjusiai moteriai bus sunku išlaikyti vaikus, neturės kur išeiti ir pan. (Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras).

2. Visos institucijos dirba atskirai, trūksta bendradarbiavimo (Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras, Raseinių krizių centras).

3. Trūksta sistemos pagalbos vaikui ir šeimai įvairių krizių ir sunkumų atvejais. Susikūrė įvairių NVO, kurios teikia kompleksines paslaugas, tačiau savivaldybėse nėra sistemos, kurios NVO, kurias paslaugas teikia. Dažnai nei Tarnyba, nei medikai, nei šeimos nariai nežino, kur ieškoti pagalbos. Turėtume siekti vieningumo: vienos organizacijos - smurto atvejais, kiti specialistai - savivadybės atvejais, kt. (Telšių krizių centras).

Bendradarbiavimas su sveikatos priežiūros įstaigomis

Teigiami aspektai

Susiekia dėl konsultacijos įtarus SAA atvejį (Kauno apskrities moterų krizių centras).

Neigiami aspektai

1. Nepakankamas bendradarbiavimas (Kauno moterų linija, Visagino šeimos krizių centras).

2. Nėra bendradarbiavimo (Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras, Telšių krizių centras, Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras).

3. Kvalifikuotos emocinės ir psichologinės pagalbos vaikams medicinos įstaigose stoka, ypač smurto atvejais (Telšių krizių centras).

Marijampolės apskrities moterų veiklos centras nurodė, kad nei viena institucija nenori bendradarbiauti.

PREVENCIJOS PRIEMONĖS

Didelė dalis savivaldybių pateikė išsamias prevencijos priemones, numatytas 2021 m.

Pvz., Druskininkų savivaldybė planavo: teikti kompleksines paslaugas (psichosocialinę pagalbą, pozityvios tėvystės mokymus, konsultacijas, mediacijos paslaugas, šeimų įgūdžių ugdymo ir sociokultūrinės paslaugas bei vaikų priežiūros paslaugas mokymų metu); efektyviai taikyti socialinės apsaugos priemones, užtikrinant orumo nežeminančias gyvenimo sąlygas; didinti bendruomenėje teikiamų socialinių ir kitų paslaugų įvairovę, užtikrinant kokybę, bei įtraukti NVO į socialinių ir kitų paslaugų teikimą; SAA patyrusiems asmenims teikti informaciją apie galimus

problemos sprendimo būdus bei specializuotą kompleksinę pagalbą teikiančias įstaigas, teikti tarpininkavimo paslaugas, psichologinę, medicininę, teisinę pagalbą; teikti socialinės paslaugas (socialinių įgūdžių ugdymą, palaikymą ir (ar) atkūrimą socialinę riziką patiriančioms šeimoms); teikti elgesio korekcinės programos vykdymą pagal individualią ir grupinę programas.

Vilniaus m. savivaldybė prevencijos ir pagalbos SAA patyrusiems asmenims 2017-2021 m. programos veiksmų plane kėlė tikslus: sumažinti gyventojų pakantumą smurtiniam elgesiui, vykdant visuomenei skirtas šveičiamojo pobūdžio veiklas (organizuojant visuomenės švietimo ir informavimo kampanijas lietuvių, rusų, lenkų kalbomis); padidinti skubios, ilgalaikės, specializuotos kompleksinės pagalbos SAA patyrusiems asmenims prieinamumą savivaldybėje (užtikrinant vaikų, patyrusių SAA, teises bei teisėtus interesus; gerinant specializuotos pagalbos, psichologinių, teisinių socialinių paslaugų smurtą patyrusiems suaugusiems asmenims prieinamumą ir kokybę); užtikrinti efektyvų specialistų, dirbančių SAA įveikimo srityje, reagavimą į SAA nusikaltimus, ugdant šių specialistų kompetencijas ir sukuriant jų bendradarbiavimo tinklą (tobulinant specialistų, dirbančių SAA įveikimo srityje, profesines kompetencijas; stiprinti specialistų komandinį darbą vykdant SAA prevenciją ir teikiant pagalbą SAA patyrusiems asmenims; sumažinti kartotinių (recidyvinių) SAA nusikaltimų skaičių organizuojant smurtinio elgesio keitimo programas smurtautojams.

Tačiau kai kuriose savivaldybėse prevencijos priemonių labai mažai arba jos iš viso nenumatytos.

Pvz., Alytaus m., Šiaulių r. savivaldybėse numatytas dalyvavimas smurtinio elgesio keitimo programose; Kauno r. savivaldybėje numatyti renginiai, minint 16 pasipriešinimo smurtui prieš moteris dienų; Birštono savivaldybėje bus teikiamos psichologo konsultacijos SAA patyrusiems asmenims; esant poreikiui, organizuojami pozityvios tėvystės mokymai; Klaipėdos r. savivaldybė paminėjo Klaipėdos AVPK Klaipėdos PK įgyvendinamą projektą „Pilietiškumas garantuoja saugumą“; Marijampolės savivaldybėje numatyta vykdyti smurtinio elgesio keitimo programą, kurią įgyvendins krizių centras; Biržų r. savivaldybė taikys kompleksines paslaugas šeimai; Joniškio r. savivaldybės visuomenės sveikatos biuras vykdys programą „Psichikos sveikatos stiprinimas ir psichologinė gerovė“, esant poreikiui, paslaugos galės būti teikiamos ir smurtą patyrusiems asmenims; Telšių r. ir Rietavo r. savivaldybės informavo apie mokyklose planuojamas programas prieš smurtą; Plungės r. savivaldybėje bus vykdomi projektai diegiant naujus darbo metodus dirbant su vaikais iš tikslinių grupių, tarp jų ir smurto aukoms; Anykščių r. savivaldybėje numatyti pozityvios tėvystės bendravimo kursai, sėkmingos tėvystės gebėjimų ugdymo programa.

Prevencijos priemonių nenumatyta 9 savivaldybėse (Kėdainių, Jonavos, Prienų, Skuodo, Neringos, Rokiškio, Kupiškio, Molėtų, Šilalės).

Apibendrinant aukščiau pateiktą informaciją, darytinos šios išvados:

I. Vaiko teisių apsaugos kontrolierius tiria skundus ir atlieka tyrimus kontrolieriaus iniciatyva dėl asmenų veiksmų ar neveikimo, dėl kurių pažeidžiamos ar gali būti pažeistos vaiko teisės ar jo teisėti interesai; kontroliuoja kaip įgyvendinamos teisės aktų, reglamentuojančių vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugą Lietuvoje nuostatos; prižiūri ir kontroliuoja institucijų, susijusių su vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsauga, dėl kurios pažeidžiamos ar gali būti pažeistos vaiko teisės ar jo teisėti interesai, veiklą bei vykdo kitas įstatymų leidėjo nustatytas funkcijas. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus iniciatyva atliekami tyrimai yra reikšmingi vykdomai vaiko teisių padėties stebėsenai, šių tyrimų pagrindu kontrolierė teikia (inicijuoja) siūlymus vaiko teisių padėties Lietuvoje gerinimui.

II. Lietuva, kaip ir kitos valstybės Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos ir kitų tarptautinių dokumentų, skirtų vaiko teisių apsaugos stiprinimui ir gerinimui, dalyvės įsipareigojo gerbti ir garantuoti juose numatytas vaiko teises bei imtis visų būtinų priemonių pripažintoms vaiko teisėms įgyvendinti. Vaikas visuomet turi būti tarp tų, kam pirmiausia suteikiama apsauga ir parama. Kiekvienam vaikui, be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo kokių nors aplinkybių turi būti garantuojama galimybė naudotis visomis teisės aktuose numatytomis teisėmis ir laisvėmis (Jungtinių

Tautų Vaiko teisių konvencijos 2 straipsnis, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnis).

Prioritetinės vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principas yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 39 straipsnio 1 dalies, Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 1 dalies, 27 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.3 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio nuostatose. Minėtos teisės aktų normos nustato principą – visur ir visada, imantis bet kokių vaikų liečiančių veiksmų, pirmiausia atsižvelgti į jo geriausius interesus.

Minėto principo turi laikytis tėvai, kiti teisėti vaiko atstovai, valstybės, vietos savivaldos ir visuomeninės institucijos, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys. Geriausių vaiko interesų užtikrinimo principas reikalauja, kad tiek priimant teisės aktus, tiek juos taikant, tiek sprendžiant klausimus, kurių teisės aktai nereglamentuoja, visada būtina įvertinti sprendimą ar bet kokią kitą veiksmą vaiko geriausių interesų požiūriu bei užtikrinti, kad jie nebūtų pažeisti.

III. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnyje nustatyta, kad žmogaus asmuo neliečiamas, žmogaus orumą gina įstatymas, draudžiama žmogų kankinti, žaloti žeminti jo orumą, žiauriai su juo elgtis.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje ir Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme įtvirtinta neatimama kiekvieno vaiko teisė gyventi ir sveikai vystytis, būti apsaugotam nuo bet kokio pobūdžio smurto (Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 19 straipsnis, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 20 straipsnis).

Jungtinių Tautų vaiko teisių komitetas „nuolat laikėsi požiūrio, kad bet kokio pobūdžio smurtas, nors ir nestiprus, prieš vaikus yra nepriimtinas. Išsireiškimas „įvairiausio pobūdžio fizinio ar psichinio smurto“ nepalieka vietos jokiai įteisintam smurto prieš vaikus lygiui. Dažnumas, žalos sunkumo laipsnis ir ketinimas pakenkti nėra būtinoji smurto apibrėžimo sąlyga.“¹⁷

Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymu siekiama ginti asmenis nuo smurto artimoje aplinkoje, kuris dėl jo žalos visuomenei priskiriamas prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų, greitai reaguoti į iškilusią grėsmę, imtis prevencijos priemonių, taikyti apsaugos priemones ir teikti tinkamą pagalbą.

Pagal Įstatymo 2 straipsnio nuostatas, *smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo* – asmuo, prieš kurį panaudotas smurtas artimoje aplinkoje, taip pat *vaikas, tapęs smurto artimoje aplinkoje liudininku ar gyvenantis aplinkoje, kurioje buvo smurtauta*.

IV. Prevencijos priemonės įgyvendinamos pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir jos įgaliotų institucijų parengtas programas. Vyriausybė tvirtina jos įgaliotos institucijos parengtą ilgalaikę valstybinę pagalbą teikimo ir finansavimo programą, kuri finansuojama iš valstybės, savivaldybių biudžetų lėšų ir tarptautinių programų (Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 4 straipsnio 2 dalis, 8 straipsnio 2 dalis).

Valstybinėje smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 metų programoje¹⁸ (toliau – Programa) buvo nustatyti du prevencijos ir kompleksinės pagalbos smurtą patyrusiems asmenims teikimo tikslai bei uždaviniai šiems tikslams pasiekti. Programa buvo siekiama: plačiau supažindinti visuomenę su įvairiomis smurto apraiškomis, jo padariniais ir būtinybe užkirsti jam kelią, ugdyti nepakantumą smurtiniam elgesiui; tobulinti kompleksinės pagalbos teikimo smurtą patyrusiems asmenims mechanizmą, pagrįstą valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų, kitų įstaigų, organizacijų ir visuomenės bendradarbiavimu.

Koordinuojant Programos įgyvendinimą, buvo patvirtintas¹⁹ Valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 metų programos įgyvendinimo 2017–2020 metų veiksmų planas, nustatęs 2017–2020 metų laikotarpio

¹⁷ Bendrasis komentaras Nr. 13 (2011) Dėl vaiko teisės būti apsaugotam nuo bet kokios formos smurto

¹⁸ patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014-05-28 nutarimu Nr. 485

¹⁹ socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017-04-18 įsakymu Nr. A1-182

priemonės Programai įgyvendinti, lėšų poreikį Veiksmų planui įgyvendinti kiekvienais metais, jo atsakingus vykdytojus.

Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintas²⁰ Smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2021 metų veiksmų planas, numatant priemones, kuriomis siekiama stiprinti smurto artimoje aplinkoje prevenciją bei pagalbą nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims ir kt.

Pažymėtina, kad Vyriausybė 2021 m. ir tolimesniai laikotarpiui nėra patvirtinusi ilgalaikės Valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims programos.

Kompleksinė pagalba

V. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 27 straipsnyje nustatyta valstybės pareiga padėti tėvams užtikrinti vaikui pakankamą pagalbą ir tinkamas gyvenimo sąlygas, kuri įgyvendinama per praktinę ir realią pagalbą (sukuriant paslaugų šeimai infrastruktūrą), toms šeimoms, kurios laikomos rizikingomis.

Savivaldybė atsako už socialinių paslaugų teikimo savo teritorijos gyventojams užtikrinimą planuodama ir organizuodama socialines paslaugas, kontroliuodama bendrųjų socialinių paslaugų ir socialinės priežiūros kokybę (Socialinių paslaugų įstatymo 13 straipsnio 1 dalis).

Vienas iš vaiko teisių ir laisvių apsaugos įgyvendinimo principų, nustatytų Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnyje, - kokybiškos pagalbos prieinamumo principas. Tai reiškia, kad vaikui ir jo šeimai reikalinga pagalba, paslaugos teikiamos kuo arčiau šeimos gyvenamosios vietos, užtikrinant jų kokybę, veiksmingumą, savalaikiškumą, tinkamą pobūdį, apimtį ir trukmę, atsižvelgiant į paslaugų teikėjo galimybes ir siekiant, kad ši pagalba bei paslaugos atitiktų vaiko ir jo tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą poreikius, jų teisėtus interesus.

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme įtvirtinta nuostata, kad *vaikui ir šeimai turi būti užtikrinama nuosekli, individuali ir planinga prevencinė ir kompleksinė pagalba, atsižvelgiant į vaiko poreikius ir šeimos gyvenimo būdą bei elgseną*. Savivaldybė atsako už prevencinės, kompleksiskai teikiamos ir (ar) kitos pagalbos vaikui ir šeimai užtikrinimą, organizuodama ir koordinuodama bendrą socialinės paramos teikimą, švietimo, sveikatos priežiūros įstaigų, teisėsaugos ir kitų institucijų, seniūnijų darbą su vaikais ir šeimomis. Organizuodamos ir teikdamos prevencinę, kompleksiskai teikiamą pagalbą ar kitą pagalbą šeimoms ir vaikams, savivaldybių institucijos ir įstaigos bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis, vietos bendruomenėmis, valstybės ir kitų savivaldybių institucijomis bei įstaigomis. <...>. Savivaldybės socialinės paramos centrų ar kitų institucijų, turinčių įgaliojimus teikti socialines paslaugas šeimai ar jos nariui konkrečioje savivaldybės teritorijoje, socialiniai darbuotojai siūlo šeimai socialinių problemų sprendimų alternatyvas, ugdo ir palaiko šeimos narių motyvaciją siekti teigiamų pokyčių šeimos gyvenime, tarpininkauja šeimai dėl kitų pagalbos priemonių, vertina šeimai teikiamų socialinių paslaugų veiksmingumą ir efektyvumą. Gavę informaciją iš sveikatos priežiūros įstaigų ar kitų institucijų dėl pagalbos šeimai reikalingumo ar kai šeimos nariai savo iniciatyva kreipiasi dėl pagalbos, susijusios su vaiko teisių užtikrinimu, teikia šioms šeimoms informaciją, konsultacijas dėl joms būtinos pagalbos (psichologinės, taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos), paslaugų vaikų dienos centre, specialiųjų pagalbos priemonių ar kitokios pagalbos) gavimo (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 34 straipsnis).

Bendro darbo su šeimomis organizavimo ir koordinavimo tikslas – užtikrinti efektyvų socialinės rizikos prevencijos priemonių, taip pat kompleksinės pagalbos ir koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų bei psichologinės, teisėsaugos pagalbos teikimą šeimoms savivaldybėse, *siekiant stiprinti šeimų gebėjimus, galimybes rūpintis vaikais ir taip*

²⁰ socialinės apsaugos ir darbo ministro 2020-09-23 įsakymu Nr. A1-869

užtikrinti kokybišką šeimų funkcionavimą, būtiną jų gerovę (Savivaldybės bendro darbo su šeimomis organizavimo ir koordinavimo rekomendacijos²¹).

Už bendro darbo su šeimomis koordinavimą savivaldybėje atsakingas tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinadorius. Tarpinstitucinės grupės gali veikti ir seniūnijose.

VI. Kompleksiškai teikiamų paslaugų šeimai 2016–2023 m. veiksmų plane²² pažymėta, kad siekiant įgalinti šeimas, kol dar nėra iškilusios problemos arba kol iškilusios šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo, vaikų psichosocialinės raidos, tarpusavio santykių šeimoje ir kitos problemos dar nėra įsisenėjusios, svarbu pasiūlyti ir suteikti šeimai kompleksines paslaugas, *kad būtų galima išvengti su minėtomis problemomis susijusios bedarbystės, skurdo, vaikų nepriežiūros, nevaldomų įtampų šeimos narių tarpusavio santykiuose ir kt.*

Teikiamos paslaugos šeimai turi būti kompleksiškos, lanksčios, teikiamos racionaliai panaudojant turimus išteklius. Teikiant paslaugas būtinas sisteminis požiūris, apimantis padėties identifikavimą, informavimą, konsultavimą, nuoseklų, intensyvų, individualų darbą ar darbą grupėse, visų reikalingų pagalbos išteklių, esančių ir savivaldybės, ir nevyriausybinių organizacijų žinioje, panaudojimą, socialinių ir asmeninių kompetencijų, įgūdžių ir reikalingos patirties perdavimą, veiklos koordinavimą su teikiamomis socialinėmis, švietimo, sveikatos, teisinėmis paslaugomis, bendruomenių teikiama pagalba ir kita organizuojama veikla.

Veiksmų planas finansuojamas Europos socialinio fondo lėšomis pagal 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą. Pradinė maksimali projektui įgyvendinti skirta lėšų suma - 21 159 863 Eur. Lėšų suma paskirstoma savivaldybėms proporcingai pagal gyventojų skaičių.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengtame ir patvirtintame Vaiko gerovės 2019–2021 metų veiksmų plane²³ (toliau – Veiksmų planas), viena iš Veiksmų plano įgyvendinimo priemonių – organizuoti kompleksinių paslaugų teikimą vaikams, nukentėjusiems nuo smurto ar netiesioginio smurto artimoje aplinkoje (liudytojams) ir jų šeimų nariams (1.3 priemonė). Atsakingi vykdytojai – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, savivaldybės. 2019 m. – 2021 m. numatytos lėšos – po 120 tūkst. Eur.

Įgyvendinant minėtą Veiksmų plano 1.3 priemonę, patvirtinti Kompleksinių paslaugų teikimo vaikams, nukentėjusiems nuo smurto, ar netiesioginio smurto artimoje aplinkoje aukoms (liudytojams) ir jų šeimų nariams projektų atrankos konkurso organizavimo 2021 metais nuostatai²⁴.

Konkursui numatyta skirti valstybės biudžeto lėšų suma – 200 000 Eur.

Konkurso būdu finansuotinos projekto veiklos: teisinės konsultacijos; psichologo konsultacijos; socialinio darbuotojo arba socialinio pedagogo konsultacijos; dailės terapijos taikymas; neuroedukaciniai užsiėmimai; psichoterapinė pagalba; tėvystės įgūdžių stiprinimo grupių organizavimas; informacijos apie projekto vykdymą sklaida.

Vykdydamas aukščiau nurodytas veiklas, projekto vykdytojas užtikrina: mažiausiai dviejų aukščiau nurodytų veiklų, vykdymą; konsultacijų, įgyvendinant projektą, teikimą ne mažiau kaip 120 vaikų, nukentėjusių nuo smurto, ar netiesioginio smurto artimoje aplinkoje aukų (liudytojų); aprūpinimą inventoriumi ir įranga, jei konsultacijos bus teikiamos telefonu ar kitomis ryšio priemonėmis, reikalingomis konsultacijoms teikti, ir šiai veiklai pritaikytomis patalpomis; reikiama konsultantų kvalifikaciją; kt.

VII. Apibendrinant tyrimo metu gautus duomenis pažymėtina, kad paslaugų, skirtų tiesioginį ir netiesioginį smurtą patyrusiam vaikui (šeimai), tinklas savivaldybėse išvystytas labai nevienodai. Paslaugos dažniausiai teikiamos nemokamai, tačiau yra ir mokamų paslaugų, pagrįste tai

²¹ patvirtintos socialinės apsaugos ir darbo ministro, sveikatos apsaugos ministro, švietimo ir mokslo ministro, vidaus reikalų ministro 2018-08-08 įsakymu Nr. A1-428/V-894/V-691/1V-579

²² patvirtintas socialinės apsaugos ir darbo ministro 2016-03-10 įsakymu Nr. A1-133 (su vėlesniais pakeitimais)

²³ patvirtinta socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018-11-05 įsakymu Nr. A1-612

²⁴ patvirtinta socialinės apsaugos ir darbo ministro 2020-10-16 įsakymu Nr. A1-979 (su vėlesniais pakeitimais)

apgyvendinimo (apnakvindinimo) paslaugos, kurių apmokėjimas priklauso nuo asmens (šėimos) pajamų, t. p. psichologo paslaugos. Galimybė paslaugas asmenims gauti operatyviai sudarytos beveik visose savivaldybėse bent vienoje paslaugas teikiančioje įstaigoje, tačiau, iš institucijų teiktų pastebėjimų konstatuotina, kad esant didesniai paslaugų poreikiui, nukenčia paslaugų suteikimo prieinamumas (operatyvumas), ypač tokių būtinų paslaugų, kaip psichologo pagalba, apnakvindinimo paslauga ir pan.

Susisteminus ir apibendrinus Tarnybų skyrių identifikuotas paslaugų vaikui (šėimai) trūkumo, paslaugų teikimo problemas savivaldybėse, išskirtinos šios, manytina itin aktualios, svarbios ir neatidėliotinai spręstinos problemos:

1. Paslaugų pasiekiamumo atokiau nuo rajono centrų įsikūrusiems gyventojams.
2. Mobilių paslaugų specialistams vykstant konsultuoti į vaikų (šėimos) gyvenamąją vietą trūkumas.
3. Paslaugų ir jų prieinamumo problema:
  - 3.1. skubios psichologinės pagalbos, mobilios psichologinės pagalbos, psichologinės pagalbos karantino laikotarpiu trūkumas ir prieinamumas;
  - 3.2. psichiatro, psichoterapijos paslaugų trūkumas ir prieinamumas;
4. Platesnio paslaugų tinklo, paslaugų tęstinumo (neapsiribojant tėvystės įgūdžių mokymu, psichologo konsultacijų teikimu).
5. Pozityvios tėvystė kursų pritaikymo tėvams pagal jų vaikų amžiaus grupes.
6. Stinga savitarpio pagalbos grupių vaikams (bei suaugusiems), kurie tapo SAA liudininkais.
7. Šėimoms (vaikams ir tėvams kartu) skirtų konsultacijų trūkumas.
8. Nesprendžiama kompleksinės pagalbos teikimo problema, motyvuojant specialistų trūkumu.
9. Nevyriausybinio sektoriaus, kuris galėtų pasiūlyti kokybiškas paslaugas šėimai ir joje augančiam vaikui regionuose trūkumas.
10. Specializuotų paslaugų linkusiems smurtauti asmenims, platesnio paslaugų spektro ir tęstinumo smurtaujantiems asmenims (netinkamo elgesio koregavimo ilgalaikių programų, smurtinio elgesio keitimo programų) trūkumas.
11. Programų turintiems įvairias priklausomybes (alkoholio, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo) trūkumas.
12. Specializuotų paslaugų paaugliams, specializuotų mokymų, savipagalbos grupių tėvams bendraujant su sudėtingo elgesio vaiku trūkumas.
13. Neformalaus paauglių užimtumo paslaugų trūkumas.
14. Pagalbos ir paslaugų turintiems negalią asmenims trūkumas (pozityvios tėvystės individualių mokymų, pritaikytų negalią turintiems tėvams, kt.).
17. Paslaugų emocijų ir elgesio sutrikimų turinčių vaikų elgesio korekcijai. Vaikų, turinčių psichikos negalią, tinkamos pagalbos užtikrinimo problema.
18. Trūksta mediacijos paslaugų sprendžiant tėvų (globėjų) ginčus su vaiku; smurto atvejui nepasitvirtinus paimtą vaiką gražinant į šėimą (santykių gerinimui tarp tėvų ir vaiko) ir pan.
19. Kvalifikuotos nemokamos antrinės teisinės pagalbos nukentėjusiems nuo smurto asmenims trūkumas.
20. Mokymų poreikis gebėjimų ir įgūdžių stiprinimui specialistams, dirbantiems su nemotyvuotais klientais.

Atvejo vadybos procesas

VIII. Atvejo vadybos tikslas – rasti geriausią problemos sprendimo būdą ir suteikti šėimai tokią pagalbą, kuri ne tik padėtų išspręsti vaiko ir šėimos problemas, bet ir sudarytų sąlygas šėimai pačiai siekti reikiamų pokyčių, užtikrinančių vaiko fizinį ar psichinį saugumą ir jo interesus <...>.

Paskirtas atvejo vadybininkas vertina pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikį. Nustatęs kompleksinės pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikį, atvejo vadybininkas pradeda atvejo vadybos procesą. <...>. Informacija apie pagalbos vaiko ir (ar) šeimai poreikio vertinimo rezultatus perduodama savivaldybės administracijai. Pradėjus atvejo vadybos procesą, su šeima dirba atvejo vadybininko sudaryta specialistų grupė, kurioje turi pareigą dalyvauti atvejo vadybininko kviečiami Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ar jos įgalioto teritorinio skyriaus, sveikatos priežiūros, švietimo, socialines paslaugas toje savivaldybėje teikiančių įstaigų, atitinkamų teisėsaugos institucijų atstovai ar kitų sričių specialistai pagal vaiko ir šeimos poreikius <...>. (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 37 straipsnis).

Pažymėtina, kad pagalbos vaikui (šeimai) efektyvumas priklauso nuo to, kaip organizuojamas atvejo vadybos procesas, kuris susijęs ne tik su paslaugų prieinamumu savivaldybėje, bet ir atvejo vadybą koordinuojančių specialistų kvalifikacijos, požiūrio į paslaugų gavėją, gebėjimo motyvuoti, rasti tinkamiausią pagalbos priemonę, suburti įvairių sričių specialistus bendram darbui sprendžiant iškilusias vaikui (šeimai) problemas. Ne mažiau aktualus ir svarbus visų vaiko gerovės srityje dirbančių specialistų atsakingas, pozityvus, geranoriškas darbas, padedant atvejo vadybą koordinuojantiems specialistams spręsti vaiko (šeimos) problemas ir organizuoti reikiamą pagalbą.

Susisteminius tyrimo metu pateiktą informaciją, išskirtinos problemos, su kuriomis susiduriama koordinuojant atvejo vadybos procesą ir organizuojant pagalbą smurto artimoje aplinkoje aukoms, į kurias būtina atsižvelgti ir bendromis visų susijusių institucijų pastangomis ieškoti tinkamiausių sprendimų:

1. Problemos neigimas šeimoje, siekis nuslėpti smurtines situacijas, tėvų nesuvokimas dėl smurto daromos žalos vaikams, baimė ir motyvacijos stoka ką nors keisti, šeimai siūlomos socialinės ir kt. pagalbos nepriėmimas.

2. Smurto auka su vaikais (o ne smurtautojas) palieka gyvenamąją vietą (turi apsigyventi Krizių centre, kuriame paslauga teikiama neilgai dėl vietų trūkumo; ieškoti prieglobsčio pas giminaičius arba ieškoti būsto išsinuomoti).

3. Paskirta kardomoji priemonė vykdoma netinkamai, dažnai pažeidžiama, nes smurtautojas ir auka dažnai lieka gyventi toje pačioje aplinkoje. Manipuliuojama, kad neturi kitos gyvenamosios vietos arba atsisako apsigyventi krizių centre.

4. SKPC trūkumas. Neretai dėl atstumo, nuo smurto nukentėję asmenys, atsisako SKPC siūlomos pagalbos. Trūksta specialistų, dirbančių su smurtą patyrusiais asmenimis. Nėra sukurtos tvarios, išplėtos, specializuotos kompleksinės pagalbos infrastruktūros.

5. Paslaugų nepasiekiamumas šeimoms, gyvenančioms atokiose gyvenvietėse, tinkamų patalpų ir transporto paslaugų trūkumas.

6. Paslaugų trūkumas, neatlygintinos paslaugos sunkiai prieinamos, tenka ilgai laukti, o esant smurtui šeimoje, paslaugos/pagalba turi būti suteikta operatyviai.

7. Trūksta institucijų iniciatyvos ir atsakomybės prisiėmimo, todėl didėja SD, AV darbo krūviai, kurie turi įtakos darbo intensyvumui.

8. Skirtingas institucijų asmens duomenų apsaugą reglamentuojančių teisės aktų interpretavimas dėl šeimos duomenų konfidencialumo apsunkina darbą socialines paslaugas teikiantiems specialistams rinkti duomenis apie šeimą, apsunkintas keitimasis informacija tarp institucijų.

9. Nepakankama informacijos apie pagalbą SAA patyrusiems asmenims sklaida šalyje.

10. Bendruomenės narių abejingumas ir nenoras net anonimiškai informuoti tarnybas apie smurto atvejus šeimose; dar vis pasitaiko bendruomenės narių, manančių, kad „fizinės bausmės auklėjant vaikus yra gerai“.

Bendravimo su vaikais tobulinimo kursai, smurtinio elgesio keitimas

IX. Jungtinių Tautų vaiko teisių komitetas dėl sėkmingo fizinių bausmių draudimo įgyvendinimo yra pasisakęs²⁵, kad, siekiant užkirsti kelią smurtui prieš vaikus, būtina keisti požiūrius ir praktiką, akcentuoti vaikų teisę į vienodą apsaugą ir suteikti nedviprasmišką vaiko apsaugos ir teigiamų, nesmurtinių, dalyvaujamojo vaiko auginimo formų skatinimo pagrindą.

Vaiko įstatyminiams atstovams, savo priešingais teisei veiksmais pažeidinėjantiems vaikų teises, pritaikius administracinę / baudžiamąją atsakomybę, kartu su nuobauda / bausme taikomos administracinio / baudžiamojo poveikio priemonės: įpareigojimas dalyvauti bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose). Dalyvauti minėtuose kursuose (programose) asmenys motyvuojami ir nesant teismo įpareigojimo, stebint šeimos problemas ir netinkamą įstatyminių atstovų elgesį, negebėjimą, nemokėjimą bendrauti su vaikais ir / ar kitais šeimos nariais.

Apibendrinant tyrimo metu institucijų pateiktą informaciją pažymėtina, kad daugumoje savivaldybių (išskyrus keletą, kuriose apmokėjimas už kursus priklauso nuo asmens (šeimos) pajamų, tačiau toje pačioje savivaldybėje sudarytos galimybės kitoje įstaigoje gauti nemokamą paslaugą) pozityvios tėvystės, bendravimo su vaikais tobulinimo kursus skyrus (pasiūlius) specialistams, dirbantiems su šeima (SD, AV) ar Tarnybai, o taip pat pačių tėvų prašymu, jie yra nemokami. Mokėti už bendravimo su vaikais tobulinimo kursus reikia, kai jie paskiriami tėvams kaip administracinio poveikio priemonė. Atkreiptinas dėmesys į patekimo į minėtus kursus operatyvumo galimybes. Tik 19 savivaldybių kursai organizuojami operatyviai, pagal poreikį, likusiose savivaldybėse – susidarius grupei. Manytina, turėtų būti ieškoma sprendimų didinti patekimo į pozityvios tėvystės, bendravimo su vaikais tobulinimo kursus galimybes (gauti paslaugą operatyviai).

X. Savivaldybė kuria ar prisideda prie programų, kurių paskirtis yra mokyti smurtaujančius asmenis nesmurtinio elgesio, siekiant pakeisti smurtinės elgsenos modelius, kūrimo, taip pat sudaromos sąlygos organizuoti mokymus specialistams, dirbantiems su smurto veiksnių aukomis arba tokių veiksnių vykdytojais, smurto prevencijos ir jo atvejų nustatymo (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 34 straipsnis).

Dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose padariusius nusikalstamas veikas artimajam giminaičiui ar šeimos nariui įpareigoja teismas. Smurtinio elgesio keitimo programas įgyvendina probacijos tarnybos, savivaldybių įstaigos (socialinių paslaugų centrai, visuomenės sveikatos biurai, psichikos sveikatos centrai, švietimo pagalbos įstaigos (PPT), kt.), NVO (križių centrai, bendruomeniniai šeimos namai, kt.).

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2020 m. nevyriausybinėse organizacijų projektams, skirtiems smurto artimoje aplinkoje prevencijai ir smurtiniam elgesiui keisti, paskirstė 315 tūkst. Eur.²⁶

Apibendrinant tyrimo metu institucijų pateiktą informaciją pažymėtina, kad daugumoje savivaldybių, teismui skyrus įpareigojimą asmeniui dalyvauti smurtinio elgesio keitimo programoje, jas vykdo probacijos tarnyba (jos teritoriniai skyriai), t. p. križių centrai, psichikos sveikatos centrai, kt. 6 savivaldybės smurtinio elgesio keitimo programų smurtinio elgesio šeimose atvejais (kai buvo smurtauta vaiko atžvilgiu, ar vaikas nukentėjęs nuo netiesioginio smurto) nevykdo.

Smurtinio elgesio keitimo programos vykdomos smurtinio elgesio šeimose atvejais (be teismo įpareigojimo): asmens / artimųjų prašymu; rekomendavus Tarnybai, SD, AV; gavus informaciją apie įsisenėjusį konfliktą, galimą smurtą; gavus policijos pranešimą; probacijos tarnybos nukreipimu (nesant teismo įpareigojimo). Tokiais atvejais smurtinio elgesio keitimo programas vykdo križių

²⁵ Jungtinių Tautų vaiko teisių komiteto Bendrasis komentaras Nr. 8 (2006) „Dėl vaiko teisės būti apsaugotam nuo fizinių bausmių ir kitų žiaurių ar žeminančių bausmių formų“

²⁶ https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/SADM%202020%20m%20veiklos%20planas_isakymas%20A1-520_20200609.pdf

centrai, socialinių paslaugų centrai, psichikos sveikatos centrai, visuomenės sveikatos biurai, bendruomeniniai šeimos namai, kt.

Svarbu pažymėti, kad darbas su smurtautojais labai svarbus veiksnys mažinant smurto artimoje aplinkoje riziką. Manytina, darbas su smurtauti linkusiu asmeniu turėtų būti pradedamas dirbti ankstyvoje stadijoje, gavus informacijos apie konfliktišką asmens elgesį. Priemonės (programos, kursai, kt.), skirtos smurtinio elgesio keitimui, turi būti nuolat tobulinamos, pritaikomos konkrečioms asmenų grupėms, pasiekiamos, prieinamos, ilgalaikės. Smurtinio elgesio prevencijos priemonės labai svarbu siūlyti, motyvuoti asmenis jomis pasinaudoti jau gavus informaciją apie konfliktus šeimoje, labai svarbu anksti nustatyti rizikingai besielgiančius asmenis. Taip didesnė tikimybė laiku užkardyti smurtą artimoje aplinkoje.

Prevencija

XI. Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 4 straipsnyje nustatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos ir nevyriausybinės organizacijos pagal kompetenciją rengia ir įgyvendina priemones ir projektus, kuriais siekiama užkirsti kelią smurtui artimoje aplinkoje.

Prevencijos priemonės ir projektai planuojami Lietuvos Respublikos Vyriausybės tvirtinamose nacionalinėse plėtros programose ir valstybės biudžeto asignavimų valdytojų strateginiuose veiklos planuose. Savivaldybės institucijos prevencijos priemones ir projektus, skirtus nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims, numato savivaldybės strateginiame plėtros ir (ar) savivaldybės strateginiame veiklos planuose.

Valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos ir nevyriausybinės organizacijos, siekdamos užkirsti kelią smurtui artimoje aplinkoje, pagal kompetenciją įgyvendina šias prevencijos priemones ir projektus: organizuoja visuomenės švietimo ir informavimo kampanijas, skatinančias netoleruoti smurto; organizuoja bendrus ir specializuotus teisėjų, prokurorų, policijos pareigūnų, specialistų ir kitų asmenų, dirbančių smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos srityje, mokymus ir kvalifikacijos tobulinimo kursus pagal Vyriausybės ir jos įgaliotų institucijų bei savivaldybių parengtas programas, finansuojamas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų ir tarptautinių programų; organizuoja visuomenės teisinį švietimą apie veikas, kurios laikomos smurtu artimoje aplinkoje, šių veikų teises pasekmes ir atsakomybės už jų padarymą neišvengiamumą; organizuoja tyrimus, statistinių duomenų rinkimą apie smurtą artimoje aplinkoje ir šių duomenų analizę; rengia kursus, kuriuose mokoma konfliktų, kylančių artimoje aplinkoje, taikaus sprendimo būdų; kt.

Prevencijos priemonių ir projektų įgyvendinimą savivaldybėse koordinuoja savivaldybės administracijos direktorius arba jo pavaduotojas.

Pažymėtina, kad smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims programų savivaldybėse paskirtis – užtikrinti smurto artimoje aplinkoje prevenciją ir pagalbos smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims teikimą. Apibendrinant tyrimo metu savivaldybių pateiktą informaciją, pasigendama visuomenės švietimo SAA tema, siekiant mažinti asmenų pakantumą smurtui, pasigendama mokymų įvairių sričių specialistams, siekiant tobulinti jų profesinę kompetenciją, pasigendama savivaldybių planuojamų sprendimų kompleksinės pagalbos prieinamumo gerinimui smurto artimoje aplinkoje aukoms bei numatomų smurtinio elgesio keitimo programų smurtautojams. Siekiant ilgalaikių pozityvių pokyčių, manytina, didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas ilgalaikėms smurto prevencijos priemonėms.

Smurtaujantys nepilnamečiai

XII. Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių skyrimo pagrindai nustatyti Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 10 straipsnyje. Smurtaujantiems vaikams, darantiems nusikaltimo ar baudžiamoją nusižengimą požymių turinčias veikas, tačiau veikos padarymo metu neturintiems Baudžiamajame kodekse nustatyto amžiaus, nuo kurio galima baudžiamoji atsakomybė

už jų padarytas veikas, skiriamos vaiko minimalios priežiūros priemonės. Vidutinės priežiūros priemonės skiriamos tuo pačiu pagrindu, papildomai įvertinant vaiko elgesiu keliamą realų pavojų jo ar kitų žmonių gyvybei, sveikatai ar turtui.

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme išskirti teisę pažeidusių vaikų teisių užtikrinimo ypatumai. Taikant ir vykdant teisinės atsakomybės priemones teisę pažeidusiems vaikams, siekiama šių vaikų gerovės, skiriamos minimalios, jų poreikius labiausiai atitinkančios ir kuo naudingesnės teisę pažeidusiam vaikui poveikio priemonės.

Teisę pažeidusiems vaikams taikomų poveikio priemonių paskirtis – pozityvios socialinės brandos siekis, aktyviai dalyvaujant tėvams ar kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą, pasitelkiant bendruomenes ir nevyriausybinės organizacijas (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 44 straipsnis).

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros uždaviniais siekiama padėti vaikui pasiekti teigiamų elgesio pokyčių, ugdyti (ugdytis) atsparumą neigiamai socialinei aplinkai, taip pat padėti pasiruošti savarankiškam gyvenimui, teikiant jam kvalifikuotą švietimo pagalbą, socialines, sveikatos priežiūros ir kitas paslaugas; sudaryti vaikui palankias pozityviosios socializacijos, resocializacijos ir ugdymo (ugdymosi) sąlygas; ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenybės tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmą, atsakomybės už savo poelgius supratimą, pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms; palaikyti ir stiprinti vaiko ryšius su jo vystymuisi palankia aplinka (Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 3 straipsnis).

Kai vaikui paskiriamos minimalios ar vidutinės priežiūros priemonės, vaiko atstovams pagal įstatymą turi būti teikiamos koordinuotai teikiamos paslaugos²⁷ (Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 7 straipsnis).

Apibendrinant tyrimo metu institucijų pateiktą informaciją bei gerosios praktikos pavyzdžius, išskirtini veiksmai, kurių, manytina, turėtų būti imtasi siekiant padėti smurtaujančiam vaikui ir jo šeimai: Skyrius vertina vaiko situaciją ir sprendžia dėl pagalbos vaikui ir šeimai reikalingumo, esat poreikiui, inicijuoja AV procesą, kurio metu, atsižvelgiant į smurtaujančio nepilnamečio amžių ir priežastis, kas sukelia agresiją (sveikatos diagnozės, psichotropinių medžiagų vartojimas, neigiama draugų įtaka, konfliktiški santykiai šeimoje, tėvų piktnaudžiavimas alkoholiu ir pan.) sudaromas individualus pagalbos planas ir įtraukiami kitų sričių specialistai (šėimos gydytojas, psichiatro konsultacijos, Vaiko raidos centras, Vaikų ir paauglių krizių intervencijos skyriai, specializuoti pagalbos centrai, PPT, Pagalbos linijos teikiančios pagalbą nuotoliniu būdu, ugdymo įstaigos ir kt.), pagalba teikiama vaikui ir šeimai.

Susisteminus tyrimo metu pateiktą informaciją, išskirtinos problemos teikiant pagalbą artimoje aplinkoje smurtaujančiam nepilnamečiui, kurios turėtų būti neatidėliotinai sprendžiamos:

1. Policija neperduoda informacijos atitinkamoms institucijoms, nesikreipia dėl poveikio priemonių į savivaldybės VGK, neskiria poveikio priemonių už teisės aktuose nustatytų veikų atlikimą smurtaujantiems nepilnamečiams (pvz. įpareigojant dalyvauti ankstyvosios intervencijos projekte, terapiniuose grupiniuose užsiėmimuose, lankantis pas specialistus ir pan.).

2. Šėimos ir pats nepilnametis atsisako aktyviai dalyvauti priimant teikiamą pagalbą, ignoruoja siūlomą pagalbą. Pagalbą teikiantiems specialistams trūksta noro, kompetencijos, pastangų motyvuoti smurtaujančius nepilnamečius priimti pagalbą.

3. Trūksta specializuotų paslaugų smurtaujantiems nepilnamečiams; prevencinių korekcinių programų, susijusių su pagalba smurtaujantiems nepilnamečiams; paslaugų prieinamumo arčiau vaiko gyvenamosios vietos; vaikų ir paauglių psichiatro konsultacijų pasiekiamumo problema, stinga

²⁷ Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 7 straipsnio redakcija, galiojanti nuo 2021-01-01. Iki 2021-01-01 galiojusio 7 straipsnyje buvo nustatyta, kad kai dėl vaiko tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą pozityviosios tėvystės, socialinių arba kitų įgūdžių stokos ar jų nebuvimo, kitų socialinės rizikos veiksnių ar aplinkybių gali būti (yra) neveiksmingas vaikui paskirtos minimalios priežiūros priemonės vykdymas, vaikui ir šeimai teikiama kompleksinė pagalba švietimo ir mokslo ministro, socialinės apsaugos ir darbo ministro ir sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka.

psichoterapinių paslaugų; trūksta psichologų bei jų mobilumo; trūksta paslaugų vaikams, kurie turi psichikos ar proto negalią.

4. Trūksta specializuotų paslaugų nepilnamečių įstatyminiams atstovams, kurių vaikai turi polinkį SAA, kurios neapsiribotų pozityvios tėvystės įgūdžių kursais ar psichologiniu konsultavimu.

5. Trūksta specifinių paslaugų - visuomeninių organizacijų, dirbančių su jaunimu, organizuojančių jaunų žmonių užimtumą, siūlančių ir įtraukiančių jaunimą į aktualias veiklas; paslaugų smurtaujantiems ir nusikalsti linkusiems vaikams.

6. Pasigendama programų, skirtų nepilnamečių bei jų įstatyminių atstovų smurtinio elgesio keitimui. Pasigendama kompleksiskai teikiamų paslaugų kartu vaikui ir jo šeimos nariams (dažniausiai paslaugas tėvams teikia vieni specialistai, vaikui - kiti, jie tarpusavyje nesikeičia informacija ir nebendradarbiauja pagalbos teikimo procese arba apskritai dirbama tik su vaiku, lygiagrečiai nedirbant su tėvais, šeima).

7. Paslaugos būna epizodiškos, neužtikrinamas jų tęstinumas, nuoseklumas, sudėtingesnis paslaugų prieinamumas po darbo valandų šeimoms, kuriose tėvai dirba.

Specializuotos kompleksinės pagalbos centrai

XIII. Specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims nuo 2012 m. teikia konkurso būdu atrinktos nevyriausybinės organizacijos, vykdančios SPC funkcijas.

Specializuotos pagalbos centrų programos²⁸ įgyvendinimo laukiami rezultatai: visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje veikiančios SPC, teikiančios specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą patyrusiems asmenims; užtikrintas SPC veiklos finansavimas; užtikrintas specializuotos kompleksinės pagalbos smurtą patyrusiems asmenims suteikimas nedelsiant po smurto atvejo. Programos įgyvendinimo priemonių planas skirtas 2016-2020 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2020 m. specializuotos pagalbos centrų veiklos užtikrinimui ir koordinavimui skyrė 1 500 tūkst. Eur.²⁹ Konkurso būdu atrinkti ir finansuoti SPC projektus, skirtus specializuotos kompleksinės pagalbos teikimui smurtą patyrusiems asmenims užtikrinti 2021 m. numatytos valstybės biudžeto lėšos - 1 530 tūkst. Eur.³⁰

Specializuotą kompleksinę pagalbą miestų (rajonų) savivaldybėse siūlo 17 organizacijų, atliekančių Specializuotos pagalbos centro funkcijas.

Specializuotos kompleksinės pagalbos teikimą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims reglamentuoja Specializuotos pagalbos centrų veiklos aprašas³¹, kuriame nustatyta, kad SPC įsipareigoja: užtikrinti laiku teikiamą ir administruojamą kokybišką specializuotą kompleksinę pagalbą; užtikrinti asmens duomenų apsaugą bei pagalbos teikimo konfidencialumą; viešinti SPC veiklą bei teikiamą specializuotą kompleksinę pagalbą, kad tikslinės grupės ir visuomenė daugiau sužinotų apie SPC ir jo veiklos rezultatus; kaupti, atnaujinti duomenis apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusius asmenis ir veiklos teritorijoje esamas įstaigas ir organizacijas, į kurias smurtą artimoje aplinkoje patyrę asmenys gali kreiptis; kt.

SPC teikia nemokamą specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą patyrusiems asmenims bei tarpininkauja ir bendradarbiauja su kitomis pagalbą teikiančiomis institucijomis. <...>. Specializuota kompleksinė pagalba, įskaitant ilgalaikės pagalbos paslaugas, negalią turintiems asmenims teikiama atsižvelgiant į specialiuosius šių asmenų poreikius (Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 8 straipsnis).

²⁸ patvirtinta socialinės apsaugos ir darbo ministro, sveikatos apsaugos ministro, vidaus reikalų ministro 2011-12-19 įsakymu Nr. A1-534/V-1072/IV-931 (nauja redakcija nuo 2016-01-01)

²⁹ https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/SADM%202020%20m%20veiklos%20planas_isakymas%20A1-520_20200609.pdf

³⁰ Smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2021 metų veiksmų planas, patvirtintas socialinės apsaugos ir darbo ministro 2020-09-23 įsakymu Nr. A1-869

³¹ patvirtintas socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012-05-07 įsakymu Nr. A1-227 (nauja redakcija nuo 2016-01-01)

SPC teikiama trumpalaikė ir (ar) ilgalaikė pagalba smurtą artimoje aplinkoje patiriančiam asmeniui, siekiant įveikti kritinę būklę, apimanti įgalinimą, informavimą, konsultavimą, tarpininkavimą, specializuotą psichologinę ir teisinę pagalbą, pagalbą rengiant dokumentus, kt. (Specializuotos pagalbos centrų veiklos aprašas).

Institucijų bendradarbiavimas

XIV. Institucijų bendradarbiavimo svarba akcentuotina tiek specialistams dirbant prevencinį darbą SAA mažinimo linkme, tiek gavus informaciją apie galimo SAA atvejį, tiek vertinant paslaugų poreikį, siūlant ir teikiant pagalbą smurto aukoms bei dirbant aktyvų darbą su smurtautoju. Tam, kad procesai vyktų sklandžiai, sprendimai būtų priimami operatyviai, efektyviai būtų užtikrinamos SAA aukų teisės bei teikiama individualiai asmeniui (šeimai) reikalinga pagalba, manytina, būtinas pozityvus, veiksmingas, koordinuotas, konstruktyvus bendradarbiavimas, kompetentingai, atsakingai ir jautriai institucijų specialistams vykdant jiems teisės aktų nustatytas pareigas bei naudojantis suteiktomis teisėmis.

Institucijų funkcijos, teisės pareigos, kompetencija apibrėžtos teisės aktuose (įstatymuose, poįstatyminiuose teisės aktuose). Institucijos savo vidaus dokumentuose nustato kada, kokia seka, kokius veiksmus turi atlikti specialistai, reaguodami į smurtą artimoje aplinkoje ar kitus teisės pažeidimus, kokių veiksmų turi imtis organizuojant, teikiant pagalbą ir kt. Institucijoms sprendžiant bendrą problemą, ieškant bendrų sprendimų ir pagalbos būdų, manytina, galėtų padėti bendri tarpinstituciniai susitarimai, kuriais institucijos nusistatytų bendradarbiavimo mechanizmus, įsipareigojimus ir pan.

Siekiant gerinti vaiko teisių apsaugą baudžiamajame procese, užtikrinti glaudesnę tarpinstitucinį bendradarbiavimą buvo pasirašytas Generalinės prokuratūros, Policijos departamento prie VRM, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie SADM, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos Bendradarbiavimo susitarimas³². Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba su Policijos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos, Respublikiniu priklausomybės ligų centru, globos namų „Užuovėja“ Vaikų, nukentėjusių nuo seksualinės prievartos, pagalbos centru ir kt. yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartis.

Manytina, institucijos, dirbančios smurto artimoje aplinkoje prevencijos, vaiko teisių apsaugos ir gynimo, pagalbos organizavimo, teikimo srityse, siekiant aiškesnio, aktyvesnio, produktyvesnio, veiksmingesnio bendradarbiavimo, bendru dokumentu (dokumentais) galėtų susitarti dėl koordinuotų veiksmų ir įsipareigojimų pagal kiekvienos institucijos kompetenciją.

Apibendrinant tyrimo metu institucijų pateiktus gerosios bendradarbiavimo praktikos pavyzdžius, akcentuotina keletas pavyzdžių kuriais, manytina, turėtų vadovautis ir siekti savo kasdieniam darbe visi SAA mažinimo, užkardymo, gynimo, pagalbos teikimo srityje dirbančių institucijų specialistai.

Geroji praktika:

1. Problemos sprendžiamos kompleksiskai, į sprendimo procesą įsitraukia visos atsakingos institucijos, keičiamasi informacija, organizuojami bendri pasitarimai.
2. Vaikui ir jo įstatyminiams atstovams siūlomos ne paslaugų pakete esančios paslaugos, o paslaugos bei specialistai, geriausiai atitinkantys vaiko poreikius.
3. Informaciją apie galimą smurtą prieš vaiką praneša ugdymo įstaigos, NVO, sveikatos priežiūros ir kt. įstaigos.

³² Generalinės prokuratūros, Policijos departamento prie VRM, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie SADM, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos 2018-06-28 Bendradarbiavimo susitarimas Nr. 9.11-17/5-1L-4325/D4-SB-1/BS-1

4. Operatyviai keičiamasi informacija apie vaiką ir šeimą iškilus problemai, skambinamasi, aptariama situacija ir galimi veiksmai, pasirenkamas geriausias išdiskutuotas pagalbos modelis.

5. AV posėdžio metu į sprendžiamas problemas įtraukiami įvairių institucijų atstovai (sveikatos priežiūros, švietimo, policijos, probacijos, Tarnybos, bendruomenių ir kt. atstovai), visada derinamas paslaugų teikimo šeimai planas.

6. Organizuojami tarpinstituciniai pasitarimai, kurių metu sprendžiamas vaikui reikalingos pagalbos teikimas ir organizavimas, jos mastas, vertinamos priemonės, reikalingos vaiko saugumui užtikrinti; organizuojami tarpinstituciniai pasitarimai aptariant SAA mažinimo temas.

Išskirtini institucijų pateikti gerosios praktikos pavyzdžiai bendradarbiaujant su Tarnybos teritoriniais skyriais, policija, ugdymo įstaigomis, sveikatos priežiūros specialistais, atvejo vadybininkais, pagalbą vaikams ir (ar) šeimoms organizuojančiomis ir teikiančiomis įstaigomis/organizacijomis, SKPC.

1. Geroji bendradarbiavimo *su Tarnyba* praktika:

koordinuojant atvejo vadybos procesą, teikiant socialines paslaugas Tarnyba operatyviai reaguoją, vertina vaiko situaciją, geranoriškai bendradarbiauja, informuoja apie galimą vaiko teisių pažeidimą, aktyviai dalyvauja AV posėdžiuose, siūlo pagalbos priemones šeimai, teikia informaciją bei metodinę pagalbą. Į problemą reaguoją laiku, kartu ieško sprendimo būdų. Informacija dalinamasi el. paštu, kas labai palengvina darbą.

teikiant specializuotą kompleksinę pagalbą Tarnyba skubiai reaguoją į SKPC informaciją apie vaiką, gyvenantį smurtinėje aplinkoje; dalyvauja bendruose renginiuose organizacijų/institucijų, teikiančių pagalbą/paslaugas asmenims nukentėjusiems nuo SAA.

2. Geroji bendradarbiavimo *su policija* praktika:

ginant vaiko teises ir interesus, policijos pareigūnai Tarnybą nedelsiant informuoja apie galimai prieš vaiką artimoje aplinkoje panaudotą smurtą, derina veiksmus dėl vykimo į šeimą, siekiant išvengti vaiko neigiamos reakcijos; įsitraukia į bendruomenines veiklas, jai padeda ir stiprina.

koordinuojant atvejo vadybos procesą, teikiant socialines paslaugas policijos pareigūnai operatyviai reaguoją, geranoriškai bendradarbiauja, aktyviai dalyvauja AV posėdžiuose, siūlo pagalbos priemones šeimai, veda individualius prevencinio pobūdžio pokalbius, lankosi šeimose, teikia informaciją; kai vaikas patiria smurtą – operatyviai reaguoją, pašalina smurtautoją iš vaiko gyv. aplinkos, esant poreikiui bendradarbiauja užtikrinant vaiko saugų perdavimą į saugią aplinką; glaudžiai bendradarbiauja prevencijos klausimais.

teikiant specializuotą kompleksinę pagalbą informuoja apie SAA esančius vaikus (liudininkus ir nukentėjusius); glaudžiai bendradarbiauja, kiekvieną mėnesį organizuoja pasitarimus, skirtus pasidalinti aktualia informacija ir aptarti einamąsias problemas; dažnai dalyvauja SKPC organizuojamuose mokymuose ir kt. renginiuose, kviečia dalyvauti SKPC atstovus veiklose, skirtose smurto prevencijai, policijos pareigūnų kvalifikacijos kėlimui.

3. Geroji bendradarbiavimo *su atvejo vadybininkais* praktika:

teikiant specializuotą kompleksinę pagalbą greitai reaguoją į smurto atvejus, sudaro pagalbos šeimai planus, organizuoja pagalbą; SKPC kviečia į AV posėdžius, geranoriškai dalinasi informacija, ieško pagalbos nukentėjusiems būdų; susisiekią su SKPC dėl konkrečių atvejų, atsižvelgia į rekomendacijas.

4. Geroji bendradarbiavimo *su pagalbą vaikams ir (ar) šeimoms organizuojančiomis ir teikiančiomis įstaigomis/organizacijomis* praktika:

ginant vaiko teises ir interesus šeimai socialinės priežiūros paslaugas teikiantys specialistai informuoja Tarnybą apie šeimoje įvykusius pokyčius;

teikiant specializuotą kompleksinę pagalbą SD dažnai dalyvauja SKPC organizuojamuose mokymuose ir kt. renginiuose, noriai keičiasi informacija; socialinių paslaugų centrai suteikia

patalpas kai SKPC organizuoja psichologo konsultacijų teikimą smurtą patyrusiam asmeniui jo gyvenamojoje savivaldybėje.

5. Geroji bendradarbiavimo *su ugdymo įstaigomis* praktika:

koordinuojant atvejo vadybos procesą, teikiant socialines paslaugas dalyvauja AV posėdžiuose, įsitraukia į pagalbą teikimą, apie neigiamus pokyčius šeimoje informuoja SD, stebi vaiką ugdymo įstaigoje, informuoja apie esamą situaciją, organizuoja skubią psichologinę pagalbą.

6. Geroji bendradarbiavimo *su sveikatos priežiūros specialistais* praktika:

pastebėję smurto požymius operatyviai reaguoja, informuoja Tarnybą, policiją; bendradarbiauja, teikia informaciją, konsultuoja, dalyvauja AV posėdžiuose, įsitraukia į pagalbą procesą; susisiekiama su SKPC dėl konsultacijos įtarus SAA atvejį.

7. Geroji bendradarbiavimo *su SKPC* praktika:

koordinuojant atvejo vadybos procesą, teikiant socialines paslaugas bendradarbiauja su SD, AV, konsultuoja pagalbą šeimoms teikimo klausimais SAA atveju, dalyvauja AV nagrinėjimo posėdžiuose, pateikia konkrečias rekomendacijas kaip padėti šeimai; suteikia informaciją apie teikiamą/suteiktą pagalbą nukentėjusiam asmeniui; kartu su Tarnyba bendradarbiauja siekiant įvertinti poreikį dėl būtinybės teikti pagalbą vaikui ir šeimai.

Neigiami bendradarbiavimo aspektai ir identifikuotos problemos

Koordinuojant atvejo vadybos procesą, teikiant socialines paslaugas:

Tarnyba:

1. Ne visada laiku reaguojama į gaunamą informaciją dėl smurto, laiku neatliekamas vaiko situacijos vertinimas.

2. Nepasitiki SD, AV teikiama informacija apie tiesioginį ar netiesioginį smurtą patyrusį / patiriantį vaiką, kol nėra fiksuota policijos.

3. AV posėdžių metu ne visais atvejais išvelgia žalą vaikams, kai jų artimoje aplinkoje yra smurtaujama; abejinga vaikų patiriamam psichologiniam smurtui, kurį sunku įrodyti.

4. Nėra grįžtamojo ryšio, informavus apie vaiką, gyvenantį smurtinėje aplinkoje ar patyrusį smurtą, negaunama duomenų apie tolimesnę eigą (pradėtas ikiteisminis tyrimas, paskirtos kardamosios priemonės, kt.).

5. Operatyviai neperduoda informacijos apie galimą smurtą (atsiunčia vaiko/šeimoms situacijos vertinimo anketą vadovaudamiesi nustatytais terminais), todėl AV operatyviai negali organizuoti pagalbą vaikui (jei AV dar nėra taikoma). Jei šeimai jau vykdoma AV, pagalba suteikiama greičiau.

6. Minimaliai įsitraukia į pagalbą šeimai teikimo procesą; rekomendacijos bendro pobūdžio, neįsigilinus į konkrečią šeimos situaciją, teikia abstrakčią nuomonę apie šeimos įgalinimą spręsti problema; menkai susipažinusi su teikiamomis paslaugomis bei šeimų galimybėmis jomis naudotis.

7. Tiesioginį smurtą patyrusį vaiką paėmus iš šeimos, kitiems šeimos vaikams nesiūlo pagalbą.

8. Vaikui gyvenant smurtinėje aplinkoje, trūksta didesnio įsitraukimo priimant sprendimus dėl pagalbą teikimo, galimos atsakomybės tėvams taikymo, kai situacija šeimoje nesikeičia.

9. AV pateikus konfidencialią informaciją, ją perduoda paslaugų gavėjui, taip pakenkiant AV, SD santykiui su paslaugų gavėju.

10. Jeigu smurtauja vaikas prieš tėvus, nesiima jokių veiksmų, konstatuoja, kad vaiko teisių pažeidimo nėra.

11. Neskiriama laiko prevenciniams pokalbiams su suaugusiais šeimos nariais.

Koordinuojant atvejo vadybos procesą, teikiant socialines paslaugas

Policija:

1. AV tiesiogiai negauna informacijos apie smurtą; kardamosias priemones, pradėtus/baigtus ikiteisminius tyrimus, todėl kyla problemų organizuojant pagalbą, darbą su šeima.

2. Vaikui gyvenant smurtinėje aplinkoje operatyviai nereaguoja į pranešimus; ne visada reaguoja į kylančias grėsmes ar pranešimus dėl psichologinio smurto.

3. Trūksta intensyvesnio prevencinio lankymosi šeimose, kurioms taikomas AV procesas, kuriose buvo smurtaujama, piktnaudžiaujama alkoholiu.

4. SAA atvejais neretai linkę nurodyti, kad smurtavimo metu nepilnamečiai vaikai buvo savo kambaryje, nieko nematė ir negirdėjo, nelaikoma, kad vaikas smurto auka.

5. Atvykę dėl SAA pranešimų netikrina smurtaujančio asmens girtumo, nors turima duomenų, kad asmuo neblaivus.

6. Kardomųjų priemonių laikymosi kontrolės stoka. Asmeniui, kuriam paskirtos kardamosios priemonės, nesilaikant paskirtų apribojimų, grįžus gyventi į namus, netaikomos jokios poveikio priemonės už nurodymų nevykdymą.

7. Kviečiami nedalyvauja AV posėdžiuose.

8. Neoperatyviai atvyksta į vietą, dažnai smurtautojas per tą laiką pasišalina.

9. Neišskeldina smurtautojo, saugios gyvenamosios vietos tenka ieškoti smurto aukai ir vaikui.

Koordinuojant atvejo vadybos procesą, teikiant socialines paslaugas

SKPC:

1. Dėl vietų trūkumo stacionariuose centruose nedelsiant ar nakties metu asmenys gali apsigyventi tik tarpininkaujant Tarnybai. Neteikiantys stacionarių paslaugų centrai dirba tik darbo dienomis, darbo valandomis. Konsultacijas teikia tik po kelių dienų po įvykio. Ilgos paslaugos laukimo eilės.

2. Pagalba teikiama tik pilnamečiams asmenims.

3. Negaunama informacija apie organizuojamą pagalbą šeimai ar jos nutraukimą.

4. Viešojoje erdvėje kai kurių apskričių SKPC atstovai skleidžia neigiamą informaciją apie Tarnybos specialistų, AV, SD darbą, tai trukdo konstruktyviam bendradarbiavimui, mažina visuomenės pasitikėjimą AV procesu.

5. Teikiama pagalba trumpalaikė, jei asmuo atsisako pagalbos, niekur neperduodama dėl tolimesnės pagalbos.

6. Trūksta informacijos apie SKPC bei glaudaus bendradarbiavimo.

Koordinuojant atvejo vadybos procesą, teikiant socialines paslaugas

Ugdymo įstaigos:

1. Bendradarbiavimo stoka, trūksta operatyvumo, realių veiksmų, siūlomos pagalbos.

2. Informacijos neperduoda Tarnybai, policijai (ypač kai vaikas gyvena smurtinėje aplinkoje). Nenori prisiišti atsakomybės dėl užfiksuotų problemų, nelinkę viešinti, atsakomybę „permeta“ SD, AV, informuodami juos.

3. Smurto prieš vaiką atveju retai kreipiasi dėl AV proceso iniciavimo.

4. Ne visada informuoja pastebėję galimą smurtą šeimoje (ypač psichologinį); pateikiama informacija ne visada atspinti situacijos sudėtingumą.

5. Nenoriai dalyvauja AV posėdžiuose vengdami prarasti ryšį su šeima.

6. Trūksta pagalbos teikimo procesui bei pagalbos vaikui svarbių specialistų (logopedų, psichologų, specialiųjų pedagogų).

7. Trūksta žinių apie smurto požymių atpažinimą, įvairių rūšių smurto formas (pvz. nepriežiūra), ne visada žino kur kreiptis, kam perduoti informaciją, kartais imasi veiksmų, priskirtų kitų institucijų kompetencijai (pvz., aiškinasi su tėvais dėl galimi seksualinio smurto vaiko atžvilgiu).

Koordinuojant atvejo vadybos procesą, teikiant socialines paslaugas

Sveikatos priežiūros specialistais:

1. Nepateikia prašomos informacijos apie vaiko sveikatos priežiūrą, apie kitų suaugusių šeimos narių sveikatą, kartais į užklausas neatsakoma, neteikia pranešimų apie vaiko nepriežiūrą.
2. Nenori dalyvauti AV posėdžiuose.
3. Bendradarbiavimo stoka dėl pagalbos tęstinumo.

SKPC akcentuoti neigiami bendradarbiavimo aspektai ir problemos

Tarnyba:

1. Nepagarba, netinkamos darbuotojų nuostatos smurtą patyrusių moterų atžvilgiu (vertina, jog moteris, patyrusi smurtą, kalta ir nepajėgi pasirūpinti vaikais, kt.), informacijos suteikimas apie auką smurtavusiam asmeniui.
2. Nepateikia asmenims informacijos (nepaaiškina apie mediaciją, kada ir kas ją taiko, kt.).
3. Neatsižvelgia į SAA aplinkybes, kiekvieno atvejo individualumą; organizuoja vaikų smurto liudininkų, patyrusių emocinius išgyvenimus dėl matyto įvykio bendravimą su smurtavusiu tėvu; moterims ne visada pateikiama informacija apie alternatyvų tėvo bendravimą su vaiku (mamai saugioje aplinkoje).
4. Formalus bendradarbiavimas su SKPC, atgalinio ryšio nebuvimas; nesidalinama patirtimi; retai nukreipia į SKPC, jei šeimoje smurtaujama; nedalyvauja organizuojamuose renginiuose.

Policija:

1. Netinkamos replikos, vertinimai, komentarai apklausų metu; moterys jaučia ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų spaudimą susitaikyti su smurtavusiais vyrais.
2. Negaunama informacija apie vaikus, tapusius SAA liudininkais ar gyvenančius aplinkoje, kurioje buvo smurtauta, kurie pripažįstami nukentėjusiais ikiteisminio tyrimo procese kartu su mama.
3. Daugiau dėmesio skiria į fizinį smurtą, nekreipiama dėmesio į psichologinį smurtą. Jeigu nesimatė fizinio smurto žymių, konstatuoja, kad SAA nepasitvirtino, tada nepraneša Tarnybai ir SKPC.
4. Ne visada informuoja apie šeimoje augančius vaikus, jei smurto atveju vaikų nebūna namuose arba jei tėvai pasako, kad vaikai nematė konflikto. Vaikai nepripažįstami nukentėjusiais jeigu gyvena smurtinėje aplinkoje.
5. Netikslūs apklausų fiksavimai. Mediacijos siūlymas smurto atvejais.

Atvejo vadybininkai:

1. SKPC atstovai į AV posėdžius nekviečiami; nėra sistemos, kad visais smurto atvejais AV posėdžiuose dalyvautų SKPC konsultantai, dirbantys su nekentėjusiais šeimos nariais.
2. Moterys skundžiasi, kad priverstos dalyvauti AV posėdžiuose kartu su smurtavusiais vyrais net ir tais atvejais, kai yra paskirtos kardamosios priemonės ir smurtavusiems vyrams draudžiama prie jų artintis.
3. Kompetencijos ir supratimo apie SAA trūkumas; priemonių planas sudaromas nediskutuojant, neieškant kas efektyviau, su SAA nedirbama.
4. Per daug įpareigojimų gauna nukentėjęs asmuo, o ne smurtautojas.

Pagalbą vaikams ir (ar) šeimoms organizuojančios ir teikiančios įstaigos/organizacijos:

1. Trūksta sistemos pagalbos vaikui ir šeimai įvairių krizių ir sunkumų atvejais. NVO teikia kompleksines paslaugas, tačiau savivaldybėse nėra sistemos, kurios NVO kokias paslaugas teikia, dažnai nei Tarnyba, nei medikai, nei šeimos nariai nežino kur ieškoti pagalbos.
2. Smurtą patyrusios moterys jaučia SD spaudimą susitaikyti su smurtavusiais vyrais.
3. Trūksta bendradarbiavimo.

Sveikatos priežiūros įstaigos:

1. Kvalifikuotos psichologinės pagalbos vaikams medicinos įstaigose stoka, ypač smurto atvejais.
2. Trūksta bendradarbiavimo.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, remdamasi tuo, kas išdėstyta bei atsižvelgdama į tyrimo metu paaiškėjusias aplinkybes ir vadovaudamasi Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 13 punktu, 23 straipsnio 1 – 3 dalimis, 24 straipsnio 7 punktu **nusprendžia:**

1. Vaikų, smurto artimoje aplinkoje liudininkų, gyvenančių aplinkoje, kurioje smurtaujama, patiriančių tiesioginį artimųjų smurtą, teisė gauti savalaikę, efektyvią, lengvai prieinamą, nuoseklią, individualią pagalbą nėra tinkamai užtikrinama.

2. Savivaldybių administracijų direktoriams siūlyti, kartu su atvejo vadybą savivaldybėse koordinuojančiomis įstaigomis, aptarti tyrime institucijų akcentuotas problemas ir imtis priemonių dėl:

2.1. paslaugų pasiekiamumo atokiau nuo rajono centrų įsikūrusiems gyventojams didinimo, skubių, mobilių paslaugų užtikrinimo;

2.2. platesnio kompleksinių paslaugų tinklo plėtros; aktyvesnės nevyriausybinių sektoriaus, kuris galėtų pasiūlyti kokybiškas paslaugas vaikui (šeimai) paieškos;

2.4. specializuotų, tęstinių paslaugų linkusiems smurtauti asmenims, programų turintiems įvairias priklausomybes;

2.5. specializuotų paslaugų smurtaujantiems nepilnamečiams bei jų įstatyminiams atstovams, užtikrinant jų tęstinumą;

2.6. ilgalaikių smurto prevencijos priemonių užtikrinimo;

2.7. paauglių užimtumo paslaugų plėtros;

2.8. bendruomenių švietimo ir informavimo, skatinant netoleruoti smurto, didinti informacijos apie pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims sklaidos savivaldybėse;

2.9. bendrų įvairių sričių specialistų ir kitų asmenų, dirbančių smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos srityje, mokymų, kvalifikacijos tobulinimo kursų; bendrų įvairių institucijų (specialistų) veiksmų aptarimo ir sklandaus veiksmų įgyvendinimo.

3. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai siūlyti, kartu su specializuotos kompleksinės pagalbos centrais, aptarti tyrime institucijų iškeltas problemas, susijusias su centrų veikla bei spręsti dėl specializuotos kompleksinės pagalbos tinklo plėtros.

4. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos siūlyti atsižvelgti į tyrime institucijų akcentuotas Tarnybos teritorinių skyrių netinkamo bendradarbiavimo problemas, imtis aktyvesnių veiksmų vaikų, ne tik patiriančių smurtą, bet ir gyvenančių smurtinėje aplinkoje, smurto artimoje aplinkoje liudininkų, identifikavimui ir apsaugai.

5. Policijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos siūlyti atsižvelgti į tyrime institucijų akcentuotas policijos netinkamo bendradarbiavimo, reagavimo bei su teisiniu procesu susijusias problemas ir imtis priemonių smurto artimoje aplinkoje prevencijos didinimui, tarpinstitucinio bendradarbiavimo ir profesinės kompetencijos gerinimui.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė